

На основу члана 67. став 1. Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17 и 27/18 – др. закон),

Министар просвете, науке и технолошког развоја доноси

ПРАВИЛНИК

о програму наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања

Члан 1.

Овим правилником утврђује се програм наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања, који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 2.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије – Просветном гласнику”, а примењује се почев од школске 2019/2020. године.

Број 110-00-600/2018-04

У Београду, 27. августа 2018. године

Министар,

Младен Шарчевић, с.р.

ПРОГРАМ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА ДРУГИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

1. ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА СУ:

- 1) обезбеђивање добробити и подршка целовитом развоју ученика;
- 2) обезбеђивање подстицајног и безбедног окружења за целовити развој ученика, развијање ненасилног понашања и успостављање нулте толеранције према насиљу;
- 3) свеобухватна укљученост ученика у систем образовања и васпитања;
- 4) развијање и практиковање здравих животних стилова, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;

- 5) развијање свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине и еколошке етике, заштите и добробити животиња;
- 6) континуирано унапређивање квалитета процеса и исхода образовања и васпитања заснованог на провереним научним сазнањима и образовној пракси;
- 7) развијање компетенција за сналажење и активно учешће у савременом друштву које се мења;
- 8) пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 9) развијање кључних компетенција за целоживотно учење, развијање међупредметних компетенција за потребе савремене науке и технологије;
- 10) развој свести о себи, развој стваралачких способности, критичког мишљења, мотивације за учење, способности за тимски рад, способности самовредновања, самоиницијативе и изражавања свог мишљења;
- 11) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 12) развијање осећања солидарности, разумевања и конструктивне сарадње са другима и неговање другарства и пријатељства;
- 13) развијање позитивних људских вредности;
- 14) развијање компетенција за разумевање и поштовање права детета, људских права, грађанских слобода и способности за живот у демократски уређеном и праведном друштву;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, развој толеранције и уважавање различитости;
- 16) развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине;
- 17) повећање ефикасности употребе свих ресурса образовања и васпитања, завршавање образовања и васпитања у предвиђеном року са минималним продужетком трајања и смањеним напуштањем школовања;
- 18) повећање ефикасности образовања и васпитања и унапређивање образовног нивоа становништва Републике Србије као државе засноване на знању.

2. ПРОГРАМИ ОРИЈЕНТИСАНИ НА ИСХОДЕ И ПРОЦЕС УЧЕЊА

Структура програма свих наставних предмета је конципирана на исти начин. На почетку се налази циљ наставе и учења предмета за први циклус образовања и васпитања. У табели која следи, у првој колони, дефинисани су предметни исходи за крај другог разреда, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе предметни садржаји. Иза табеле налазе се кључне речи садржаја програма и препоруке за остваривања наставе и учења конкретног предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

Програми наставе и учења засновани су на општим циљевима и исходима образовања и васпитања и потребама и могућностима ученика другог разреда. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који сада имају другачију функцију и значај. Садржаји више нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика тако да показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао током једне године учења конкретног наставног предмета. Овако конципирани програми подразумевају да оствареност исхода води ка развијању компетенција, и то како општих и специфичних предметних, тако и кључних.

Прегледом исхода који су дати у оквиру појединих програма наставе и учења може се видети како се постављају темељи развоја кључних и општих међупредметних компетенција које желимо да наши ученици имају на крају основног образовања. Та потреба да се образовање и васпитање усмере ка развијању компетенција био је један од разлога увођења и пројектне наставе као облика образовно-васпитног рада. Пројектна настава се у данашње време све више фокусира на остваривање образовних стандарда и исхода и, како показују резултати најновијих истраживања, прати друштвене промене својом усмереношћу на развијање знања и способности ученика кроз активности планирања, истраживања и тимског рада у оквиру предметног и међупредметног повезивања садржаја. Поред тога, једна од битних особина савременог приступа пројектном раду у настави односи се на коришћење ИКТ у пројектним активностима што обезбеђује ефикасније учење и развијање знања, али и развијање понашања правилног и безбедног коришћења рачунара и интернета. Детаљније препоруке за планирање и остваривање пројектне наставе дате су у поглављу 7 – *Упутство за реализацију пројектне наставе*.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја; метода, поступака и техника наставе и учења и активности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се гради и повезује знање у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом.

Програми наставе и учења намењени су, пре свега, наставницима који непосредно раде са ученицима, али и онима који на посредан начин узимају учешће у образовању и васпитању. Зато треба имати у виду да терминологија, која је коришћена у програмима

наставе и учења, није намењена ученицима и треба је приликом дефинисања конкретних наставних јединица, било за непосредан рад са ученицима, било за потребе уџбеничких и дидактичких материјала, прилагодити узрасту ученика. Програми наставе и учења су наставницима полазна основа и педагошко полазиште за развијање образовно-васпитне праксе: за планирање годишњих и оперативних планова, непосредну припрему за рад као и оквир за преиспитивање праксе развијања планова, остваривања и праћења и вредновања наставе и учења кроз сопствена промишљања, разговор са колегама итд.

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног одељења, конкретне школе и конкретне локалне заједнице. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да се на основу датих програма планира и остварује настава и учење које одговара конкретним потребама одељења.

3. ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

Назив предмета	СРПСКИ ЈЕЗИК	
Циљ	Циљ наставе и учења Српског језика јесте да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика ради правилног усменог и писаног изражавања, негујући свест о значају улоге језика у очувању националног идентитета; да се оспособе за тумачење одабраних књижевних и других уметничких дела из српске и светске баштине, ради неговања традиције и културе српског народа и развијања интеркултуралности.	
Разред	други	
Годишњи фонд часова	180 часова	
ИСХОДИ		
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– разликује књижевне врсте: песму, причу, басну, бајку, драмски текст;	КЊИЖЕВНОСТ	ШКОЛСКА ЛЕКТИРА
– одреди главни догађај, време и место дешавања у прочитаном тексту;		Поезија
– одреди редослед		Народна песма: <i>Да вам певам што истина није/Мишја моба</i> Народна песма: <i>Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу</i> Јован Јовановић Змај: <i>Пролећница/Хвала</i>

догађаја у тексту;

– уочи главне и споредне ликове и разликује њихове позитивне и негативне особине;

– разликује стих и строфу;

– уочи стихове који се римују;

– објасни значење пословице и поуке коју уочава у басни;

– наведе једноставне примере поређења из текстова и свакодневног живота;

– чита текст поштујући интонацију реченице/стиха;

– изражајно рецитије песму;

– изводи драмске текстове;

– износи своје мишљење о тексту;

– разликује глас и слог и препозна самогласнике и сугласнике;

– разликује врсте речи у типичним случајевима;

– одређује основне

Војислав Илић: *Први снег*

Бранко Ћопић: *Огласи „Шумских новина“ (одломци), Болесник на три спрата*

Душан Радовић: *Лепо је све што је мало, Мама*

Драган Лукић: *Школа, Равнотежа*

Мирослав Антић: *Тајна*

Душко Трифуновић: *Два јарца*

Григор Витез: *Дохвати ми, тата, мјесец*

Александар Сергејевич Пушкин: *Бајка о рибару и рибици* (читање у наставцима)

Проза

Народна прича: *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом*

Народна прича: *Седам прUTOва*

Народна басна: *Бик и зец/Коњ и магарац*

Доситеј Обрадовић: *Пас и његова сенка/Коњ и магаре*

Десанка Максимовић: *Бајка о лабуду*

Гроздана Олујић: *Шаренорепа*

Градмир Стојковић: *Деда Милоје*

Мирјана Стефановић: *Златне рибице не праве штету*

Ђани Родари: *Кад дедица не зна да прича приче*

Су Ју Ђин: *Свитац тражи пријатеља*

Феликс Салтен: *Бамби* (одломак по избору)

граматичке категорије
именица и глагола;

– разликује реченице
по облику и значењу;

– поштује и примењује
основна правописна
правила;

– влада основном
техником читања и
писања латиничког
текста;

– пронађе
експлицитно исказане
информације у
једноставном тексту
(линеарном и
нелинеарном);

– користи различите
облике усменог и
писменог изражавања:
препричавање,
причање, описивање;

– правилно састави
дужу и потпуну
реченицу и споји више
реченица у краћу
целину;

– учествује у
разговору и пажљиво
слуша саговорника;

– разликује основне
делове текста (наслов,
пасус, име аутора,
садржај);

– изражајно чита
ћирилички текст.

Драмски текстови

Александар Поповић: *Два писма*

Ана Миловановић: *Слатка математика*

Гвидо Тартаља: *Оцене*

Тоде Николетић: *Шума живот значи*

Популарни и информативни текстови

Избор из илустрованих енциклопедија и часописа за децу о значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић (баснописац), Никола Тесла (приче из детињства), знаменита завичајна личност и др.)

ДОМАЋА ЛЕКТИРА

1. Избор из кратких народних умотворина (загонетке, пословице, брзалице, питалице, разбрајалице)

2. Ханс Кристијан Андерсен: *Принцеза на зрну грашка, Царево ново одело, Девојчица са шибицама*

3. Десанка Максимовић: *Ако је веровати мојој баки, Прстен на морском дну, Бајка о трешњи, Сликарка зима, Како су пужу украли кућу, Три патуљка, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи, Траве говоре бакиним гласом, Орашчићи-палчићи, Кћи вилиног коњица* (три бајке по избору ученика)

4. Љубивоје Ршумовић, избор из збирке песама *Ма шта ми рече (Једног дана, Др, Десет љутих гусара, Ишли смо у Африку, Ако желиш мишице, Уторак вече ма шта ми рече, Има један, Телефонџада, Дете, Вуче вуче бубо лења, Вук и овца)*

5. Драгомир Ђорђевић, избор песама (*Кад сам био мали, Бабе су нам сјајне, Рецепт за деду,*

Све су мајке, Ја сам био срећно дете, Једном давно ко зна када, Првоаприлска песма, Ми имамо машту, Тајанствена песма, Бити пекар то је сјајно, Успон једног лава, Стонога, Вештице су само трик)

6. Избор из кратких прича за децу: Бранко Стевановић, *Прича из ормана*, Весна Видојевић Гајевић, *Бркљача*, Дејан Алексић, *Једном је један дечко зевнуо*.

Књижевни појмови:

- стих, строфа, рима;
 - народна успаванка;
 - басна;
 - бајка;
 - тема, место и време збивања, редослед догађаја;
 - главни и споредни лик (изглед, основне особине и поступци);
 - лица у драмском тексту за децу.
- Глас и слог; самогласници и сугласници.

Врсте речи: именице (властите и заједничке); род и број именица; глаголи; глаголска времена: прошло, садашње, будуће време; потврдни и одрични глаголски облици; придеви (описни); бројеви (основни и редни).

ЈЕЗИК

**Граматика,
правопис и
ортоепија**

Реченице: обавештајне, упитне, заповедне и узвичне.

Потврдне и одричне реченице.

Велико слово: писање назива држава, градова и села (једночланих и вишечланих) и једночланих географских назива.

Спојено и одвојено писање речи: писање речце

ли и речце *не* уз глаголе.

Интерпункција: тачка (на крају реченице и иза редног броја); две тачке и запета у набрајању; писање датума арапским и римским цифрама.

Писање скраћеница: (мерне јединице и опште скраћенице *ОШ, бр., итд., стр.* и *нпр.*).

Друго писмо (латиница): штампана и писана слова.

Разумевање прочитаног кроз одговоре на питања.

План за препричавање кратких текстова (лирских, епских, драмских) састављен од уопштених питања.

ЈЕЗИЧКА

План описивања на основу непосредног посматрања.

КУЛТУРА

Правописне вежбе: преписивање, диктат и самостално писање.

Језичке вежбе: загонетке, ребуси, укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица.

Лексичко-семантичке вежбе: допуњавање реченица, опис бића и предмета.

Сценско приказивање драмског/драматизованог текста.

Кључни појмови садржаја: књижевност, језик, језичка култура, усвајање другог писма (латинице).

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Српског језика заснован је на исходима, односно на процесу учења и ученичким постигнућима. Исходи представљају опис интегрисаних знања, вештина, ставова и вредности које ученик гради, проширује и продубљује кроз све три предметне области.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планирани фондом часова по областима и годишњим фондом часова.

Програм наставе и учења предмета Српски језик у другом разреду основне школе чине три предметне области: Књижевност, Језик и Језичка култура (у оквиру које уче и друго писмо – латиницу). Препоручени број часова по предметним областима је: Књижевност – 70 часова, Језик – 40 часова и Језичка култура 70 часова. Све области се прожимају и ниједна се не може изучавати изоловано и без садејства са другим областима.

Уз годишњи план, формира се листа распоређених текстова по месецима, као и домаћа лектира. Дистрибуција текстова по месецима, као и до сада, заснована је на груписању и повезивању текстова према различитим критеријумима – природа и улога књижевног дела; врсте текстова; сврха текстова: за описмењавање/читање/разумевање/препричавање/тумачење; методе и поступци учења латиничког писма; брзина напредовања ученика; годишња доба; значајни датуми и празници; посебности ученичког колектива, школе и локалне заједнице; предметна и међупредметна повезаност садржаја и исхода; међупредметне компетенције итд. Дакле, корелативност је омогућена комбиновањем текстова у сродне тематско-мотивске целине према различитим критеријумима. Могући примери функционалног повезивања текстова по сродности дела могу бити следећи (никако и једини):

- пријатељство (М. Антић: *Тајна* – Су Ју Ђин: *Свитац тражи пријатеља* – Феликс Салтен: *Бамби* (одломак по избору));
- породица (народне успаванке *Мајка Јова у ружи родила/Санак иде низ улицу* – Душан Радовић: *Лепо је све што је мало, Мама* – Григор Витез: *Дохвати ми, тата, мјесец* – Градимир Стојковић: *Деда Милоје* – Весна Видојевић Гајевић, *Бркљача*);
- ђачко доба (Драган Лукић: *Школа* – Мирослав Антић: *Тајна* – Александар Поповић: *Два писма* – Ана Миловановић: *Слатка математика* – Гвидо Тартаља: *Оцене*);
- хумор (народна песма: *Да вам певам што истина није/Мишја моба* – Душко Трифуновић: *Два јарца* – Бранко Ћопић: *Огласи из Шумских новина* (одломци) – Ђани Родари: *Кад дедица не зна да прича приче* – избор из збирке песама *Ма шта ми рече* Љ. Ршумовића – избор песама Драгомира Ђорђевића);
- усамљеност и проблеми у одрастању (Гроздана Олујић: *Шаренорепа* – Андерсен: *Девојчица са шибицама*);
- описивање (Јован Јовановић Змај: *Пролећница* – Војислав Илић: *Први снег* – Драган Лукић: *Равнотежа* – Десанка Максимовић: *Сликарка зима, Чика-Мраз, Божић-батини цртежи*);

• бајколики свет (Александар Сергејевич Пушкин: *Бајка о рибару и рибици*, Ханс Кристијан Андерсен: *Принцеза на зрну грашка*, *Царево ново одело* – Десанка Максимовић: *Бајка о лабуду*, *Ако је веровати мојој баки*, *Прстен на морском дну*, *Бајка о трешњи*, *Сликарка зима*, *Како су пужу украли кућу*, *Три патуљка*, *Чика-Мраз*, *Божји-батини цртежи*, *Траве говоре бакиним гласом*, *Орашчићи-палчићи*, *Кћи вилиног коњица*);

• поучне приче (народна прича: *Свети Сава, отац и син/Свети Сава и отац и мати са малим дететом* – народна прича: *Седам прUTOва* – Доситеј Обрадовић: *Пас и његова сенка*, *Коњ и магаре*).

Наведени примери показују како се исти текст може повезивати са другима на различите начине, према различитим мотивима или тону приповедања. У другом, као и у првом разреду, чита се текст у наставцима *Бајка о рибару и рибици* Александра Сергејевича Пушкина. То подразумева да се на неколико планираних часова, према плану који учитељ сам осмисли и одговарајућом динамиком, чита и анализира део по део Пушкинове бајке у стиховима.

Оперативни план садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност и рубрику за евалуацију квалитета испланираног, као и друге елементе према процени наставника. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. *Припрема за час* подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

КЊИЖЕВНОСТ

У настави књижевности најважније је код ученика развијати љубав према читању, градити осећај за лепо и вредно, васпитавати укус. Читање тражи време, истрајност и посвећеност, а неговање ових карактеристика представља основ за сва даља учења. Кроз читање књижевноуметничких текстова и у разговору о њима на часу гради се критичко мишљење, јер ученици треба да имају суд о поступцима и особинама ликова, као и о различитим догађајима у тексту. Посебно је важно што књижевност код деце интензивно развија емпатију, тиме што од читалаца тражи да се ставе на место другог и да разумеју најразличитије особине и поступке ликова. Настава књижевности јача национални и културни идентитет ученика, кроз упознавање своје књижевности и културе, као и књижевности и културе других народа.

Школска лектира је разврстана по књижевним родовима – *поезија*, *проза*, *драмски текстови за децу* и обogaћена избором научнопопуларних и информативних текстова. Обавезни део школске лектире састоји се, углавном, од дела која припадају основном

националном корпусу, али је обогашен и делима за децу из светске књижевности. Избор дела примерен је узрасту ученика.

Поједина дела из обавезног корпуса су изборна. Учитељу се пружа могућност да изабере да ли ће на часовима обрађивати:

- народну песму *Да вам певам што истина није* или *Мишја моба*;
- народну песму *Мајка Јова у ружи родила* или *Санак иде низ улицу*;
- народну причу *Свети Сава, отац и син* или *Свети Сава и отац и мати са малим дететом*;
- једну од две народне басне и једну од две басне *Доситеја Обрадовића*.

Изборност допушта наставнику већу креативност у достизању исхода. Програмом се подстиче упознавање ученика са значајним личностима српског језика, књижевности и културе (Доситеј Обрадовић, Никола Тесла).

При тумачењу текстова из школске и домаће лектире, али и популарних, информативних текстова из часописа за децу, енциклопедија и сл., треба уочити тему, главне догађаје, просторне и временске односе у прочитаном тексту, поуке и битне појединости у описима бића и природе; уочити главне и споредне ликове у књижевном делу, њихове позитивне и негативне особине и поступке; њихова емоционална стања и разликовати појмове добра и зла.

Ученик треба да уочи формалне разлике између поезије, прозе и драмског текста и њихове основне карактеристике (нпр. одсуство фабуле у лирском делу, ритмичност стихова и строфа, присуство риме или низање догађаја у епском и драмском делу), али не на нивоу дефинисања појмова. Ученик треба да разликује књижевне врсте: лирску песму (успаванку и шаливу песму – по тону певања) од приче (басне и бајке) и драмског текста, али без увођења дефиниција књижевнотеоријских појмова. Детаљније термилошко одређивање уводи се поступно у старијим разредима.

Ученик треба да разуме пренесено значење загонетке, али се не именују постојећи стилски поступци у њој; да препозна жанр басне као приче са пренесеним значењем (не уводи се појам алегорије), да у баснама и бајкама ликови могу бити и животиње, биљке, предмети, антропоморфна бића (Срећа, Нада) или људи, и да разуме пренесено значење басне, открије и објасни поуку. Ученици се уводе у тумачење пословица.

Током обраде књижевних текстова ученици развијају прва литерарно-естетска искуства и формирају своје ставове о делу које слушају или читају. Учитељ подстиче ученике да износе своје ставове и аргуменују их примерима из текста.

Поезију (успаванку, шаливу и описну песму) и прозна дела ученици не уче да разликују на теоријском нивоу. Поређење као стилска фигура се такође не учи на теоријском нивоу,

већ се од ученика очекује да је уочи у тексту (на пример у песми *Мајка Јова у ружи родила*) и наводи једноставне примере поређења из свакодневног живота (на пример: румен као ружа, брз као зец, вредан као пчела итд.).

Приликом обраде драмских текстова за децу ученици се мотивишу на читав низ стваралачких активности које настају поводом дела (сценски наступ – извођење драмског текста, драмска игра, луткарска игра, драмски дијалози, гледање дечје позоришне представе, снимање и коментарисање драматизованих одломака). Притом ученици усвајају и правила примереног понашања у позоришту.

Развијање књижевних појмова код ученика не подразумева учење дефиниција, већ именовање и описно образлагање појма; уочавање улоге одређеног појма у књижевноуметничком тексту.

Књижевна дела која су доживела екранизацију (*Бамби, Бајка о рибару и рибици, Царево ново одело, Принцеза на зрну грашка, Девојчица са шибицама*) могу послужити за компаративну анализу и уочавање разлике између књижевности и филма, чиме ученици могу доћи до закључка о природи два медија и развијати своју медијску писменост. Ученици се могу упутити и на друге филмове са сличном тематиком (дечје авантуре или авантуре у фантастичном свету, одрастање усамљеног детета и сл.).

ЈЕЗИК

У настави језика, ученици овладавају писаним и усменим стандардним српским језиком. Програм је усмерен на развијање исхода и ученичких компетенција за примену граматичких правила у писаној и говорној комуникацији.

Грамматика

Разликовање гласа и слога у изговорном смислу – слог се објашњава само на основу типичних случајева са самогласником на крају слога док се други случајеви обрађују у вишим разредима. Пожељно је направити корелацију са наставом музичке културе (указати им на то да песме певају тако што деле речи на слоге).

Из морфологије се развијају основна знања о именицама, глаголима, придевима и бројевима. За сваку врсту речи најпре се уводи појам, а затим разликовање подврста. Нпр. најпре треба радити на схватању појма именице као врсте речи и то на типичним примерима властитих и заједничких именица. Након тога уводи се разликовање подврста именица: властитих и заједничких. У вези са глаголима, најпре се обрађује глагол као врста речи, а онда се уводи разликовање категорије времена. Бројеве као врсту речи треба повезати са наставом математике.

Синтаксичка знања се надовезују на већ научена и проширују разликовањем реченица по облику и значењу.

Правопис

Правописна правила ученици усвајају постепено, уз понављање и вежбање већ наученог и уз упознавање са новим садржајима, и то путем различитих вежбања како на нивоу речи тако и на нивоу реченица и текстова. Пожељно је направити корелацију са наставом математике у вези са писањем скраћеница за мерне јединице ћириличким и латиничким писмом. Потребно је да ученици усвоје правилно писање општих скраћеница које свакодневно користе, и то само пет: *ОШ, бр., итд., стр. и нпр.*

Правописне вежбе омогућавају ученицима да посебно обратe пажњу на правописне захтеве и на њихову улогу у тексту. Системска примена одговарајућих правописних вежби омогућава да теоријско правописно знање благовремено пређе у умење, као и да правописна правила ученици практично и спонтано примењују. Правописне вежбе представљају најбољи начин да се правописна правила науче, провере, као и да се уочени недостаци отклоне. У овом узрасту требало би примењивати просте правописне вежбе које су погодне да се савлада само једно правописно правило из једне правописне области. Правописне вежбе је потребно припремити и притом поштовати принцип поступности, систематичности, јединства теорије и праксе. Приликом савлађивања правописних начела погодне могу бити следеће правописне вежбе: *преписивање, диктат и самостално писање.*

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА (УСМЕНО И ПИСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ)

Развијање и унапређивање језичке културе ученика представља један од најзначајнијих задатака наставе српског језика. Њен крајњи циљ је да ученици буду оспособљени да квалитетно и сврсисходно усмено и писмено комуницирају.

Основни облици усменог и писменог изражавања су препричавање, причање и описивање.

Препричавање – у другом разреду, настава језичке културе усложњава и повећава захтеве на плану овог облика усменог и писменог изражавања ученика. Потребно је подстицати ученике да уоче шта је битно, а шта може остати непоменуто када препричавају, како се не би догодило да препричани текст буде дужи од оног који препричавају. Потребно је, такође, вредновати препричавање, тј. указати ученицима на мање или више успеле сегменте овог облика изражавања.

Причање – обухвата причање догађаја и доживљаја, причање на основу маште, на задату тему, причање на основу слике или низа слика.

Описивање – најсложенији облик усменог и писменог изражавања у разредној настави. Због бројних узрасних ограничења у раду са најмлађим ученицима, овој врсти језичког изражавања потребно је приступити посебно одговорно и поштовати принципе наставне условности и поступности приликом постављања захтева: оспособљавати ученике да пажљиво посматрају, уочавају, откривају, запажају, упоређују, па тек онда дату предметност да мисаоно заокруже и језички уобличе. Будући да се описивање често доводи у блиску везу са читањем и тумачењем текста (посебно књижевноуметничког), потребно је стално усмеравати пажњу ученика на она места у овој врсти текстова која обилују описним елементима (опис природе, годишњих доба, предмета, биљака и

животиња, књижевних ликова и сл.), јер су то и најбољи обрасци за спонтано усвајање техника описивања као трајне вештине.

Језичка култура ученика негује се и кроз игровне активности, посебно кроз језичке вежбе. Врсте игара потребно је одабрати према интересовањима ученика или у контексту наставног садржаја. То могу бити разговорне игре, на пример, разговор са књижевним ликом, затим ситуационе игре, односно стварне ситуације, на пример, разговор у продавници, разговор код лекара. Могу се одабрати и ребуси, загонетке, питалице, брзалице, разбрајалице, једноставне укрштене речи, осмосмерке, асоцијације, састављање реченица, проширивање задатих реченица.

Лексичко-семантичке вежбе служе да се богати речник ученика и да се укаже на различите могућности приликом избора речи и израза и упуту на њихову сврсисходнију употребу. Применом лексичко-семантичких вежби код ученика се ствара навика да промишљају и траже адекватан језички израз за оно што желе да искажу (у зависности од комуникативне ситуације) и повећава се фонд таквих израза у њиховом речнику. Врсте ових вежби, такође, треба усагласити са интересовањима ученика и наставним садржајима. Смисао за прецизно изражавање и разумевање значења речи и израза развија се кроз различите вежбе, на пример *опис бића и предмета*, а за ученике овог узраста изазовне могу бити и вежбе *допуњавања реченица* (на пример, дати реченице у којима недостаје глагол).

Учење другог писма

Усвајање другог писма – латинице планира се најчешће за друго полугодиште јер су ученици у првом разреду овладали ћириличким писмом, али је потребно добро утврдити читање и писање ћириличног писма и радити на што бољој техници читања. Због свега наведеног, учитељ има могућност да самостално одлучи када ће почети са усвајањем другог писма. У срединама у којима би писање представљало оптерећење за ученике, писана слова другог писма могу се обрадити у првом полугодишту трећег разреда. Учитељи посебну пажњу треба да обрате на писање слова ч и ћ, ц и ђ, њ и љ.

Код учења писаних слова латинице посебну пажњу треба посветити графичком увезивању слова у речима. Писање се може увежбавати кроз преписивање, допуњавање реченица, састављање реченица на основу слике, састављање реченица на основу низа слика, диктате и самостално писање реченица и краћих текстуалних целина.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Процес праћења и вредновања једног ученика треба започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Наставник током процеса наставе и учења континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и

охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета **СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК**

ПРОГРАМ А

**ЗА УЧЕНИКЕ ЧИЈИ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК ПРИПАДА НЕСЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И КОЈИ ЖИВЕ У ХОМОГЕНИМ СРЕДИНАМА
(основни ниво стандарда)**

Циљ	Циљ наставе и учења Српског као нематерњег језика јесте оспособљавање ученика да се служи српским језиком на основном нивоу у усменој и писаној комуникацији ради каснијег успешног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и уважавање српске културе и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.	
Разред	други	
Годишњи фонд часова	72 часова	
ИСХОДИ		
	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:		
– разуме и користи предвиђени лексички фонд;		Око 150 нових пунозначних и помоћних речи.
– разуме и користи граматичке конструкције усвајане у претходном разреду и проширује их новим језичким садржајима;		Грамматички садржаји из претходног разреда (понављање и увежбавање на познатој и новој лексици).
– предметима и бићима из блиског окружења приписује типичне особине;	ЈЕЗИК	Проста реченица са придевом у именском делу предиката;
– исказе радњу која се дешава у тренутку говорења (сва три лица и оба броја);		Именица у акузативу без Предлога.
– састави реченице са правим објектом;		Именица у локативу са

– искаже основне просторне

односе;

– слуша и разуме кратке песме и одабране одломке прозних текстова;

– напамет казује кратке песме и одабране дијалоге;

– уочава мелодију речи које се римују;

– илуструје текст који му је прочитан, истичући неке од мотива (уз помоћ аудио и визуелних средстава);

– разуме полако и јасно изговорена једноставна питања и информације везане за свакодневне активности;

– представи себе и чланове своје породице и тражи исте информације од саговорника;

– чита појединачне речи и кратке реченице са познатом лексиком и граматиком;

предлозима *у* и *на*.

Именица у акузативу са

предлозима *у* и *на* са глаголом *ићи*.

Презент глагола за сва три

лица и оба броја.

Личне заменице 1, 2. и 3. лица

множине у функцији субјекта.

Присвојне заменице за 1. и 2.

лице једнине сва три рода у функцији атрибута и именског дела предиката.

„Кад си срећан” (интернационална песма, УНИЦЕФ)

Душан Радовић; „Најбоља мама на свету” (прва строфа и рефрен)

Драган Лукић: „Он”, „Лепо дете”

Јован Јовановић Змај: „Зимска песма” (одломак)

По слободном избору (у складу са интересовањима ученика), наставник бира још један до два текста која нису на овој листи.

И Лично представљање: основне информације о себи – адреса, телефонски број

II Породица и људи у окружењу:

чланови породице

III Живот у кући:

делови куће/стана; просторије; двориште; Нова година

КЊИЖЕВНОСТ

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

– пише штампаним словима
писмом које је блиско његовом
матерњем језику (ћирилица или
латиница).

IV Храна и пиће:

основни оброци и основно посуђе

V Одећа и обућа:

одевни предмети и обућа

VI Здравље:

основни делови тела

VII образовање:

просторије у школи (учионица),
школски намештај, школски прибор

VIII Природа:

месеци у години; домаће животиње

IX Спорт и игре:

дечје игре

X Насеља, саобраћај и јавни објекти:

основна превозна средства;
продавница, пијаца

XI Нетематизована лексика: називи
месеци, бројеви до 20

XII Комуникативни модели:

персирање; честитање и захваљивање;
молба

Кључни појмови садржаја: српски као нематерњи језик, слушање, разумевање, говор,
читање, писање

ПРОГРАМ Б

**ЗА УЧЕНИКЕ ЧИЈИ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК ПРИПАДА СЛОВЕНСКИМ ЈЕЗИЦИМА И КОЈИ ЖИВЕ У
ВИШЕНАЦИОНАЛНИМ СРЕДИНАМА
(средњи–напредни ниво стандарда)**

Циљ	Циљ наставе и учења Српског као нематерњег језика јесте оспособљавање ученика да води усмену и писану комуникацију са говорницима Српског као матерњег језика ради каснијег пуног укључивања у живот заједнице и остваривања грађанских права и дужности, као и упознавање српске културне баштине и развијање интеркултуралности као темељне вредности демократског друштва.
Разред	други
Годишњи фонд часова	72 часова

ИСХОДИ

По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– разуме и користи предвиђени лексички фонд;	ЈЕЗИК	200–250 нових пунозначних и помоћних речи.
– разуме и користи граматичке конструкције усвајане у претходном разреду и проширује их новим језичким садржајима;		Грамматички садржаји из претходног разреда (понављање и увежбавање на познатој и новој лексици).
– предметима и бићима из блиског окружења приписује типичне особине;		Именица у акузативу са предлозима <i>у</i> и <i>на</i> .
– исказе радњу у прошлости и садашњости (сва три лица и оба броја);		Перфекат глагола (сва три лица и оба броја).
– састави реченице са правим објектом;		Присвојне заменице сва три рода и оба броја.
– исказе основне просторне односе;		Прилози <i>сада</i> , <i>данас</i> и <i>јуче</i> .
– слуша и разуме кратке песме и одабране одломке прозних текстова;		„Кад си срећан” (интернационална песма, УНИЦЕФ).
– напамет казује кратке песме и одабране дијалоге из кратких прозних текстова;		КЊИЖЕВНОСТ Душан Радовић: „Најбоља мама на свету”.
– уочи мелодију речи које се	Драган Лукић: „Он”, „Лепо дете”;	

римују;

– илуструје текст који му је прочитан истичући неке од мотива (уз помоћ аудио и визуелних средстава);

– изводи кратак драмски текст кроз игру;

– разуме једноставна питања и информације везане за свакодневне активности;

– разуме упутства и налоге у школи, на улици и у кући;

– учествује у кратком дијалогу са вршњацима и одраслима;

– пише штампаним словима писмом које је блиско његовом матерњем језику (ћирилица или латиница);

– чита једноставне текстове са познатом лексиком и граматиком.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Јован Јовановић Змај: „Зимска песма”.

Душан Радовић: „Страшан лав”.

Алек Марјано: „Апетит”.

Гвидо Тартаља: „Марамича”.

Загонетке (избор примерен језичком оквиру).

Басна по избору.

Са списка наставник бира 7 текстова за обраду.

И Лично представљање: основне информације о себи – адреса, телефонски број.

II Породица и људи у окружењу:

чланови шире породице, пријатељи, суседи.

III Живот у кући:

кућа/стан, делови куће/стана, двориште, просторије, основни намештај и основни кућни апарати; Нова година.

IV Храна и пиће:

оброци, основно посуђе; активности у кухињи.

V Одећа и обућа:

одевни предмети и обућа.

VI Здравље:

основни делови тела, одржавање личне хигијене, основни прибор за личну хигијену.

VII Образовање:

школски предмети, школски одмори, распоред часова.

VIII Природа:

месеци у години, домаће и дивље животиње.

IX Спорт и игре:

дечје игре, омиљене игре.

X Насеља, саобраћај и јавни објекти:

саобраћај и превозна средства;

пијаца, амбуланта/дом здравља, апотека

XI Нетематизована лексика: називи месеци, бројеви до 20, називи математичких ознака (плус и минус), основни геометријски облици.

XII Комуникативни модели:

персирање; честитање и захваљивање; молба

Кључни појмови садржаја: српски као нематерњи језик, слушање, разумевање, говор, читање, писање

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Предмет Српски као нематерњи језик похађају ученици који наставу слушају на неком од језика националних мањина. Међу тим ученицима постоје изразите разлике у степену овладаности српским језиком приликом поласка у школу и у темпу и обиму којим могу напредовати током школовања. Ова разлика условљена је различитим матерњим језицима од којих су једни блиски српском језику (разлике међу њима су такве да не морају ометати комуникацију), док су други структурно толико различити да, без елементарног познавања једног од њих, комуникација међу говорницима није остварива. Осим тога, на нивоу којим ученици реално могу овладати српским језиком утиче и средина у којој живе (претежно хомогена или хетерогена средина).

Имајући ово у виду, за предмет Српски као нематерњи језик сачињена су два програма.

Према постављеном циљу, очекиваним исходима и датим садржајима, први програм (А) примерен је ученицима чији се матерњи језици изразито разликују од српског, који живе у претежно језички хомогеним срединама и имају мало контакта са српским језиком, а у школу полазе готово без икаквог предзнања српског језика.

Други програм (Б) предвиђен је за ученике који живе у језички мешовитим срединама, који могу брже и у већем обиму да савладавају српски језик, односно да, у складу с узрастом, достигну виши ниво владања српским језиком.

Оба програма за предмет Српски као нематерњи језик садрже три области: Језик, Књижевност и Језичку културу. Оне су функционално повезане, прожимају се и међусобно допуњују. Стога их треба разумети као делове комплексне целине који доприносе остваривању исхода овог предмета, сваки са својим специфичностима.

Наставник је обавезан да се упозна са исходима и програмским садржајима првог циклуса образовања или претходних разреда.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм наставе и учења оријентисан на исходе, наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању. Улога наставника је да контекстуализује дати програм потребама конкретног одељења имајући у виду: састав одељења и могућности ученика; уџбенике и друге наставне материјале које ће користити; техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже; ресурсе, могућности, као и потребе локалне средине у којој се школа налази. Полазећи од датих исхода и садржаја, наставник најпре креира свој глобални план рада, на основу кога ће касније развијати своје оперативне планове. Исходи дефинисани по областима олакшавају наставнику даљу операционализацију исхода на ниво конкретне наставне јединице. Сада наставник за сваку област има дефинисане исходе.

На овај начин постиже се индиректна веза са стандардима на три нивоа постигнућа ученика. При планирању, треба, такође, имати у виду да се исходи разликују, да се неки лакше и брже могу остварити, али је за већину исхода потребно више времена, више различитих активности. У фази планирања наставе и учења веома је важно да наставник приступи уџбенику као једном од наставних средстава које је пожељно богатити и проширивати додатним, самостално израђеним наставним материјалима. Поред уџбеника, као једног од извора информација, на наставнику је да ученицима омогући увид и искуство коришћења и других извора сазнавања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ЈЕЗИК

Област **Језик** обухвата лексику и граматичке моделе српског језика. У садржајима и исходима ове области налазе се оквирни број речи и граматички елементи којима ученик треба да овлада у сваком разреду. У овој области програма тежиште је на постепеном усвајању система српског језика почев од 1. разреда. Језик почиње да се усваја помоћу минималног броја речи употребљених у основним реченичним моделима с јасним комуникативним контекстом. Односно, речи и њихови облици не усвајају се изоловано, већ у реченичном, односно комуникативном контексту. За продуктивну употребу језика нефункционално је ванконтекстуално учење парадигми (учење самих облика речи).

Усвајање граматике српског језика у почетним фазама на млађем узрасту претежно је несвесно – у разноврсним активностима ученици слушају исказе на српском језику, понављају их и комбинују у одговарајућим познатим и блиским контекстима. У наредним фазама наставник помаже ученицима да уоче језичка правила и почну да их примењују.

Да би ученик овладао одређеним фондом речи и граматичким елементима, неопходно је да их разуме и дуготрајно увежбава. На тај начин, стварају се предуслови да их примени у одговарајућој комуникативној ситуацији. Формално познавање граматичких правила не подразумева и способност њихове примене, те је такво знање корисно само уколико помаже бољем разумевању неких правилности система. Односно, савладавање граматичких правила није само себи циљ. Објашњење граматичких правила, уколико наставник процени да је корисно, треба да буде усклађено с узрастом ученика, његовим когнитивним способностима, предзнањима у матерњем језику и сведено на кључне информације неопходне за примену. Учениково познавање граматичких правила процењује се и оцењује на основу употребе у контексту, без инсистирања на њиховом експлицитном опису.

На нижем нивоу владања језиком (средине у којима се реализује А програм) важно је да се код ученика развије способност разумевања и конструисања исказа који садрже елементе одређене програмом. Притом је у продукцији (састављању и казивању исказа) на овом нивоу битно да значење поруке буде разумљиво, док се граматичка исправност постиже постепено. На том нивоу очекују се типичне грешке изазване интерференцијом и недовољном савладаношћу материје. Грешке нису само знак непознавања градива, већ су управо показатељ да је ученик спреман да се упусти у комуникацију, што наставник треба да подстиче. То не значи да грешке уопште не треба исправљати. Наставник одлучује о томе када ће, на који начин и које грешке исправљати, водећи рачуна истовремено и томе да ученика мотивише за комуникацију и о томе да се грешке постепено редукују.

Управо су часови из области Језик погодни за усмерено, циљано усвајање појединих сегмената, граматичких елемената српског језика. Током ових часова препоручује се динамичко смењивање различитих активности: различити типови вежби слушања, провера разумевања слушаног, понављање, граматичко и лексичко варирање модела, допуњавање, преобликовање потврних у упитне и негиране форме и сл.

Реализација наставе Српског као нематерњег језика према Б програму подразумева одређено владање српским језиком од почетка школовања, односно могућност бржег напредовања у току школовања. У таквим околностима очекује се мања заступљеност

грешака и њихово брже исправљање. Примена Б програма подразумева овладаност садржајима А програма и подизање језичке компетенције на виши ниво, те је настава језика у функцији оспособљавања ученика за правилно комуницирање савременим стандардним српским језиком у складу с језичким и вањезичким контекстом.

Будући да ученици који похађају наставу Српског као нематерњег језика, похађају и наставу матерњег језика, сврсисходно је у одговарајућим приликама користити трансфер знања стечених на матерњем језику и о матерњем језику. Настава Српског као нематерњег језика треба да буде у корелацији с наставом матерњег језика.

Језичка грађа се из разреда у разред постепено проширује и усложњава, она је кумулативна и надовезује се на претходну. Увођење новог елемента подразумева овладаност претходним, што значи да се нова грађа ослања на претходну која се континуирано увежбава. Следећи примери краћих текстова илуструју примену језичке материје поштујући поступност и увођење нових језичких садржаја у сваком разреду у А програму:¹

1. разред (презент глагола у 1, 2. и 3. лицу једнине (потврдни и одрични облик); проста реченица с именским делом предиката; личне заменице 1, 2. и 3. лица једнине у функцији субјекта; проста реченица с глаголским предикатом; именице у локативу једнине с предлозима *у* и *на* уз глагол *јесам*): *Здраво! Ја се зовем Марија. Ја сам у школи. Ово је учионица. Ученик је у учионици. Он црта. То је учитељица. Она седи на столицу.*

2. разред (проста реченица с придевом у именском делу предиката; акузатив именица без предлога; локатив с предлозима *у* и *на*; акузатив с предлозима *у* и *на* са глаголом *ићи*; презент глагола за сва три лица и оба броја; личне заменице 1, 2. и 3. лица множине у функцији субјекта; присвојне заменице за 1. и 2. лице једнине сва три рода у функцији атрибута и именског дела предиката): *Ово је моја школа. Ми смо ученици. Идемо у школу. Имамо торбе. Торбе су велике. Дечаци се играју у дворишту. Они имају лопту. Они воле фудбал.*

3. разред (перфекат глагола (сва три лица и оба броја); присвојне заменице за треће лице једнине сва три рода; прилози *сада*, *данас* и *јуче*): *Марија данас слави рођендан. Ово је њена мама. Она је јуче правила торту. Ово је њен тата. Тата је правио сендвиче. Дошли су гости. Марија је весела.*

¹ У загради су наведени садржаји области Језик за сваки разред.

4. разред (футур И глагола (сва три лица и оба броја); императив (2. лице једнине и множине најфреквентнијих глагола); именица у дативу у функцији неправог објекта уз глаголе давања и говорења; присвојне заменице за сва три лица једнине и множине – слагање с именицом у једнини; прилози *сутра*, *ујутру*, *увече*; узрочна реченица с везницима *јер* и *зато што*; фреквентни прилози за начин (*брзо*, *полако*, *лепо*); творба именица са значењем вршиоца радње, имаоца занимања изведених суфиксима: *-ар*, *-ац*, *-ач*; именице које означавају женску особу изведене суфиксима: *-ица*; *-ка*): *Мој разред ће*

сутра ујутру ићи на излет. Ја ћу устати у седам сати. Направићу сендвич. Учитељица је рекла ученицима: „Понесите воду јер ће бити топло”. Брзо ћу се спаковати. Возач Иван ће возити аутобус.

5. разред (узрочна реченица с везницима *јер* и *зато што*; одредбе за начин исказане фреквентним начинским прилозима; сложени глаголски предикат с модалним глаголима: *требати, морати, моћи, смети, желети*; именице у генитиву с предлозима *испред, иза, изнад, испод, поред* у функцији одредбе за место; конгруенција атрибута и именице у номинативу и акузативу; творба именица којима се означавају називи спортиста; творба прилога од придева): *Ја желим да играм кошарку. Треба много тренирати. Једног дана бићу кошаркаш. Поред моје куће је кошаркашки клуб. Уписују нове чланове. Моја старија сестра тренира пливање. Она је добра пливачица и вредно тренира.*

6. разред (именице у генитиву с предлозима *од* и *до* у функцији одредби за место и време; прилози *рано, касно, увек, никад, понекад, често, ретко, цео* (дан), *дуго, зими, лети*; конгруенција атрибута и именице у номинативу и акузативу; именица у инструменталу са значењем средства и друштва; компаратив и суперлатив придева и прилога; присвојни придеви на *-ов/ев, -ин* (у номинативу); називи земаља и регија изведени суфиксима: *-ија, -ска*): *Имам дванаест година и идем у шести разред. Волим модерну музику. Свирам гитару од четвртог разреда. У јуну ћу ићи на такмичење у Италију. Имам добре другове и другарице. С њима идем у школу аутобусом јер је школа далеко. Увек се добро забављамо. Лети често идемо на базен бициклима. Мој најбољи друг се зове Марко. Он је нижи од мене и бољи је ученик јер више учи. Маркова сестра се зове Мирјана.*

7. разред (именице у генитиву с предлозима *са, из, око, између* у функцији одредбе за место; именице у генитиву с предлозима *пре* и *после* у функцији одредбе за време; локатив у функцији неправог објекта уз глаголе говорења и мишљења; именичке, бројне и прилошке синтагме са значењем количине; конгруенција атрибута и именице у дативу, инструменталу и локативу; најфреквентније збирне именице са суфиксом *-је*; творба именица за означавање места (простора и просторија) на којем се врши радња: *-иште/-лиште, -оница*); творба именица са значењем етника (примери из окружења): *Моја породица живи у кући. Око куће имамо цвеће. Наш сусед је Мађар. Између наше и његове куће налази се мало игралиште. С друговима често идем тамо после школе. Понекад купимо флашу сока и неколико кесица семенки, седимо на дрвеним клупама и разговарамо о новим филмовима, строгим наставницима, музици и разним другим стварима. Прошле недеље смо помагали нашем старом суседу да поправи љуљашке и клацалице. Тако ће и млађој деци бити лепше.*

8. разред (зависне реченице: временска (с везником *кад*), намерна (с предикатом у презенту), изрична (с везником *да*) и односна (са заменицом *који* у функцији субјекта); творба придева суфиксима *-ски* и *-(у)ји*): *Јуче сам имала много домаћих задатака. Кад сам их завршила, укључила сам телевизор. После пола сата у собу је ушао мој брат и променио канал. Хтео је да гледа утакмицу. Рекла сам му да ја желим да гледам омиљену серију која почиње за пет минута. Он је рекао да је утакмица веома важна, јер играју српска и мађарска репрезентација. Нисмо хтели да се свађамо. Договорили смо се да он иде у дневну собу и тамо гледа утакмицу.*

КЊИЖЕВНОСТ

Програм А намењен је хомогеној средини, ученицима који веома ретко имају контаката са говорницима чији је матерњи језик српски. Познавање језика је на основном (елементарном) нивоу, комуникација на српском језику се тешко остварује, граматички модели су неувежбани пошто ученици немају прилике да користе српски језик, њихов речник не садржи велики број речи, речи веома лако из активног фонда прелазе у пасивни и буду заборављене, лексика се усваја спорије него код ученика хетерогене средине, интерференцијске грешке се често појављују у толиком обиму да ометају разумевање реченице; из ових разлога би акценат требало да буде на лексици и језичким обрасцима (моделима) који ће им обезбедити темељ за једноставну комуникацију на српском језику.

У сваком разреду, ученицима је понуђено више текстова од броја који је обавезујући. Основни критеријум за избор текстова је ниво познавања језика. Поред одабраних текстова, обрађују се и текстови по слободном избору, при чему се води рачуна о нивоу познавања језика и интересовањима ученика. Уз оригиналне књижевне текстове планирана је и обрада конструисаних текстова који треба да буду у функцији обогаћивања лексике неопходне за свакодневну комуникацију на основном нивоу. Предлаже се да наставник планира најмање три часа за обраду једног текста кроз теме. Песме које се певају не захтевају обавезно обраду, граматичка и лексичка објашњења језичких појава.

Област наставног програма Књижевност доприноси постизању комуникативне функције језика. Основна функција књижевноуметничких текстова, односно адаптација, поред оспособљавања ученика за комуникативну употребу језика, јесте и упознавање ученика са културом, историјом и традицијом српског народа, као и с књижевним делима значајним за српску књижевност.

Функције адаптираног књижевног текста у А програму:

- усвајање лексике одређеног тематског круга потребне за свакодневну комуникацију;
- читање, односно слушање текста у функцији увежбавања разумевања писаног и говорног језика – увежбава се читање у себи и читање са разумевањем;
- задаци у вези са текстом развијају умеће разумевања текста, увежбава се вештина писања, састављање и писање реченица које садрже познату лексику уз увежбавање основних језичких образаца, као и развијање способности састављања реченица говорног језика (приликом писаних и говорних вежби толеришу се интерференцијске грешке које не ометају разумевање реченице);
- одговори на питања (усмено и писмено) помажу ученику да развије механизме састављања реченица на српском језику, односно излагање на српском језику уз видно присуство интерференцијских грешака – упутно је да наставник врши корекције указујући на правилне облике;

– репродукција текста или препричавање развијају способност употребе језика – ученик треба да се изрази користећи више реченица, да формира и развија говорне способности.

Књижевноуметнички, адаптирани и конструисани текстови погодни су за тумачење, при чему се узимају у обзир узраст и предзнања ученика. Текстови су уједно и полазна основа за увежбавање нових речи и израза, језичких модела, читања, писања, говора; стога три часа намењена једном тексту представљају истовремено и обраду и увежбавање градива.

Рад на тексту обухвата:

1. Семантизацију непознатих речи: семантизација може да се изведе помоћу синонима који су познати ученицима, визуелним приказивањем речи, постављањем речи у контрастне парове (*мали-велики*), описивањем речи једноставним реченицама. Наставник мора да води рачуна да реченица којом описује непознату реч садржи ученицима познате речи. Превод је оправдан само у случају када не постоје друга средства за објашњење значења речи. Препоручује се употреба речника на часу.

2. Слушање или читање текста: саветује се да наставник први пут прочита текст – на овај начин ученици чују правилан изговор речи, пошто ученици хомогене средине ретко имају прилике да чују српски језик, наставничко гласно читање је од изузетне важности. Препоручује се употреба аудио-визуелних средстава. Захтеви који се у програму тичу учења одломака из поезије и прозе напамет подстичу усвајање модела говорења, као и интонацију речи и реченица.

Драматизација текстова везује се и за јавни наступ, али и за разговор о књижевном делу пошто представља вид његове интерпретације. Саживљавањем са ликовима дела, ученици могу испољити осећања која препознају у понашању јунака и о којима закључују.

3. Контекстуализација нове лексике: неопходно је да ученици нове речи поставе у реченични контекст како би се лексика увежбавала паралелно са конструисањем реченица. Реченице треба да буду једноставне да би се избегао велики број грешака које неминовно настају у сложенијим конструкцијама. Уколико реченица садржи превише грешака, постаје неразумљива слушаоцу. Контекстуализација нових речи је битан елемент функционалне употребе језика пошто наводи ученика да саставља реченице и активира речнички фонд и језичке моделе.

4. Питања у вези с текстом (у писаној форми и усмено): процес разумевања текста има више етапа. Тек када се нова лексика усвоји и примени у реченицама, може да се пређе на ниво разумевања текста. Ниво на којем је ученик разумео текст може да се утврди постављањем питања у вези с текстом. Питања треба да се заснивају на лексици коју су раније усвојили уз употребу нових речи обрађених у тексту. Упутно је да питања буду кратка (*Шта је у Весниној торби?* – текст *Весна и торба*). Корисно је да део питања буде у писаној, а део у говорној форми. Значајно је да се примарно увежбава говор, а затим и писање.

5. Питања поводом текста (у писаној форми и усмено): ученици увежбавају и остварују комуникацију на српском језику засновану на познатој лексици, уз толерисање грешака које не ометају разумевање. Питања треба да буду у складу с лексичким фондом којим ученици располажу (на пример: *Ко је јунак приче?*; *Где се одиграва радња?*; *Како изгледа јунак приче?*; *Шта осећа девојчица у песми?*). Ово је следећи ниво у процесу усвајања језичких вештина чији је циљ навођење ученика да остваре комуникацију на српском језику. Овај циљ је, често, веома тешко постићи код ученика хомогене средине, али је неопходно навести ученика да усмено, а потом и у писаној форми, употреби одређене речи или изразе на српском језику.

6. Разговор о тексту: у складу са лексиком којом ученици располажу разговор се заснива на препознавању главних ликова, активностима које се везују уз њих, на истицању особина ликова из текста. Као део процеса увођења ученика у употребу језика упутно је да се ученици, према моделима из текстова подстичу да састављају реченице потребне у говорним ситуацијама. На пример, драматизација текста *Весна и торба – Весна*: Моја торба је стара. *Оловка*: Шта радиш, Весна? Зашто стављаш пуно ствари у торбу? У торби нема места. *Тата*: Весна, треба да купим нову торбу. *Весна*: Тата, молим те, купи ми нову торбу. Ученици се подстичу да поводом текста закључују о идејама препознатим у тексту (Шта текст казује о Весниним особинама?).

Приликом обраде поезије не инсистира се на књижевној теорији, већ на доживљају лирске песме. Подстицање ученика да разуме мотиве, песничке слике и језичкостилска изражајна средства доводи се у везу са илустровањем значајних појединости, као и с увежбавањем интонације стиха и уочавањем риме у песми.

7. Компаративни приступ: наставник планира укључивање текстова матерњег језика који се пореде са предложеним делима српске књижевности (уколико је то могуће) и са примерима везаним за филм, позоришну представу, различите аудио-визуелне записе; у обраду књижевног дела укључује и садржаје из ликовне и музичке културе, стрип и различите врсте игара (осмосмерке, ребуси, укрштене речи, асоцијације...).

Приликом уочавања битних поетских елемената у структури књижевноуметничког текста, користећи знање стечено на часовима матерњег језика, наставник се труди да код ученика (у складу са њиховим могућностима) објасни основне облике приповедања (нарација, дескрипција, дијалог); појам сижеа и фабуле, функцију песничке слике; улогу језичкостилских средстава и друге основне поетичке одлике текста.

8. Обликовање кратког текста у писменој форми или усмено на основу адаптираног књижевног текста: овај ниво употребе српског језика у говорној или писаној форми представља главни циљ области Књижевност у А програму. Покушај самосталног састављања краћег текста од пет или шест реченица (у пару или у групи) представља виши ниво у остваривању комуникативне функције језика. Ученици развијају механизам употребе језичке грађе и језичких модела; спајају речи у реченице уз поштовање граматичких структура, затим спајају више реченица у краћи текст. Процес се односи и на говорени и на писани текст.

Програм Б:

Књижевноуметнички текстови у настави Српског као нематерњег језика имају вишеструку функцију. Читајући и тумачећи књижевноуметничка дела и изабране одломке најзначајнијих дела српских писаца, ученици ће имати прилику да се упознају са српском културном баштином и тако боље разумеју сличности и разлике које постоје између културе народа којем припадају и културе народа чији језик уче. Текстови истовремено представљају извор нове лексике и полазну основу за даљи рад – разговоре, читање, интерпретацију, различите врсте говорних и писмених вежби и друге активности.

У области наставног програма Књижевност наведени текстови усклађени су с узрастним карактеристикама и језичким могућностима ученика. Дати предлог дела наставник ће прилагођавати потребама својих ученика. Од предложених дела, наставник самостално бира она која ће обрађивати, као и дела којима ће проширити списак. За сваки текст је предвиђено по три часа.

За ученике који Српски као нематерњи језик буду савлађивали по програму који је намењен онима који уче и живе у хетерогеним језичким срединама или им је матерњи језик један од словенских језика, предложени су аутентични књижевноуметнички текстови или одломци из њих. Ипак, постоје значајне разлике између ученика који живе у хетерогеној средини, а чији је матерњи језик несловенски, и ученика чији је матерњи језик словенски. Ове разлике је неопходно узети у обзир приликом избора текстова за обраду и при изради уџбеника. Стога се препоручује ауторима уџбеника и наставницима да нека од предложених дела адаптирају, скрате и прилагоде језичком знању и могућностима ученика чији је матерњи језик несловенски. Наставници који раде с ученицима чији матерњи језик припада групи словенских језика, могу се опредељивати за аутентична дела.

Бављење књижевноуметничким текстом подразумева различите методичке поступке који ће бити усмерени на његово што боље разумевање и тумачење. Рад на тексту састоји се из неколико етапа: уводног разговора са семантизацијом мање познатих речи и израза (ова етапа је посебно важна за ученике чији језик није словенски); просторне и временске локализације текста; изражајног читања; кратке провере уметничког доживљаја и разумевања текста; разговора о тексту и његовог тумачења (различитих аналитичко-синтетичких поступака којима ће се откривати естетске вредности дела, важне појединости у њему и места с посебном експресивношћу); повезивања дела с личним доживљајима и искуствима ученика. Свака од наведених етапа зависи од природе текста као и од предзнања и могућности ученика.

Уводни разговор и семантизација мање познатих речи и израза биће за неке ученике од изузетне важности за разумевање дела и стога им је потребно посветити посебну пажњу. О избору речи за семантизацију одлучује наставник уважавајући предзнања својих ученика. Лексику је најбоље семантизовати током уводног разговора и пре првог читања текста како би се обезбедило разумевање садржаја текста након првог читања. Речи се могу семантизовати на различите начине – визуелним наставним средствима, демонстрацијом, посредством синонима и антонима, различитим описним дефиницијама

и, уколико је то неопходно, реч се може и превести на матерњи језик ученика. Није потребно да све речи које се семантизују уђу у активан лексички фонд ученика, поједине могу остати у пасивном фонду. Лексика за коју се процени да треба да уђе у активан лексички фонд ученика треба да буде заступљена током разговора о тексту и његове интерпретације, а корисно је осмислити и различите лексичке вежбе које ће допринети остваривању овог циља. Ученике овог узраста треба уводити и у коришћење речника јер је оно саставни део читања. Важно је да се служе и двојезичним и једнојезичним речницима и да овладају техником проналажења речи и значења које реч остварује у датом контексту. Речници представљају велику помоћ за читање и разумевање текстова различитих жанрова, нарочито су корисни приликом самосталног читања.

Многи текстови, посебно одломци из обимнијих књижевних дела, захтеваће и локализацију како би били правилно схваћени и доживљени. Локализација ће у неким случајевима подразумевати препричавање садржаја који претходе одломку који се обрађује или, на пример, давање података о аутору. Некад ће бити неопходно дело сместити у просторне и временске оквири и протумачити друштвене, историјске и друге околности у којима се радња одвија.

Читање текста је од велике важности за његово разумевање и доживљавање. У настави књижевности јављају се различити облици читања. Разумевање, доживљавање и тумачење текста условљено је квалитетом читања. Важно је да прво интерпретативно читање текста обави наставник или да ученици послушају квалитетан звучни запис. Овако ће се обезбедити правилно разумевање и бољи уметнички доживљај текста. Многа дела захтеваће једно или више поновљених читања наглас или у себи, усмерених ка одређеном циљу. Потребно је да ученици овладају техникама гласног читања и читања у себи. Читање у себи може бити у функцији бољег разумевања текста и оно увек треба да буде усмерено од стране наставника, истраживачко. Ученици ће, читајући у себи, проналазити у тексту различите информације којима ће поткрепљивати и своје мишљење и ставове, увежбаваће брзо читање и оспособљаваће се за самостално учење. Циљ читања наглас јесте овладање техником читања и савлађивање важних чинилаца гласног читања (изговора и интонације речи и реченице, јачине гласа, пауза). Овим путем, ученици се постепено уводе у изражајно читање. Оно се увежбава на пажљиво одабраним епским, лирским и драмским текстовима. Изражајно читање увежбава се на претходно обрађеним текстовима, плански и уз добру припрему. Наставник треба да оспособи ученике да ускладе јачину гласа, интонацију, ритам, темпо, паузе с природом и садржином текста како би изражајно читање било што успешније.

Један од важних облика рада јесте учење напамет и изражајно казивање кратких одломака из одабраних књижевноуметничких текстова у стиху и прози (лирских песама, одломака из прозних и драмских текстова). Ученике треба постепено водити од гласног читања ка изражајном читању и казивању напамет научених одломака.

Тумачење текста умногоме ће зависити од средине у којој се настава реализује, предзнања ученика и њиховог матерњег језика. С ученицима који савлађују програм за средњи ниво, тумачење текста имаће више обележја разговора о важним појединостима у њему – догађајима, ликовима, месту и времену одвијања радње. Разговори о тексту треба да

обезбеде правилно разумевање догађаја, уочавање веза између догађаја и ликова, тумачење поступака главних јунака и њихових особина. Без обзира на то што за ове разговоре није нужно да ученици знају стручну терминологију (основни мотив, епитет, описна лирска песма), они се не смеју свести на пуко препричавање садржаја текста. Разговор о тексту наставник треба да води тако да омогући ученицима да у њему испоље што већу креативност, да им поставља проблемске задатке, наводи их да размишљају о узрочно-последичним везама у делу, подстиче их да слободно маштају и износе своје утиске о уметничким сликама у делу.

С напреднијим ученицима наставник може остварити комплекснију анализу и интерпретацију дела током које ће ученици изводити сложеније закључке о догађајима и ликовима, откривати експресивна места у делу и износити своје утиске о њима служећи се основном терминологијом теорије књижевности. У настави Српског као нематерњег језика наставник треба да се ослања на књижевнотеоријска знања које су ученици стекли на свом матерњем језику и да их активира кад год је то могуће. Тако, на пример, приликом обраде књижевних дела и одломака, треба рачунати на то да су ученици у матерњем језику усвојили основне књижевнотеоријске појмове: тема, мотив, главни лик и др. У складу са Општим стандардима постигнућа за Српски као нематерњи језик; познавање терминологије из теорије књижевности очекује се само од ученика напредног нивоа. Они ће, на примерима изабраних дела и одломака из српске књижевности, проширивати сазнања која су стекли на свом матерњем језику и обогатити их новим примерима.

Након разговора о садржају дела и његове интерпретације, потребно је с ученицима разговарати и о личним доживљајима који су изазвани делом – подстицати их да доводе у везу дело са својим личним искуствима, допустити им да постављају питања, створити у учионици услове у којима ће се развијати дијалог и дискусија.

Веома је важно да ученици активно учествују у свим етапама рада, да износе своја осећања, запажања, мишљења, закључке и да их образлажу. Ученичке активности не смеју бити ограничене само на рад на часу. У обраду текста ученике треба уводити задавањем различитих припремних задатка, које ће они решавати код куће. Након обраде текста, важно је да ученици стечена знања функционално примењују у даљем раду – приликом израде домаћих задатака, самосталног читања и усвајања знања из других наставних предмета. Наставнику и ученицима ће стечена знања и вештине бити драгоцене за интерпретацију нових књижевних дела.

Кад год је то могуће, наставу књижевности потребно је повезивати с наставом језика, успостављати унутарпредметну и међупредметну корелацију. Она ће допринети свестранијем сагледавању садржаја, а ученици ће стећи квалитетнија и трајнија знања.

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА

Реализација исхода Српског као нематерњег језика подразумева континуитет у богаћењу ученичке језичке културе. То је једна од примарних методичких обавеза наставника. Наставник треба да процени способности сваког ученика за одговарајући ниво комуникативне компетенције и у складу са тим прилагоди језички материјал. Ово треба да

доведе до функционалне употребе језика у настави, али и у свим осталим животним околностима, у школи и ван ње, где је ваљано језичко комуницирање услов за потпуно споразумевање. Језичка комуникација подразумева владање рецептивним и продуктивним језичким вештинама, а то су: слушање, читање, писање и говорење. Основно обележје савременог методичког приступа настави језика и језичке културе јесте развијање ученичких способности у све четири активности упоредо и њихово прилагођавање когнитивним способностима и језичком окружењу ученика. Исходи у области Језичка култура конципирани су тако да, с једне стране, обезбеде остваривање минимума језичких компетенција, али и да, с друге стране, не ограниче ученике који су у могућности да остваре већи напредак. Због специфичности ове наставе, предвиђене исходе (пре свега када су у питању хомогене језичке средине) потребно је остваривати кроз језичке активности (компетенције) које су, с методичког аспекта, сличније настави страног него матерњег језика.

Слушање је прва језичка активност с којом се ученици сусрећу у настави Српског као нематерњег језика. Она омогућава ученику да упозна мелодију језика, а затим и његов гласовни систем, интонацију речи и реченице. Коначни циљ слушања треба да буде разумевање, као предуслов за вербалну продукцију, односно – комуникацију.

Говорење је најсложенија језичка вештина, која подразумева владање свим елементима језика (фонетско-фонолошким, морфолошким, синтаксичким и лексичким). Говорење се најчешће реализује у дијалогској форми, те према томе подразумева разумевање (саговорника). Поред тога, говорење је вештина која захтева одређену брзину и правремену реакцију. Као продуктивна вештина, заједно са писањем, омогућава ученику да се изрази на српском језику, постави питање, интерпретира неки садржај и учествује у комуникацији са другима.

Читање је језичка активност која подразумева познавање графичког система језика (слова), њихове гласовне реализације, повезивање гласова у речи и спајање речи у реченицу, уз поштовање одговарајућих ритмичких и прозодијских правила. Циљ читања мора да буде разумевање прочитаног јер само тако оно представља језичку компетенцију, а не пуку вербализацију словних карактера.

Писање је продуктивна језичка вештина која подразумева исказивање језичког садржаја писаним путем, употребом одговарајућих словних карактера и поштовањем правописних правила. Посебну пажњу потребно је посветити графемама за које не постоје еквиваленти у матерњим језицима ученика. Такође је важно обратити пажњу на правила фонетског правописа (писање личних имена страног порекла итд.). Поред тога, српски језик има два писма – ћирилицу и латиницу, а ученик, још у првом циклусу образовања, треба да усвоји оба. Циљ писања је језичко изражавање писаним путем, те, према томе, подразумева разумевање.

Ове четири вештине су кроз исходе два програма вертикално повезане тако да јасно описују градицију постигнућа ученика у области Језичка култура.

Садржаји по темама представљају лексичко-семантички оквир унутар кога се функционално реализују језички садржаји. Тематске јединице презентују реалне, свакодневне околности у којима се остварује комуникација. За сваку тематску јединицу предложене су тематске групе које треба да се попуне одговарајућом лексиком, у оквиру препорученог броја нових речи.

На пример у другој тематској јединици, *Породица и људи у окружењу*, у садржају А програма предвиђено је да ученици у првом разреду овладају речима којима се именују чланови уже породице и употребе их у одговарајућој комуникативној ситуацији. У сваком следећем разреду ова тематска јединица се проширује новом лексиком и новим комуникативним ситуацијама. Тако у следећим разредима ученици овладавају називима за чланове шире породице, дају основне информације о њима, њиховим физичким и карактерним особинама, занимањима, међусобним односима итд.

Оваква хоризонтална врста градације примењена је у свим тематским јединицама.

Избор лексике је делимично условљен садржајем из области Језик и Књижевност, али зависи и од процене наставника о потреби одговарајућих лексема и њихове фреквентности, ради постизања информативности и природности у комуникацији. Многе речи нису везане само за једну тематску јединицу већ се преклапају и повезују у нове семантичке низове, што наставник треба да подстиче добро осмишљеним говорним и писменим вежбама.

Тематске јединице се углавном понављају у свим разредима, али се у сваком следећем разреду број лексема у оквиру тематских група понавља и проширује. Поред селективног приступа лексици, треба водити рачуна и о броју лексема које се усвајају у једној наставној јединици. На једном часу не би требало уводити више од пет нових речи, чије значење ће се објаснити и провежбати у типичним реализацијама унутар реченице (контекстуализација лексике). Најефикасније би било да за нову реч сваки ученик осмисли (минимални) контекст, односно реченицу. На овај начин наставник има увид у учениково разумевање значења речи, поред нових садржаја подстиче употребу и раније стечених знања из лексике и граматике, а ученици стичу самопоуздање јер могу да изговоре или напишу реченице на српском језику.

Поред датих тематских јединица, у прва четири разреда основне школе наводи се и нетематизована лексика која је потребна за комуникацију, независно од теме. У свакодневној комуникацији, велики значај имају устаљене комуникативне форме којима ученици постепено и континуирано треба да овладавају од првог разреда основне школе. Оне су издвојене у посебну област језичке културе и усклађене су потребама и узрастом ученика. Тако у првом разреду ученици усвајају моделе за поздрављање и представљање, затим се даље усвајају модели за честитање, захваљивање, исказивање жеље, молбе итд. до најсложенијих модела као што су исказивање психолошког стања и расположења и давање савета.

Функционално и економично повезивање подобласти предмета Српски као нематерњи језик (Језик, Књижевност и Језичка култура) омогућава савладавање њихових садржаја и

остваривање предвиђених ishoda на природан и спонтан начин, чинећи да једни садржаји произлазе из других, допуњују се и преклапају. На одабраним деловима књижевноуметничких, неуметничких и конструисаних текстова могу се развијати различите комуникативне вештине; говорним вежбама се дефинишу смернице за израду писмених састава; креативне активности у настави доприносе развоју усменог и писменог изражавања, читање с разумевањем утиче на богаћење лексике и флуентност говора, итд. Усклађеност ishoda с језичким компетенцијама омогућава наставнику не само кумулативно праћење напретка сваког ученика него и учовање проблема у развијању појединих компетенција, што умногоме олакшава процес наставе и учења језика.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На почетку процеса учења, односно на почетку школске године, неопходно је спровести дијагностичко вредновање компетенција ученика. Ово је изузетно важан задатак наставника, будући да постоје велике разлике у владању српским језиком ученика једног одељења. Дијагностичко оцењивање се може реализовати помоћу иницијалног тестирања које служи да се установе вештине, способности, интересовања, искуства, нивои постигнућа или потешкоће појединачног ученика или читавог одељења. Иницијално тестирање осмишљава наставник на основу ishoda и садржаја програма из претходних разреда. На основу тога, могуће је ефикасно планирати и организовати процес учења и индивидуализовати приступ учењу.

Поред стандардног, сумативног вредновања које још увек доминира у нашем систему образовања (процењује знање ученика на крају једне програмске целине и спроводи се стандардизованим мерним инструментима – писменим и усменим проверама знања, есејима, тестовима, што за последицу има кампањско учење оријентисано на оцену), савремени приступ настави претпоставља формативно вредновање – процену знања током савладавања наставног програма и стицања одговарајуће компетенције. Резултат оваквог вредновања даје повратну информацију и ученику и наставнику о томе које компетенције су добро савладане, а које не (нпр. ученик задовољавајуће разуме прочитани текст, али слабо разуме говорени текст; задовољавајуће пише у складу с правилима, али у говору не поштује правила конгруенције итд.), као и о ефикасности одговарајућих метода које је наставник применио за остваривање циља. Формативно мерење подразумева прикупљање података о ученичким постигнућима, а најчешће технике су: реализација практичних задатака, посматрање и бележење ученикових активности током наставе, непосредна комуникација између ученика и наставника, регистар за сваког ученика (мапа напредовања) итд. Резултати формативног вредновања на крају наставног циклуса треба да буду исказани и сумативно – бројчаном оценом. Оваква оцена има смисла ако су у њој садржана сва постигнућа ученика, редовно праћена и објективно и професионално бележена.

Рад сваког наставника састоји се од планирања, остваривања, праћења и вредновања. Важно је да наставник континуирано прати и вреднује, осим постигнућа ученика, и процес наставе и учења, као и себе и сопствени рад. Све што се покаже добрим и корисним

наставник ће користити и даље у својој наставној пракси, а све што се покаже као недовољно ефикасно и ефективно, требало би унапредити.

При вредновању ученичких постигнућа наставник се руководи исходима дефинисаним за сваки разред водећи рачуна о индивидуалном напредовању ученика у складу са њиховим могућностима и способностима. При оцењивању, пажња треба да буде усмерена на ниво развоја репродуктивних способности ученика, обим проширивања лексичког фонда, ниво смањивања различитих типова грешака.

Треба имати у виду ниво познавања језика: ученици хомогене средине спорадично остварују директан контакт с говорницима којима је српски матерњи језик, са српским језиком се срећу само на часовима српског као нематерњег језика. Резултат је да ученици српски језик користе на елементарном нивоу. Језичке моделе усвајају спорије, граматичке категорије користе уз много грешака, имају проблема при слушању, односно разумевању српског језика чак и онда када су им све речи говорног текста познате.

Назив предмета	СТРАНИ ЈЕЗИК	
Циљ	<p>Циљ наставе и учења страног језика у основном образовању и васпитању је да се ученик усвајањем функционалних знања о језичком систему и култури и развијањем стратегија учења страног језика оспособи за основну усмену комуникацију и стекне позитиван однос према другим језицима и културама, као и према сопственом језику и културном наслеђу.</p>	
Разред	други (први страни језик)	
Годишњи фонд часова	72	
ИСХОДИ	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	ЈЕЗИЧКЕ АКТИВНОСТИ
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:		(у комуникативним функцијама)
– поздрави и отпоздрави, примењујући најједноставнија језичка средства;	ПОЗДРАВЉАЊЕ	Реаговање на усмени импулс саговорника (наставника, вршњака, и слично); успостављање контакта при сусрету и усмено изражавање прикладних поздрава приликом растанка.
– представи себе и другог;		Слушање кратких и једноставних текстова у којима се неко представља;
– разуме јасно постављена једноставна питања личне природе и одговара на њих;	ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О	представљање себе и
– разуме кратка и		

<p>једноставна упутства и налоге и реагује на њих;</p>	<p>ДРУГИМА</p>	<p>других особа, присутних и одсутних.</p>
<p>– даје кратка и једноставна упутства и налоге;</p>	<p>РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА</p>	<p>Слушање налога и упутстава и реаговање на њих; давање кратких и једноставних упутстава (комуникација у учионици – упутства и налози које размењују учесници у наставном процесу, упутства за игру и слично).</p>
<p>– разуме позив и реагује на њега;</p>	<p>ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ</p>	<p>Слушање кратких једноставних позива на заједничку активност и реаговање на њих (позив на рођендан, игру, дружење...); упућивање и прихватање/одбијање позива на заједничку активност, уз коришћење најједноставнијих израза.</p>
<p>– упути позив на заједничку активност;</p>	<p>ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ</p>	<p>Слушање једноставних исказа којима се тражи помоћ, услуга или обавештење; давање једноставног, усменог одговора на исказану молбу; изражавање и прихватање молби, захвалности и извињења.</p>
<p>– разуме кратке и једноставне молбе и реагује на њих;</p>	<p>ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА</p>	<p>Слушање кратких и једноставних устаљених израза којима се честита празник, рођендан; реаговање на упућену честитку и упућивање кратких пригодних честитки.</p>
<p>– упути кратке и једноставне молбе;</p>	<p>ЧЕСТИТАЊЕ</p>	<p>Слушање краћих једноставних описа бића, предмета и места у којима се појављују информације о спољном изгледу, појавним облицима,</p>
<p>– исказе и прихвати захвалност и извињење на једноставан начин;</p>	<p>ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА</p>	
<p>– разуме једноставно исказане честитке и одговара на њих;</p>		
<p>– упути једноставне честитке;</p>		
<p>– препозна и именује бића, предмете и места из непосредног окружења;</p>		
<p>– разуме једноставне описе бића, предмета и места;</p>		
<p>– опише бића, предмете и места користећи једноставна језичка средства;</p>		
<p>– разуме свакодневне</p>		

исказе у вези са непосредним потребама, осетима и осећањима и реагује на њих;

– изрази основне потребе, осете и осећања кратким и једноставним језичким средствима;

– разуме једноставна обавештења о положају у простору и реагује на њих;

– тражи и пружи кратка и једноставна обавештења о положају у простору;

– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на хронолошко и метеоролошко време

– разуме једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање и реагује на њих;

– тражи и даје једноставне исказе којима се изражава припадање/неприпадање, поседовање/непоседовање ;

– разуме једноставне исказе за изражавање допадања/недопадања и реагује на њих;

– тражи мишљење и изражава допадање/недопадање једноставним језичким

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

ИЗРАЖАВАЊЕ

димензијама и осталим најједноставнијим карактеристикама; давање кратких описа бића, предмета и места; тражење и давање информација у вези са описом бића, предмета и места.

Слушање исказа у вези са потребама, осетима, осећањима; саопштавање својих потреба, осета и осећања и (емпатично) реаговање на туђа.

Слушање кратких текстова у којима се на једноставан начин описује положај у простору; усмено тражење и давање информација о положају у простору.

Слушање једноставних исказа у вези са хронолошким временом и метеоролошким приликама; усмено тражење и давање информација о хронолошком времену и метеоролошким приликама у ужем комуникативном контексту.

Слушање кратких текстова с једноставним исказима за изражавање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања и реаговање на њих; усмено исказивање припадања/неприпадања и поседовања/непоседовања

Слушање кратких

<p>средствима;</p> <p>– разуме једноставне исказе који се односе на изражавање способности;</p> <p>– тражи информацију о туђим способностима и саопшти шта он/она или неко други може/не може/уме/не уме да уради;</p> <p>– разуме и саопшти једноставне исказе који се односе на бројеве и количине.</p>	<p>ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА</p> <p>ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ</p> <p>ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА</p>	<p>текстова с једноставним исказима за изражавање допадања/недопадања и реаговање на њих; усмено исказивање слагања/неслагања, допадања/недопадања</p> <p>Слушање једноставних исказа који говоре о способностима; постављање питања у вези са способностима и одговарање на њих, усмено.</p> <p>Слушање једноставних исказа који говоре о количини нечега; постављање питања у вези с количином и одговарање на њих, усмено.</p>
---	---	---

ТЕМАТСКЕ ОБЛАСТИ У НАСТАВИ СТРАНИХ ЈЕЗИКА ЗА ОСНОВНУ ШКОЛУ

Напомена: Тематске области се прожимају и исте су у сва четири разреда првог циклуса основног образовања и васпитања – у сваком наредном разреду обнавља се, а затим проширује фонд лингвистичких знања, навика и умења и екстралингвистичких представа везаних за конкретну тему. Наставници обрађују теме у складу са интересовањима ученика, њиховим потребама и савременим токовима у настави страних језика, тако да свака тема представља одређени ситуацијски комплекс.

- 1) Лични идентитет
- 2) Породица и уже друштвено окружење (пријатељи, комшије, наставници итд.)
- 3) Географске особености
- 4) Србија – моја домовина
- 5) Становање – форме, навике
- 6) Живи свет – природа, љубимци, очување животне средине
- 7) Временско искуство и доживљај времена (прошлост – садашњост – будућност)
- 8) Школа и школски живот

- 9) Млади – живот деце и омладине
- 10) Здравље и хигијена
- 11) Емоције (љубав према породици, друговима)
- 12) Превозна средства
- 13) Временске прилике
- 14) Уметност за децу (нарочито модерна књижевност за децу; пригодне традиционалне и модерне песме)
- 15) Обичаји и традиција, фолклор, прославе (рођендани, празници)
- 16) Слободно време – забава, разонода, хобији
- 17) Исхрана и гастрономске навике
- 18) Путовања
- 19) Мода и облачење
- 20) Спорт
- 21) Вербална и невербална комуникација, конвенције понашања и опхођења

ЈЕЗИЧКИ САДРЖАЈИ

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

<p>Комуникативна функција</p> <p>ПОЗДРАВЉАЊЕ</p> <p>ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА</p>	<p>Језички садржаји</p> <p><i>Hi! Хелло. Гоод морнинг/афтерноон/евенинг/нигхт. How are you? И'м фине, тханк you, анд you? Goodbye. Bye. See you (латер/tomorrow). Хаве а нице day/weekend! Тханкс, same to you!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p> <p><i>My name's Мариа /И'м Мариа. What's your name? What's your phone number? Ит'с... Тхис ис my фриенд. Хис name's/наме ис Марко. Мариа, тхис ис Барбара. Барбара, тхис ис Мариа. Тхис ис Мисс Ивона. Схе'с my теацхер. Тхат ис Mr Јонес. Хе'с а доцтор. Who'с тхис/тхат?</i></p>
--	---

Ит'с ту фатхер. Ис тхис your family? Схе'с нот ту систер, схе'с ту фриенд. Who'с ин тхе пицтуре? Ит'с ту бротхер. Хис наме'с

Милан. How олд ис хе? Хе'с 12.

Личне заменице у функцији субјекта – *И, you ...*

Присвојни придеви – *ту, your...*

Показне заменице – *тхис, тхат*

Глагол *то бе* – *тхе Пресент Симпле Тенсе*

Питања са *Who/What/How (олд)*

Основни бројеви (1–20)

(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања и размене основних личних података у нашој земљи и земљама енглеског говорног подручја.

Лет'с старт/бегин. Are you ready? Quiet, please. Листен то ме! Лоок! Лоок ат ме/тхе пицтуре! Sit down. Станд уп. Турн ароунд. Јумп. Say хелло/goodbye то your фриенд. Опен/Цлосе your боокс/нотебоокс. Пут down your пенцилс. Пицк уп тхе руббер. Wash your хандс. Опен тхе window, please. Цоме ин/овер

/хере/то тхе боард. Гиве ме your боок, please. Дон'т до тхат. Листен анд say/цхант/синг/до/нумбер/финд /матцх/draw/паинт/репеат... Цут оут/стицк/поинт то... Цолоур тхе доор yellow. Цоунт фром ... то Му турн now. Тоуцх your eyes. Мове your body. Пут он your Т-схирт. Take офф your схоес. Hurry уп! Quick! Watch оут! И ундерстанд /И дон'т ундерстанд. И'м финисхед.

Императив

Присвојни придеви – *ту, your...*

(Интер)културни садржаји:

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ
ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И
НАЛОГА

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА
УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ
АКТИВНОСТИ

Поштовање основних норми учтивости; дечје
песме одговарајућег садржаја.

*Let's play football /тхе тегору гаме/го то
тхе парк/синг. Ит'с тиме фор лунцх/сцхоол!
Цоме анд play with ме! Цоме то my birthday
party. Цоол! Супер! Греат! ОК. Алл ригхт.
Sorry, И цан'т.*

Императив

(Интер)културни садржаји: Прикладно
прихватање и одбијање позива; прослава
рођендана, игре, забава и разонода

*Цан /Мау И хаве ан апле, плеасе? Yes, хере
you аге. Тханк you/Тханк you, Мариа /Тханкс.
You're welcome. Но, sorry/Нот now/Но, you
цан'т. Цан you хелп ме, плеасе? Цан/Мау И
хаве some water, плеасе? Цан/Мау И go то тхе
тоилет/го оут/цоме ин? Excuse me, Теацхер,
...? И цан'т see. Цан you мове, плеасе? Sorry,
цан you репеат тхат, плеасе? И'м sorry И'м
late. Ит'с ОК. Но проблем.*

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ,
ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА

Модални глаголи за изражавање молбе –
цан/мау

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

*Happy birthday to you! Хере'с а пресент фор
you! Ит'с New Year's Eve. Happy New Year!
Ит'с Цхристмас Eve. Merry Цхристмас! Ит'с
Valentine's Day! Happy Valentine's Day!
Happy Easter! Тханкс, same to you! Hurray!*

ЧЕСТИТАЊЕ

(Интер)културни садржаји:

Најзначајнији празници и начин обележавања
/прославе и честитања; пригодне дечје песме и
игре.

*What's тхис/тхат? Ит'с а/ан... Ис it а/ан...?
Ит'с нот а пен, it'с а пенцил. Ит'с нот
схорт, it'с лонг. What цолоур ис it? Ит'с
grey. Тхе crayon ис grey. Схе'с got а смалл
носе анд биг блуе eyes. Схе'с wearing а white
дресс. И'ве got two хандс анд two феет. Хас
хе got фоур легс? Но, хе хасn't, хе'с got two
легс. Тхис ис my хоусе. Ит'с got биг windows.*

ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА,
МЕСТА И ПОЈАВА

Хас им гот а гарден? Тхере'с а парк/toyshop/супермаркет ин ту town. Тхере аге two playgrounds, too.

Глаголи *хаве гот, то бе* за давање описа

Егзистенцијално *Тхере ис/аге...*

Правилна множина именица: *лег – легс, арм – армс...*

Неправилна множина основних именица: *фoот – феет...*

Тхе Пресент Цонтинуоус Тенсе за описивање тренутних радњи.

(Интер)културни садржаји:

Дечје песме и приче одговарајућег садржаја.

И'м ном thirsty, И'м hungry. Хере'с а sandwich фор you. До you want some water? Yes, please. И want фруит. Но, тханк you. И'м со happy/сад! Аге you хот/цолд?

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И
ОСЕЋАЊА

Тхе Пресент Симпле Тенсе (бе, want)

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

Where'с ту дад? Ис хе ин тхе хоусе? Но, хе'с ин тхе гараге. Where'с your дог? Им'с ин тхе гарден. Where'с ту баг? Им'с ундер тхе цхаир/ин тхе wardrobe. Where'с тхе тоилет? Им'с хере/овер тхере.

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У
ПРОСТОРУ

Прилози и предлози за изражавање положаја и просторних односа – *хере, тхере, ин, он, ундер*

Питања са *Where*

(Интер)културни садржаји: Култура
становања: село, град.

What day ис им today? Им'с Monday. Им'с цолд анд rainy today.

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

ИЗРАЖАВАЊЕ
ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И
ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

Тхе Пресент Симпле Тенсе глагола *то бе*

Питања са *What*

(Интер)културни садржаји: јавни простор;
типичан изглед места.

Тхис ис ту балл. Ис тхат your бике? И'ве гот а дог. Хаве you гот а пет? Хе/Схе'с гот two бротхерс. Who'с гот а /ан...? Хере'с your пен.

Присвојни придеви *ту, your...*

Хаве гот за изражавање
припадања/поседовања

(Интер)културни садржаји: Породица,
пријатељи, кућни љубимци, играчке.

До you лике оранге јуице? Yes, И до. /Но, И дон'т. И лике фисх анд цхипс, бут И дон'т лике цхицкен ор рице. До you лике гамес? И лове ту family.

ИЗРАЖАВАЊЕ
ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

Тхе Пресент Симпле Тенсе глагола *лике/лове.*

(Интер)културни садржаји:

Популарна храна и пиће; породица

Ицан/цан'т синг. И цан draw, бут И цан'т read. Цан you swim? Yes, И цан. Но, И цан'т. Но, бут И цан рун Тхис ис ту паррот. Им цан талк. А пенгуин цан'т fly.

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ

Модални глагол *цан* за изражавање
способности.

(Интер)културни садржаји:

Школске активности, кућни љубимци и свет
природе

How many баллс? 15 баллс.

ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И
БРОЈЕВА

Основни бројеви до 20.

Правилна множина именица.

Питања са How many.

(Интер)културни садржаји:

Школско окружење.

ИТАЛИЈАНСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција

Језички садржаји

*Циао! Буонгиорно! Буонасера!
Арриведерци!*

*Цоме стаи? Цоме ва? Цоме ста?Бене,
гразие.*

ПОЗДРАВЉАЊЕ

*Пиацере.А домани! А престо!Буона
нотте!*

(Интер)културни садржаји: Формално и
неформално поздрављање; устаљена
правила учтивости.

*Цоме ти цхиами? Ми цхиамо
Јасмина/Соно Јасмина. Ди дове сеи?
Соно ди Нови Сад.*

*Бојана, questo è ил мио амицо. Си цхиама
Марцо.*

*Questa è ла мио маестра. Си цхиама
Бисерка. Questa è ла сигнора Геновеси.
Questo è ил сигнор Росси. Пиацере.*

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА

Quanti anni хаи? Хо 7 анни.

Цхи ц'è нелла фото?

Questo è мио фрателло. Луи ха 10 анни.

Questa è мио сорелла. Си цхиама Нина.

Личне заменице у функцији субјекта.

Присвојни придеви (*ил мио/ла мио, ил
туо/ла туа; и miei/ле mie, и tuoi/ле
туе*)

Показне заменице (*questo/a*)

Упитне речи (*цоме, quanto, цхи*)

Презент глагола *ессере, авере* и најфреквентнијих глагола.

Глалози *цхиамарси, старе, авере, ессере*.

Основни бројеви (1–20)

(Интер)културни садржаји:

Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и Италији. Лична имена, надимци.

Цхи è ассенте? Цхи нон ц'è огги? Тутто цхиаро? Рагаззи, силензио пер фаворе! Нон цаписцо. Риò рипетере, пер фаворе. Хо финито!

Виени алла лавагна. Асцолтате! Риспондете! Гуардате! Церцате! Дисегнате! Рипетете! Лавате ле мани! Цолорате! Алзатеву! Седетеву! Авете финито? Аттензионе! Цантиамо инсиеме! Прендете/априте и востри либри!

Дамми ил туо quaderno!

Оттимо. Гуусто. Силензио пер фаворе!

Заповедни начин фреквентних глагола

(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, дечје песме одговарајућег садржаја.

Гиоцхиамо а паллоне/а царте! Андиамо фуори! Цантиамо инсиеме! Вуои гиоцаре цон ме? Виени а гиоцаре цон ме! Виени алла миа festa ди цомплеанно? Гразие. Ва бене. Ми диспиаце, нон поссо.

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ ЈЕДНОСТАВНИХ
УПУТСТАВА И НАЛОГА

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА
УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

Заповедни начин фреквентних глагола

Питање интонацијом

Негација

(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.

Пермессо? Поссо ентраре?

Прего. Аванти!

Сцуси, поссо андаре ин багно? Поссо усцире? Ва бене. Гразие.

Сцуси, рид рипетере пер фаворе?

Ворреи ун по' ди асциа, гразие.

Модални глагол за изражавање молбе (потере)

Кондиционал учтивости: прво лице једине (ворреи)

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

Буон цомплеанно! Буон Анно! Буон Натале! Аугури! Танти аугури! Браво/а/и/е! Молто бене! Гразие!

Придеви (буоно, браво)

Узвичне реченице.

(Интер)културни садржаји:

Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.

Ил мио гатто си цхиама Марта. Ё пиццоло е неро. Ил мио цане ё бианцо. Луи ха гли оцци верди.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА

ЧЕСТИТАЊЕ

ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА

Ла миа сцуола è гранде. Ил гиардино è пиццоло.

Ди цхе цолоре è/соно?

С'è ун тренино росо. Ци соно тре меле верди. Ци соно дуе цонигли бианци.

Присвојни придеви (мио/миа, тво/туа; и миеи/ле мие; и твои, ле тве)

Множина именица.

Описни придеви.

Конструкција: речца *ци* и глагол *ессере*:
ц'è/ци соно

(Интер)културни садржаји:

Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.

Хо фаме. Хо сете. Ворреи ун суццо ди фрутта.

Вуои ун панино? Но, гразие. Нон хо фаме. Sì, гразие.

Хо фреддо/цалдо.

Соно малато/а. Хо мал ди теста.

Буон аппетито!

Кондиционал учтивости (*ворреи*)

Негација (*но/нон*)

Презент глагола *авере*

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

Ла цamera è гранде. С'è ун таволо. Ци соно тре седие. С'è уна борса сул таволо. Дов'è ил гатто? È сотто ла

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И
ОСЕЋАЊА

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ

седиа.

Метти ла матита сул таволо.

Соно а цаса. Вадо ал цинема.

Неодређени и одређен члан (ун/уна;
ил/ла)

Предлози (су, ин, сотто, сопра)

Упитне речи (дове)

ц'è, ци соно

(Интер)културни садржаји: Култура
становања: село, град.

*Цхе темпо фа? Фа бел темпо. С'è соле.
Пиове. Невица.*

Цхе гиорно è огги? È mercoledì.

Основни бројеви (до 20).

Дани у недељи.

(Интер)културни садржаји: Радна
недеља и викенд.

*Questa è ла миa пенна. Questo нон è ил
мио заино. Ди цхи è questo гиоцаттоло?
È тво questo опсетто? Sì, è мио. Но,
нон è мио. È ди Паоло. Хо дуге сорелле.
Цхи ха уна матита?*

Присвојни придеви (мио/а; тво/а)

Презент глагола *авере*

Питања *ди цхи è/ди цхи соно*

(Интер)културни садржаји: Породица,
пријатељи, кућни љубимци, играчке.

*Ти пиаце ил гелато? Ти пиаце ла пизза?
Sì, ми пиаце. È молто буоно/а. Но, нон
ми пиаце.*

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

ИЗРАЖАВАЊЕ ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

Ми пиацционо queste фигурине.

Цоса ви пиаце фаре? Ци пиаце дисегнаре/цантаре.

Ва бене. Соно д'аццордо. Нон соно д'аццордо.

Именице.

Одређени члан (*ил, ла, л'*).

Презент фреквентних глагола.

Глагол *пиацере*.

Конструкција са инфинитивом (*Ми пиаце нуотаре*).

Дативне заменице *ми, ти, ци ви*.

(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.

Со дисегнаре. Саи нуотаре? – Sì/No.

Парли италиано? – Sì, поцо.

Парло ингесе.

Глагол *сапере* за изражавање способности

(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.

Quanti libri ци соно сул банцо? – Ци соно 12 либри.

Ци соно 15 бамбини нел дисегно.

Основни бројеви до 20.

Речца *ци* и глагол *ессере*: *ц'è, ци соно*

(Интер)културни садржаји: Школско окружење.

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ

ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА

НЕМАЧКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција

Језички садржаји

Халло! Гутен Морген! Гутен Таг! Гутен Абенд! Ауф wiedersehen! Tschüs! Бис балд! Гуте Нацхт!

ПОЗДРАВЉАЊЕ

Wie geht`s? Wie geht es Ihnen? Danke, gut! Es geht. Сцхлецхт.

(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.

Wie heißt du? Ицх heiße/бин Јасмина. Woher kommst du? Ицх komme аус Сербие. Wo wohnen deine Großeltern? Ауф дем Ланде.

Бојана, дас ист меин Фреунд. Ер heißt Марко.

Wer ist das? Дас ист меине Лехрерин. Сие heißt Леонора.

Wie alt bist du?– Ицх бин ацхт Јахре алт.

Wer ist ауф дем Фото? – Меине Schwester Паула. Сие ист 12.

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ;
ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ;
ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА

Личне заменице у функцији субјекта.

Присвојни детерминативи у номинативу (*меин, деин, сеин, ихр*)

Упитне речи (*wer, wie, was, wo, woher*)

Презент помоћних глагола *сеин, хабен* и најфреквентнијих глагола (*heißen, wohnen, kommen, мацхен...*).

Основни бројеви (1–20)

(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама немачког говорног подручја. Лична имена, надимци.

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ
ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА

Wer ist abwesend? Wer ist heute nicht da? Аллес клар? Јунес, Рухе битте, ицх верстехе дас nicht. Können Sie das bitte wiederholen? Ицх бин фертиг! Комм ан дие Тафе!, Hör zu! Wiederholen Sie das noch einmal! Сцхауен Sie! Зеицхнет! Wiederholt! Wasche deine Hände! Стех ауф! Семз дицх! Бист ду фертиг? Ацхтунг! Ласс унс зусаммен синген! Нимм dein Бух унд мах ес ау дер Сеите 34 ауф! Гиб мир dein Нотизбух! Сехр гут . Рицхтиг/Фалсх.

Заповедни начин фреквентних глагола

(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, дечје песме одговарајућег садржаја.

Ласс унс Балл-/Картенспиеле спиелен! Комм, wir спиелен Верстецкен! Мах мит! Ласс унс зусаммен синген! Möchtest du mit mir спиелен? Комм зу меинер Гебуртстагсфеиер? Данке. Аллес клар. Ес тут мир леид, ицх канн nicht. Леидер канн ицх nicht.

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА
УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

Заповедни начин фреквентних глагола

Упитне реченице.

Негација

(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.

Дарф ицх? Канн ицх реинкоммен? Ентсцхулдигунг, канн ицх ауф дие Тоилетте гехен? Канн ицх аусгехен? Natürlich. Данке. Ентсцхулдигунг, können Sie das bitte wiederholen? Канн ицх ein Глас Wasser бекоммен, битте? Виелен Данк. Битте, bitte.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И
ИЗВИЊЕЊА

Модални глагол (*können, dürfen, möchten*)

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

ЧЕСТИТАЊЕ

Аллес Гуте зум Гебуртстаг! Херзлицхен
Glückwunsch! Фрохе Weihnachten/Остерн!
Фрохес неуес Јахр! Браво! Данке!

Узвичне реченице.

(Интер)културни садржаји:

Најзначајнији празници и начин
обележавања/прославе и честитања;
пригодне дечје песме и игре.

*Meine Katze heißt Mitzli. Sie ist klein
und schwarz. Mein Hund ist weiß. Seine
Augen sind grün. Meine Couch ist groß.
Der Garten ist klein. Welche Farbe ist
das? Wie sind deine Haare? Hier ist
mein Fahrrad. Es ist alt.*

ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА

Присвојни детерминативи у номинативу.

Описни придеви као допуна глагола.

(Интер)културни садржаји:

Дечје песме и приче одговарајућег
садржаја. Кућни љубимци, типичне
играчке.

*Ицх хабе (кеинен) Хунгер. Ицх хабе Дурст.
Ицх möchte/hätte gern einen Apfelsaft.
Möchtest du ein Sandwich? Nein, danke.
Ицх бин ницхт хунгериг. Ја, данке. Мир ист
калт/heiß. Ицх бин кранк. Ицх хабе
Копфсцхмерзен. Mein Kopf tut weh.
Гутен Appetit!*

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА

Промена именица у номинативу и
акузативу

Негација (*ницхт/кеин*)

Презент глагола

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ

*Das Zimmer ist groß. Es gibt einen
Tisch in meinem Zimmer. Es gibt drei*

Stühle. Ауф дем Тисцх стехт еине Тасцхе. Wo ист дие Катзе? Сие ист унтер дем Стухл. Ицх бин зу Хаусе. Ицх бин им Кино.

Неодређени и одређен члан

Предлози (ин, ан, ауф, унтер, хинтер, вор)
уз глаголе мировања

Употреба фразе *Es gibt* са акузативом.

Упитне речи

(Интер)културни садржаји: Култура
становања: село, град.

*Wie ист дас Wetter? Schön, дие Сонне
сцхеинр унд ес ист warm. Сцхлецхт, ес
регнет унд ес ист kalt. Welcher Таг ист
хеуте. Mittwoch.*

Основни бројеви (до 20).

Дани у недељи.

(Интер)културни садржаји: Радна недеља
и викенд.

*Дас ист меин Хефт. Дас ист ницхт меин
Руцксацк.*

*Дас ист дер Руцксацк вон Петра. Wessen
Спиелзеуг ист дас?*

Дас ист Аннас Спеилзеуг.

*Синд дас деине Bücher? Неин, сие синд вон
Паул./Сие gehören Паул. Ицх хабе zwei
Schwestern. Wer хат еинен Блеистифт?*

Присвојни детерминативи у номинативу и
акузативу (*меин/деин/сеин/ихр...*)

Презент

Изражавање припадања саксонским
генитивом, фразом *вон+име/властита*
именица и глаголом *gehören* уз властиту

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

ИЗРАЖАВАЊЕ
ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И
ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

ИЗРАЖАВАЊЕ
ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

именицу

(Интер)културни садржаји: породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.
Магст ду Пизза? Ја, ицх маг сие. Сие ист сехр гут.

Сие сцхмецкт гут. Неин, ицх маг сие ницхт. Was мацхт ихр герне? Wir төген зеицхнен/синген. Јогген ист меин Hobby. Wie финдест ду меинен Пулловер? Ер ист schön абер ицх финде дие Фарбе ницхт со гут. Браун финде ицх langweilig.

Именице у номинативу и акузативу.

Личне заменице у номинативу и акузативу.

Одређени члан.

Презент фреквентних глагола.

Конструкција са инфинитивом.

(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.
Каннст ду schwimmen? – Ја/Неин.

Сприцхст ду Деутсцх? – Ја, еин биссцхен./Леидер ницхт.

Каннст ду Енглисцх? Ја.

Глагол *können* за изражавање способности

(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.

Wieviele Bücher синд ауф дем Тисцх? –

Ес гибт 12 Bücher унд zwei Хефте..

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ

Ауф дем Фото синд 34 Schüler аус меинер Klasse.

Кауф битте 2 Кило Äpfel.

ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА

Основни бројеви до 20. Множина именица.

Упитне речи за изражавање количине.

(Интер)културни садржаји: Школско окружење.

РУСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција

ПОЗДРАВЉАЊЕ

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ;
ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О
СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ
ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ

Језички садржаји

Привет! Здравстуй! Здравстуйте! Добрый день! Доброе утро! Добрый вечер! Как дела? Нормально! До завтра! До встречи! Пока! До свидания!

(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.

Меня зовут Саша. Я – Ирина. Как тебя/его/ее зовут? Как твоя фамилия? Кто это? Это Майя, а это Наташа. Это Мария Петровна. Она моя учительница. Это мой друг Саша. Саша – это Маша, моя подруга. Сколько тебе/ему/ей лет? Мне девять лет. Ему рять лет.

Личне заменице: *я, ты, он/она, они* (номинатив, генитив и датив);

Безличне реченице с глаголом *зовут*.

Упитне заменице и прилози: *кто, как, сколько*.

Показни прилог: *это*

Основни бројеви 1–20.

Спојивост бројева с именицама (*1год, 2 года, 5лет*)

(Интер)културни садржаји:

Преознавање најочљивијих сличности и разлика у начину упознавања, представљања, размене личних података код нас и у Русији. Руска лична имена, имена по оцу, надимци.

Слушай! Слушайте внимательно! Не

ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА

razgovarivaјte! Посмотри! Что ты видишь на картинке? Заходи! Иди к доске! Vстань! Sадись! Oткрой/zакрой дверь/tetрадь, окно, учебник! Oтветьте на вопросы! Повтори(те) за мной! Положи ручку на стол. Дай мне ручку, роџалујста. Дом голубого цвета. Raskрась его! Иди сюда! Напиши! Narисуј!

Заповедни начин 2. лице једине и множине

(Интер)културни садржаји:

Поштовање основних норми учтивости; дечје песме одговарајућег садржаја.

Davaј igrать в куклы/в футбол/в жмурки/в прятки. Davaјte нащнем. Gotовы? Davaјte роидѐм в парк! Davaјte петь! Davaјte споѐм песенку. У меня день роџдения, приходи ко мне! Извини, к соџаленију не могу. Ничего! Хорошо!

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

Заповедни начин – 1. лице множине

(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива; прослава рођендана, игре, забава и разонода.

Извини, можно взять твою ручку? Да, конечно. Нет, мне ручка нужна. Да, роџалујста. Спасибо. Ничего. Не за что. Извините, повторите, роџалујста. Извините, что ораздываю. Ничего. Заходи.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА

Предикатив *можно*.

Заповедни начин.

Упитни искази без упитне речи.
Интонација.

(Интер)културни садржаји:

Правила учтиве комуникације.

Pozdravляю! С dnѐм роџдения! Źелаю тебе сщастья! С Новым годом! С Роџдеством!

ЧЕСТИТАЊЕ

С Днём заштитника отечества! Это подарок для тебя. Спасибо! Счастливо! Удачи! Всего хорошего!

(Интер)културни садржаји:

Најзначајнији празници и начин обележавања /прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.

Кто это? Это дети. Это Сергей, у него короткие волосы. На нём футболка и джинсы. Футболка красного цвета. Что это? Это ручка. Это ручки. Какого цвета? Зелёного. Это мой дом. Он большой. В гостиной большой диван и большие окна. У меня нет своей комнаты.

Упитне заменице и прилози.

Придеви. Род, број и слагање с именицама.

ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА

Множина именица.

Конструкције за изражавање посесивности: у+ ген. личних заменица и именица (*у меня, у тебя, у неё, у него у нас, у вас, у них; у Ивана, у Ирины*).

Присвојне заменице: *мой, твой, наш, ваш, их*.

(Интер)културни садржаји:

Дечје песме и приче одговарајућег садржаја, култура становања.

Тебе холодно? Да, мне холодно. Есть хочется? Мне хочется пить. Хочется есть. Хочу пить, не хочу есть. Как ты себя чувствуешь? Мне плохо. У меня болит зуб. Хочешь воды? Да, пожалуйста. Нет, не хочется.

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА

Безличне реченице.

Глагол *хотеть* у садашњем времену.

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ

Упитни искази без упитне речи.
Интонација.

(Интер)културни садржаји: Правила
учтиве комуникације

*Где Даша? V detskoj, убирает. Где мой
рюкзак? Под столом. На стуле. Где
рубашка? V шкафу. Книги лежат на
столе. Где мама? V саду. Отдыхает. Где
мой стакан? Стоит на столе. Он вынул
книгу из portfelja.*

Предлошко-падежне конструкције за
изражавање просторних односа (*в шкафу,
под столом, на стуле...*)

Садашње време фреквентних глагола.

Употреба глагола *стоять* и *лежать*.

Генитив именица с предлогом *из*.

(Интер)културни садржаји: Култура
станована: село, град.

*Какой сегодня день? Сегодня четверг.
Который час? Сколько времени? Пять
часов. Три часа. Сегодня холодно. Idët
снег. Doždь idët. Светит солнце. Зимой в
России очень холодно. На улице
холодно/тепло.*

Садашње време фреквентних глагола.

Безличне реченице.

Основни бројеви 1–20.

Слагање именице *час* с бројевима до 20.

(Интер)културни садржаји: клима,
временске прилике.

*Это мой мяч. Это твой велосипед? У меня
нет велосипеда. У неё два брата и
сестра. У тебя есть собака? Нет, у меня
нет собаки.*

ИЗРАЖАВАЊЕ ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

ИЗРАЖАВАЊЕ
ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

Присвојни придеви.

Конструкције у + ген. за изражавање посесивности (*у тења, у тебя, у неё...*)

Упитни искази с упитном речју.
Интонација.

(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.
Ты любишь блины? Да, очень. Нет, не очень. Маша, ты любишь компот? Ты любишь играть в футбол? Нет, не люблю. Мне нравится варенье. Компот мне не нравится.

Безличне реченице.

Садашње време глагола *любить, нравиться*.

(Интер)културни садржаји: Храна и пиће; породица.
Я умею плавать. Нет, реть я не умею. Он очень хорошо рисует. Она прекрасно роёт.

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ

Садашње време фреквентних глагола.

(Интер)културни садржаји:

Школске активности, кућни љубимци и свет природе
Сколько кубиков на рисунке? 15. Сколько девочек в классе? 12.

ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА

Основни бројеви до 20.

(Интер)културни садржаји:

друштвено окружење

ФРАНЦУСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција

ПОЗДРАВЉАЊЕ

Језички садржаји

Салут ! Ту вас биен ? Боњоур, ça va ? Ça va, merci! Цоммент аллез-воус ?Бонсоир ! Бонне нуит ! Боњоур, Монсиеур. Ау

ревоур, Мадаме. А демаин. А bientôt.

Питање интонацијом.

Узвична реченица.

(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.

Садржаји

Je m'appelle Милица. Tu t'appelles цоммент ? J'ai септ анс. Tu ас quel âge ? J'хабите à Смедерево. Qui ест-це ? C'est мон цопаин/ма сœur/мон père. Ил с'appelle Зоран. C'est мон профессеур. Ил с'appelle Игор. Qui ест сур цетте пхото? C'est мон frère. Ил а 13 анс.

Ненаглашене личне заменице у функцији субјекта.

ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ;
ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ;
ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА

Присвојни придеви (*мон/ма, тон/та*).

Упитне речи (*цоммент, qui, quel/quelle*).

Основни бројеви 1–20.

Презент глагола *авоур* и *être* и глагола прве групе.

(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама француског говорног подручја. Лична имена, надимци.

Qui ест абсент ? Qui н'ест пас là ? C'est цлаир ? Je не цомпрендс пас. Ецоутез ! Répondez ! Регарdez ! Цхерцхез ! Тройез ! Дессинез ! Цолориез !

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ
ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И НАЛОГА

Оуврез/фермез/пренез вос ливрес. Левез ла маин. Très биен ! C'est парфаит ! Воус авез фини ? J'ai фини. Qui саит ? Je саис. Силенце с'ил воус плаит ! Левез-воус ! Asseyez-воус ! Виенс ау таблеау ! Донне-мои тон ливре, с'ил те плаит.

Аттентион ! Донне-мои тон цахиер !

Императив фреквентних глагола.

(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, дечје песме одговарајућег садржаја.

Он ва јоуер данс ла цоур ? D'аццорд. Виенс цхез moi. Ту veux јоуер авец moi ? Оуи, супер ! Désolé, је не реих пас. Је т'инвите à мон анниверсаире. Мерци.

Императив фреквентних глагола.

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА ПОЗИВ ЗА
УЧЕШЋЕ У ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

Питање интонацијом.

Негација (*не/н'... пас*).

(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.

Ест-це que је реих сортир, Мадаме/Монсиеур ? Оуи, вас-у ! Ту ме доннес тон нитéro ? Voilà. Мерци ! Је т'ен прие. Је реих ентрер ? Ентрес ! Је воудраис лире. Воус поуевез réрéter, с'ил воус плаит ? Désolé, ту не реих пас.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ, ЗАХВАЛНОСТИ И
ИЗВИЊЕЊА

Питање са *ест-це que*.

Кондиционал учтивости (*је воудраис...*).

(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.

Бон анниверсаире ! Бонне аппее ! Бонне fête ! Joyeux Noël ! Браво, très биен ! Мерци, à toi/à воус ауссу ! Félicitations !

ЧЕСТИТАЊЕ

Придеви (*бон, бонне*).

Узвичне реченице.

Предлози (*à*).

(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и

ОПИСИВАЊЕ БИЋА, ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА

честитања; пригодне дечје песме и игре.
Мон perroquet с'аппелле Симон. Ил ест роуге ет јауне. Ма роурее с'аппелле Лола. Елле ест петите. Елле а лес уеих ноирс. Ле цхиен ест петит ет ноир. Мон école ест гранде. Ма салле ест цлауре. Ил ест де quelle цоулеур ? Ил у а ун баллон роуге ет деих баллонс јаунес.

Присвојни придеви (*мон/ма, тон/та*).

Описни придеви.

Множина именица и придева.

Презентативи (*ил у а*).

(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.

Је воудраис ду јус д'оранге, с'ил те/воус плаит. Ј'аи фаим/соиф /цхауд/фرويد. Брррр !!! Ту веих ун цроиссант ? Нон, мерци, је н'аи пас фаим. Је суис цонтенте. Ил ест маладе. Ј'аи мал а ла tête. Бон appétit !

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА И ОСЕЋАЊА

Кондиционал учтивости (*је воудраис*)

Негација (*не/н'... пас*).

Презент глагола *авоир*.

(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.

Цетте маисон ест гранде. Ил у а ун цхат данс ла руе. Ил у а quatre цхаисес. Ил у а ун ливре сур ла табле. Ои ест тон сгауон ? Је суис а л'école. Је ваис ау cinéma.

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У ПРОСТОРУ

Предлози (*данс, соус, сур*).

Неодређени члан.

Упитне речи (*ои*).

(Интер)културни садржаји: Култура

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

становања: село, град.

Quel temps fait-il ? Il fait beau. Il pleut. Quel jour sommes-nous ? C'est vendredi.

Дани у недељи.

Униперсонални глаголи.

(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.

C'est mon stylo. Ce n'est pas mon cartable. C'est ma rouée ? A qui est ce livre ? J'ai deux frères. Je n'ai pas de sœur. Qui a une gomme ?

ИЗРАЖАВАЊЕ
ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И
ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

Презентативи (*ц'ест, це сонт*).

Присвојни придеви (*мон/ма, тон/та*).

Негација (*не/н'... пас*).

(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.

D'accord. Je suis d'accord. Tu aime le basket ? J'aime le chocolat/la musique. Qu'est-ce que tu aimes faire ? J'aime dessiner/croquer. Tu aimes la glace ? C'est très bon. Je n'aime pas. Je ne suis pas d'accord.

ИЗРАЖАВАЊЕ
ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

Именице.

Одређени члан (*ле, ла, л', лес*).

Презент фреквентних глагола.

Конструкција са инфинитивом (*ј'аиме десинер*).

Негација (*не/н'... пас*).

ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ

(Интер)културни садржаји: Храна и пиће.

Je suis dessiner. Tu sais jouer au tennis ? – Оуи/Но. Tu parles français ? – Оуи, ун

	<p><i>пеу. Је парле италиен.</i></p> <p>Глагол <i>savoir</i> за изражавање способности.</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе.</p> <p><i>Цомбиен де ливрес ил у а сур ла табле ? – Ил у а 4 ливрес..</i></p> <p><i>Сур цетте пхото ил у а 15 персоннес..</i></p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p>Основни бројеви до 20.</p> <p>Презентативи (<i>ил у а</i>).</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школско окружење.</p>

ШПАНСКИ ЈЕЗИК

Комуникативна функција	<p>Језички садржаји</p> <p><i>¡Хола!</i></p> <p><i>¡Хола! ¿Qué тал?</i></p> <p><i>¡Хола! ¿Cómo estás? Биен, ¿у tú? Биен, грациас.</i></p> <p><i>¡Буенос días!</i></p>
ПОЗДРАВЉАЊЕ	<p><i>¡Буенас тардес!</i></p> <p><i>¡Буенас ноцхес!</i></p> <p><i>¡Хаста луего!</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Формално и неформално поздрављање; устаљена правила учтивости.</p> <p><i>Хола, soy Марцос. ¿У tú? Soy Елена. Енцантада.</i></p>
ПРЕДСТАВЉАЊЕ СЕБЕ И ДРУГИХ; ДАВАЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О СЕБИ; ДАВАЊЕ И ТРАЖЕЊЕ ОСНОВНИХ ИНФОРМАЦИЈА О ДРУГИМА	<p><i>¿Cómo те лламас? ¿Cuántos años тиенес? Ме лламо Елена. Тенго оцхо años. ¿У tú?</i></p> <p><i>¿Quién ес? Ес ми амиго/амига/хермано/хермана/професор/професора</i></p>

. Се лама Јован.

Ес ми фамилиа. Сон ми рарá, ми татá у мис херманос.

Ес ми хермано Манолито.

Презент глагола *сер* и *тенер*

Присвојни придеви (*ми, ту, мис, тус*)

Упитне речи (*quíén, cómo*), питање *cuántos años*

Основни бројеви (1–20)

Глагол *ламарсе* у релевантним комуникативним ситуацијама (*ме ламо, те ламас, се лама*)

(Интер)културни садржаји: Препознавање најосновнијих сличности и разлика у начину упознавања и представљања у нашој земљи и земљама шпанског говорног подручја. Лична имена, надимци.

¡Аделанте!

¿Quién falta? Estamos todos, ¡qué bien!

A trabajar. Empezamos con una canción.

¡Escucha la canción! Mira/dibuja /habla con tu amigo.

¿Dónde está el lápiz/la pelota.

Más despacio/alto, por favor.

¿Puedes repetir? ¿Lento?

¿Vamos juntos.

¡Excelente! Muy bien.

Заповедни начин у потврдном облику за друго лице једине и множине – рецептивно

(Интер)културни садржаји: Поштовање основних норми учтивости, децје песме одговарајућег

РАЗУМЕВАЊЕ И ДАВАЊЕ
ЈЕДНОСТАВНИХ УПУТСТАВА И
НАЛОГА

ПОЗИВ И РЕАГОВАЊЕ НА
ПОЗИВ ЗА УЧЕШЋЕ У
ЗАЈЕДНИЧКОЈ АКТИВНОСТИ

садржаја.

– ¿Пуедес салир? – Sí./Но пуедо.

– ¿Југамос ал dominó/ал parchís/ал јуего де мемориа /ал fútbol? –Sí/вале.

Вамос ал патио.

– Ес ми фиеста де simples? ¿Пуедес венир? – Sí./Но пуедо.

Глагол *подер* + инфинитив за изражавање позива.

Негација.

(Интер)културни садржаји: Прикладно прихватање и одбијање позива, прослава рођендана, игре, забава и разонода.

– ¿Пуедес репетир?/¿Пуеде репетир?

– Sí. Цларо. – Грациас./Муцхас грациас.

– ¿Пуедо ир ал бањо? – Sí, цларо.

– ¿Пуедо томар агуа? – Но, но ахора. Más tarde.

ИСКАЗИВАЊЕ МОЛБЕ,
ЗАХВАЛНОСТИ И ИЗВИЊЕЊА

– ¿Пуедо ентрар? –Sí /Но. Perdón.

– ¿Ме престас ту гома? – Sí./Sí, цларо.

Глагол *подер* за изражавање молбе

(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.

¡Фелиз simples! ¡Фелиз цумпле! Грациас./Муцхас грациас.

¡Фелицес фиестас! А ти también.

ЧЕСТИТАЊЕ

Фелиз Навидад у прóspero Año Нуево.

Фелицес Пасцуас.

(Интер)културни садржаји: Најзначајнији празници и начин обележавања/прославе и честитања; пригодне дечје песме и игре.

Ми перро се лама Chiqui. Ес реқуећо.

Ми пелуцхе се лама Луна. Ес суаве. Ес ми југуете преферидо.

¿Сóто ес ту есцuela? Но ес гранде. Тиене ун писо. Нау ун патио también. Ес тиу бонито.

ОПИСИВАЊЕ ЖИВИХ БИЋА,
ПРЕДМЕТА, МЕСТА И ПОЈАВА

Глагол *сер*

Најфреквентнији описни придеви. Слагање у роду и броју.

Презентативи (*hay*).

(Интер)културни садржаји: Дечје песме и приче одговарајућег садржаја. Кућни љубимци, типичне играчке.

– *Тенго хамбре /сед ... – Yo también. ¿Quieres ун боцадилло/агуа? – Sí, муцхас грациас.*

– *Но тенго хамбре/сед ... –Yo тампоцо./Yo sí.*

– *¡Qué frío!/Тенго frío. –¿Циерро ла вентана? – Sí, грациас.*

ИСКАЗИВАЊЕ ПОТРЕБА, ОСЕТА
И ОСЕЋАЊА

– *¿Тиенес frío/цалор? –Но, estoy биен.*

– *¿Estás биен? –Sí, грациас./Но, estoy мал.*

Презент глагола *estar*, *тeнер* и *querer* у релевантним комуникативним ситуацијама

(Интер)културни садржаји: Правила учтиве комуникације.

– *¿Dónde está ту mamá? – Está ен ел трабајо.*

– *¿Dónde está Chiqui? ¿Está ен цаса? – Но, está ен ел parque.*

ИСКАЗИВАЊЕ ПОЛОЖАЈА У
ПРОСТОРУ

– *¿Dónde está ту цуадерно? – Está ен ла меса.*

– *¿Dónde está ла библиотеца? – Está ен ел пример писо.*

Voy а цаса. Estoy ен ла есцuela.

Одређени члан.

Најфреквентнији предлози (нпр. *а, ен, собре*).

Ир а, естар ен.

(Интер)културни садржаји: Култура становања: село, град.

– *¿Qué día es hoy? – Ес лунес.*

– *¿Qué hora es? – Ес ла уна. Сон лас дос.*

Хаце буен/мал тиempo.

Основни бројеви (до 20).

Дани у недељи.

(Интер)културни садржаји: Радна недеља и викенд.

Ес ми фамилиа. Ми хермано менор се лама Педро. Тиене 5 años. Ми хермана ес тауор. Тиене 10 años. Су номбре ес Магиа.

– *¿De quién es este libro? – Ес ми либро. Ес ел либро де ла професора.*

– *¿Alguien tiene un lápiz bolígrafo/papel blanco? – Sí, yo tengo uno./Но, ло сиенто.*

ИСКАЗИВАЊЕ ВРЕМЕНА

ИЗРАЖАВАЊЕ

ПРИПАДАЊА/НЕПРИПАДАЊА И ПОСЕДОВАЊА/НЕПОСЕДОВАЊА

А

Присвојни придеви (*ми, ту, мис, тус*).

Неодређени члан.

Показни придев *есте, еста, естос, естас*

Питање *де quién ес/сон.*

(Интер)културни садржаји: Породица, пријатељи, кућни љубимци, играчке.

– *¿Te gusta el chocolate? –Цларо.*

– *Но ме густан лос зумос. ¿А ти, те густан? – Sí, муцхо./А ті тампоцо.*

ИЗРАЖАВАЊЕ

ДОПАДАЊА/НЕДОПАДАЊА

– *Ме густа дибужар/надар/цантар. Но ме густа дормир. Но ме густа ел café.*

	<p>Глагол <i>густар</i>, потврдни и одрични облик у првом и другом лицу једнине.</p> <p>Личне заменице <i>a mí, a ti</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Храна и пиће. <i>¿Сабес <i>español</i>? – Sí, ун поцо.</i></p> <p><i>¿Сабес <i>надар</i>? – Sí./No sé.</i></p>
ИЗРАЖАВАЊЕ СПОСОБНОСТИ	<p>Глагол <i>сабер</i> за изражавање способности</p> <p>(Интер)културни садржаји: Школске активности, кућни љубимци и свет природе. <i>¿<i>Cuántos</i> <i>херманос</i> <i>тиенес</i>? –</i></p> <p><i>Тенго ун хермано.</i></p> <p><i>¿<i>Cuántas</i> <i>персонас</i> <i>һау ен ла цласе</i>? – <i>Сомос 20.</i></i></p>
ИЗРАЖАВАЊЕ КОЛИЧИНЕ И БРОЈЕВА	<p>Основни бројеви до 20.</p> <p>Презентативи (<i>һау</i>).</p> <p>Глагол <i>тениер</i></p> <p>(Интер)културни садржаји: Школско окружење.</p>

Кључни појмови садржаја: комуникативни приступ, функционална употреба језика, интеркултурност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења за стране језике у првом циклусу основног образовања и васпитања усмерен је на развој функционалних знања и заснован је на комуникативно дефинисаним исходима учења, односно активностима које ученик успешно реализује користећи страни језик. Језичке активности слушања, читања, (раз)говора и писања у програму наставе и учења посматрају се интегративно, као нераздвојиве компоненте аутентичне комуникације појединца у било којој говорној заједници. Полазећи од исхода, односно онога што је ученик у стању да оствари у различитим врстама и видовима комуникације (усмене, писане и невербалне), формално и садржински централну позицију програма наставе и учења заузимају управо *комуникативне функције*. На основу комуникативних функција дефинисане су *језичке активности* помоћу којих се оне могу остварити, а које укључују постепено усавршавање способности разумевања говора, разумевања писаног текста (од трећег разреда), интерактивног усменог и писаног изражавања. Захваљујући цикличној и континуалној концепцији програма, комуникативне

функције се преносе, усвајају и увежбавају током читавог образовног циклуса, с растућим степеном сложености. Исходи, комуникативне функције и језичке активности дефинисани су као опште лингвистичке категорије, и стога су за све стране језике идентични искази. Како би се, међутим, исходи, функције и активности операционализовали, понуђени су и примери језичких садржаја, и то за сваки појединачни страни језик. Њима се илуструју неке од најфреквентнијих и узрасно најадекватнијих могућности за вербалну реализацију комуникативних функција.

Програм усмерен ка исходима указује на то шта је ученик у процесу комуникације у стању да разуме и продукује. Табеларни приказ постепено води наставника од исхода и комуникативне функције као области, преко активности које у настави оспособљавају ученика да комуницира и користи језик у свакодневном животу, у приватном, јавном или образовном домену. Примена овог приступа у настави страних језика заснива се на настојањима да се доследно спроводе и **примењују** следећи **ставови**:

- циљни језик употребљава се у учионици у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике у атмосфери заједништва и међусобне сарадње;
- говор наставника прилагођен је узрасту и знањима ученика;
- наставник мора бити сигуран да је схваћено значење поруке, укључујући њене културолошке и васпитне елементе, као и елементе социјализације;
- битно је значење језичке поруке;
- знања ученика мере се јасно одређеним релативним критеријумима тачности и зато узор није изворни говорник;
- са циљем да се унапреди квалитет и обим језичког материјала, настава се заснива на социјалној интеракцији у учионици и ван ње, и спроводи се путем групног или индивидуалног решавања проблема, као и решавањем мање или више сложених задатака у реалним и виртуелним условима са јасно одређеним контекстом, поступком и циљем;
- сви граматички садржаји уводе се индуктивном методом кроз разноврсне контекстуализоване примере у складу са нивоом и без детаљних граматичких објашњења, а њихово познавање се вреднује и оцењује на основу употребе у одговарајућем комуникативном контексту.
- комуникативно-интерактивни приступ у настави страних језика укључује и следеће:
- усвајање језичког садржаја кроз циљано и осмишљено учествовање у друштвеном чину;
- поимање програма наставе и учења као скупа динамичних, заједнички припремљених и прилагођених задатака и активности;

- наставник треба да омогући приступ новим идејама и њихово прихватање, као и креирање нових идеја;
- ученици се посматрају као одговорни, креативни, активни учесници у друштвеном чину;
- наставни материјали представљају један од извора активности и треба да буду праћени употребом додатних аутентичних материјала;
- учионица је простор који је могуће прилагођавати потребама наставе из дана у дан;
- рад на пројекту као задатку који остварује корелацију са другим предметима и подстиче развој когнитивних способности ученика (планирање, запажање, анализа, вредновање, закључивање итд.);
- за увођење новог лексичког материјала користе се познате граматичке структуре и обрнуто, а нарочито на нижем узрасту треба користити интернационализме и речи које су им познате, као и визуализацију као средство семантизације.

Технике/активности

Током часа, препоручује се динамично смењивање техника/активности које не би требало да трају дуже од 15 минута.

Слушање и реаговање на упутства наставника на страном језику или са аудио-записа (слушај, пиши – од трећег разреда, повежи, одреди, пронађи, али и активности у вези са радом у учионици: нацртај, исеци, обој, отвори/затвори свеску, итд.)

Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације, итд.)

Мануелне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера и сл.)

Вежбе слушања (према упутствима наставника или са аудио-записа повезати појмове, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.)

Игре примерене узрасту и дидактичком захтеву (за загревање, развијање пажње и концентрације, јачање мотивације, увођење нове језичке грађе или пак утврђивање).

Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...).

Решавање „проблем-ситуација” у разреду, тј. договори и мини-пројекти.

„Превођење” исказа у гест и геста у исказ.

Заједничко прављење илустрованих материјала (планирање различитих активности, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације).

СТРАТЕГИЈЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ ЈЕЗИЧКИХ ВЕШТИНА У ПРВОМ И У ДРУГОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Предности наставе страног језика у првом **и другом** разреду основне школе у вези су са специфичностима усвајања језика на раном узрасту. Основна карактеристика раног учења није аналитичко учење, већ усвајање језика на сличан начин на који се усваја матерњи језик – дете страни језик користи искључиво у комуникацији и у ситуацијама које су блиске његовим интересовањима. Рани почетак учења страног језика отвара пут за развијање вишејезичности и достизање виших нивоа језичке компетенције који су релевантни за даље школовање и професионални живот.

С обзиром на то да се исходи **операционализују** преко језичких активности у комуникативним ситуацијама, важно је да се оне у настави страних језика перманентно и истовремено увежбавају. Само на тај начин ученици могу да стекну језичке компетенције које су у складу са задатим циљем учења страног језика.

Пошто је програм учења страног језика у првом и другом разреду основне школе растерећен писања и читања, као и експлицитних објашњења граматичких правила, ово је драгоцен период за подстицање и навикавање ученика да у свакодневним ситуацијама у учионици и ван ње спонтано примењују научене речи и изразе у одговарајућим ситуацијама усмене комуникације (нпр. поздрављање наставника на страном језику у учионици, али и ван ње). Такво спонтано успостављање контакта помаже ученицима да се ослободе говорних блокада које могу настати изван услова симулираних у учионици, при сусрету са лицима другог говорног подручја. То ће пружити бројне прилике ученицима да експериментишу са употребом језика, растерећени страха од неуспеха у комуникацији. Због свега тога, треба инсистирати на таквом моделу комуникације од самог почетка, јер уколико ученици навикну на другачији модел, тј. искључиву примену матерњег језика приликом успостављања контакта и комуникације са наставником или вршњаком, тешко ће ту навикну касније променити. Сва кратка и једноставна упутства у настави која се често понављају треба да буду на страном језику уз обавезну одговарајућу гестукулацију (ако нпр. наставник каже *слушај*, пожељно је да покаже ту активност стављајући руку иза уха). Нека упутства наставник у почетку може да изговара паралелно на страном и на матерњем језику с тенденцијом да постепено изоставља матерњи језик, пратећи да ли ученици препознају њихово значење на страном језику. Потребно је што више користити предмете и бића из непосредног окружења, слике из наставних материјала, картице, постере и сл. За садржаје који не представљају „језик учионице” и не понављају се сваког часа препоручују се активности усмене репродукције и контролисане продукције; на тај начин ученицима се омогућава већи број понављања ради лакшег и бржег меморисања и стицања поуздања за самостално коришћење језика. У том смислу, пожељне су вежбе говорне продукције са малим варијацијама модела у којима се мењају и комбинују лексички и граматички садржаји уз постепено усложњавање. Такође се подстиче интеракција с другим ученицима, која се може, као благи вид медијације, реализовати давањем упутстава на матерњем језику (нпр. питај друга или другарицу како се зове и

колико година има, шта воли/не воли да једе, итд.; одговори на питања друга/другарице), или увођењем покрета као невербалног средства комуникације.

Ученици се оспособљавају за комуникативне функције наведене у програму за дати ниво учења, при чему **предложени језички садржаји служе као препорука** и могу бити замењени сличним садржајима или проширивани у складу са расположивим наставним материјалом, као и потребама и интересовањима ученика.

Важно је да имамо на уму да је, упркос почетном ентузијазму с којим ученици улазе у процес учења страног језика у основној школи, њима то ипак још један у низу обавезних предмета. Стога се, на овом нивоу, не може очекивати да они сами, спонтано, развију интересовање и ентузијазам за учење страног језика. Неопходно је приликом планирања наставе имати у виду узраст ученика и њихове индивидуалне карактеристике. Неки ученици су интровертни, неки екстревртни, уче различитом брзином и на различите начине – свим чулима, имају различите потребе и интересовања. Већина ученика на том узрасту има проблем са пажњом, концентрацијом и памћењем током 45 минута. Стога је упутно да час почне неком кратком игром загревања која би позитивно утицала на развијање способности пажње, концентрације и памћења, као и да се активности смењују одговарајућим логичним редоследом и да трају од 5 до 15 минута.

ПРЕЗЕНТОВАЊЕ И УВЕЖБАВАЊЕ САДРЖАЈА

С обзиром на различите стилове учења, разноврсност активности кључна је реч за презентовање нове лексичке грађе. Важно је да уважавамо предзнања ученика, јер нам она могу бити добра основа за рад и лакше разумевање теме.

Визуелна наставна средства (картице, постери, стварни предмети из непосредног окружења, како је у општим смерницама већ напоменуто) идеална су за увођење и увежбавање вокабулара. Када се ученицима покаже одређени појам – када га виде, важно је да неколико пута чују како се реч изговара и да је тек на крају изговоре. Хорско понављање корисно је за осећај сигурности ученика јер није јавно експониран, а страх од исмевања (који је на том узрасту неретко присутан) сведен је на минимум.

Пантомима (као врста драмских техника), као и метода потпуног физичког одговора, веома су омиљене и ефикасне, не само на овом узрасту већ и касније. Нарочито су погодне за ученике кинестетичког стила учења (превођење изговорене речи у покрет и обрнуто). Ове технике су погодне за увођење и увежбавање свих врста речи: именице – делови тела, животиње, играчке...; глаголи – устати, сести, подићи, спустити неки предмет...; придеви за описивање стања и осећања – срећан, тужан, гладан, жедан...

Одговарајући контекст (приче у сликама, песме, игре и сл.) битна је претпоставка успешног усвајања вокабулара, као и језика уопште. Усвајање лексике биће утолико ефикасније уколико се остварује у јасном ситуационом контексту. Примера ради, ако се усвајају речи које се односе на свет животиња, могуће је организовати стварни, симулирани или виртуелни обилазак зоолошког врта. Треба водити рачуна о томе да су ученици, током једног школског часа, у стању да усвоје пет до седам нових речи.

Дијалогски модели (као основа за „имитирање“) веома су ефикасни за развијање говора. У недостатку спонтане комуникације међу ученицима, наставник може да користи лутке – обичне плишане, прављене од чарапа или папира – и тако направи одговарајући дијалогски модел. Наставник се може обраћати ученицима са лутком која пита. Ученици ће врло брзо и лако моћи да дају одговор, али и да поставе питања. Наравно, потребно је обезбедити одговарајући контекст који ће и стидљивијим ученицима омогућити да се охрабре и проговоре.

Пројектне активности повећавају мотивацију, јер пружају избор ученицима да одговорно у пару или у групи решавају задатак на свој начин у договору са другима, развијајући и јачајући одређене социјалне компетенције. Пројекат је погодан за рад у одељењима мешовитог састава, има лични печат, подстиче кооперативни рад и завршава се увек неком врстом презентације како резултата, тако и процеса рада.

Драмске активности омогућавају ученицима да користе језик у одговарајућем контексту и тако „оживљавају“ његову употребу. Њихов потенцијал огледа се, између осталог, и у томе што:

– ученици не само да уче страни језик на забаван начин, већ кроз интеракцију и различите улоге које преузимају сагледавају ствари из различитих углова (што доприноси развоју критичког и дивергентног мишљења);

– ученици сарађују и усвајају језик кроз смислену интеракцију на циљном језику и развијају све потребне вештине – когнитивне, комуникативне и социјалне;

– сви могу да учествују – свако добија улогу коју може да „изнесе“ те су зато погодне за рад у одељењима мешовитог састава;

– одговарају свим стиливима учења – визуелни виде, аудитивни чују, кинестетични се изражавају кроз покрет;

– подижу мотивацију и самопоуздање;

– оријентисане су на ученика – наставник има мање доминантну улогу;

– развијају машту и креативност код ученика.

Пожељно је да се драмске активности попут играња улога, мини скечева, луткарских мини представа, импровизација и прича из стварног живота што више користе у настави, не само на овом узрасту, већ и касније.

Читање и писање су **необавезне активности** у другом разреду. С обзиром на то да се латинично писмо уводи у наставу српског језика у другом полугодишту другог разреда, иницијално писање и читање може се понудити као опција само за ученике који то желе и знају, на елементарном нивоу (читање појединачних речи и једноставних реченица,

допуњавање речи словом и слично, нипошто самостално писање и диктати). Ова активност се не оцењује и на часу има споредну улогу.

Социокултурну компетенцију, као скуп знања о свету уопште, сличностима и разликама између културних и комуникативних модела сопствене говорне заједнице и заједнице/заједница чији се језик учи, треба уводити од самог почетка учења страног језика на најнижем узрасном нивоу, јер су та знања потребна за компетентну, успешну комуникацију у конкретним комуникативним активностима на циљном језику.

Посебан аспект социокултурне компетенције представља *интеркултурна компетенција*, која подразумева развој свести о другом и другачијем, познавање и разумевање сличности и разлика између светова, односно говорних заједница, у којима се ученик креће. Интеркултурна компетенција подразумева и развијање толеранције и позитивног става према индивидуалним и колективним карактеристикама говорника других језика, припадника других култура које се у мањој или већој мери разликују од његове сопствене. Дакле, постепеним увођењем социокултурних садржаја на најнижем нивоу (поздрављање, певање пригодних празничних песама и сл.) доприноси се развоју интеркултурне личности, кроз јачање свести о вредности различитих култура и развијање способности за интегрисање интеркултурних искустава у сопствени културни модел понашања и веровања.

Граматички садржаји се на овом узрасном нивоу не обрађују експлицитно. **Граматичке појаве треба посматрати са функционалног аспекта** (примењујући елементе граматике који су неопходни за успешно остваривање комуникативне функције). У процесу наставе страног језика треба тежити томе да се граматика усваја путем језичких активности слушања и говора, према јасно утврђеним циљевима, исходима и стандардима наставе страних језика.

Главни циљ наставе страног језика јесте развијање комуникативне компетенције на одређеном језичком нивоу, у складу са статусом језика и годином учења.

Назив предмета	МАТЕМАТИКА
Циљ	Циљ наставе и учења Математике је да ученик, овладавајући математичким концептима, знањима и вештинама, развије основе апстрактног и критичког мишљења, позитивне ставове према математици, способност комуникације математичким језиком и писмом и примени стечена знања и вештине у даљем школовању и решавању проблема из свакодневног живота, као и да формира основ за даљи развој математичких појмова.
Разред	Други
Годишњи фонд часова	180 часова
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА САДРЖАЈИ
По завршетку разреда ученик ће	

бити у стању да:

– одреди десетице најближе датом броју;

– усмено сабира и одузима бројеве до 100;

– користи појмове чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац;

– примени замену места и здруживање сабирака и чинилаца ради лакшег рачунања;

– усмено множи и дели у оквиру прве стотине;

– израчуна вредност бројевног израза са највише две операције;

– реши текстуални задатак постављањем израза са највише две рачунске операције и провери тачност решења;

– одреди непознати број у једначини са једном аритметичком операцијом;

– одреди делове (облика

Део документа је у припреми и може се видети по објављивању целог документа у Правној бази.

Целом документу се може приступити преко таба "отвори релације" или "отвори пречишћен текст".

) дате величине;

– изрази одређену суму новца преко

Први део

Сабирање и одузимање са преласком. Замена места и здруживање сабирака.

Веза сабирања и одузимања.

Једначине са једном операцијом (сабирање или одузимање).

Римске цифре И, V, X, L, C

Други део

Множење и дељење (таблично)

Нула и јединица као чиниоци; нула као дељеник.

Замена места и здруживање чинилаца.

Трећи део

Редослед рачунских операција.

Множење и дељење збира и разлике бројем.

Веза множења и дељења. Једначине са једном операцијом (множење или дељење).

Бројевни изрази. Формирање израза на основу реалистичних ситуација.

Разломци облика

Део документа је у припреми и може се видети по објављивању целог документа у Правној бази.

Целом документу се може

различитих апоена;

– прочита број записан римским цифрама и напише дати број римским цифрама;

– прикаже мањи број података у табlici и стубичастим дијаграмом;

– уочи правило и одреди следећи члан започетог низа;

– разликује дуж, полуправу и праву;

– одреди дужину изломљене линије (графички и рачунски);

– одреди обим геометријске фигуре;

– нацрта правоугаоник, квадрат и троугао на квадратној мрежи и тачкастој мрежи;

– уочи подударне фигуре на датом цртежу;

– уочи симетричне фигуре;

– допуни дати цртеж тако да добијена фигура буде симетрична у односу на дату праву;

– изрази дужину у различитим јединицама за мерење дужине;

– измери дужину дужи и нацрта дуж дате дужине

– чита и запише време са часовника;

– користи јединице за време у једноставним ситуацијама

приступити преко таба "отвори релације" или "отвори пречишћен текст".

, $1 \leq n \leq 10$, визуелно и симболично представљање.

Први део

Дуж, права и полуправа. Тачка и права. Отворена и затворена изломљена линија.

Графичко надовезивање дужи. Дужина изломљене линије. Обим геометријских фигура без употребе формула.

Други део

Цртање правоугаоника, квадрата и троугла на квадратној мрежи, на тачкастој мрежи.

Симетричне фигуре.

Подударност фигура (интуитивно).

Мерење дужине стандардним мерним јединицама (м, дм, цм).

Мерење времена (дан, месец, година, час, минут).

ГЕОМЕТРИЈА

МЕРЕЊЕ И МЕРЕ

Кључни појмови садржаја: сабирање, одузимање, множење, дељење, једначина, део целине, мерење дужине и времена, правоугаоник, квадрат, дужина, обим, римске цифре.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Ради лакшег планирања наставе, даје се оријентациони предлог броја часова по темама (укупан број часова за тему, број часова за обраду новог градива + број часова за утврђивање, увежбавање и систематизацију градива). Приликом израде оперативних планова наставник распоређује укупан број часова предвиђен за поједине теме по типовима часова (обрада новог градива, утврђивање и увежбавање, понављање, проверавање и систематизација градива), водећи рачуна о циљу предмета и исходима.

Бројеви (145; 55 + 90)

Геометрија (22; 8 + 14)

Мерење и мере (13; 5 + 8)

Предложени редослед реализације тема:

1. Бројеви – први део;
2. Мерење и мере;
3. Геометрија – први део;
4. Бројеви – други део;
5. Геометрија – други део;
6. Бројеви – трећи део.

Предложена подела тема и редослед реализације нису обавезни за наставнике, већ само представљају један од могућих модела. Овакав предлог је дат због тога што је пожељно комбиновати алгебарске и геометријске садржаје.

Основа за писање исхода и избор садржаја је чињеница да се учењем математике ученици оспособљавају за: решавање разноврсних практичних и теоријских проблема, комуникацију математичким језиком, математичко резонување и доношење закључака и одлука. Сам процес учења математике има своје посебности које се огледају у броју година изучавања и недељног броја часова предмета и неопходности континуираног развијања знања.

Наставници у својој свакодневној наставној пракси треба да се ослањају на исходе, јер они указују шта је то за шта ученици треба да буду оспособљени током учења предмета у једној школској години. Остваривањем исхода, ученици граде основне математичке концепте, основним математичким процесима и вештинама оспособљавају се за примену математичких знања и вештина и комуникацију математичким језиком. Кроз исходе се омогућава остваривање образовних стандарда и међупредметних компетенција.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Програм усмерава наставника да наставни процес конципира у складу са дефинисаним исходима, односно да планира како да ученици остваре исходе и да изабере одговарајуће методе, активности и технике за рад са ученицима. Дефинисани исходи показују наставнику и која су то специфична знања и вештине које су ученику потребне за даље учење и свакодневни живот. Приликом планирања часа, дате исходе треба разложити на мање и на основу њих планирати активности за конкретан час. Треба имати у виду да се исходи у програму разликују, да се неки могу лакше и брже остварити, док је за одређене исходе потребно више времена и активности, као и рада на различитим садржајима. Исходе треба посматрати као циљеве којима се тежи током једне школске године. Наставу у том смислу треба усмерити на развијање компетенција и не треба је усмерити само на остваривање појединачних исхода.

При обради нових садржаја треба се ослањати на постојеће искуство и знање ученика, и настојати да ученици самостално откривају математичке правилности и изводе закључке. Основна улога наставника је да буде организатор наставног процеса, да подстиче и усмерава активност ученика. Ученике треба упућивати да користе уџбеник и друге изворе знања, како би усвојена знања била трајнија и шира, а ученици оспособљени за примену у решавању разноврсних задатака.

Приликом планирања наставе, треба имати у виду да, у овом узрасту, различите игролике активности, као и употреба едукативних софтверских алата, у функцији сазнавања и учења могу бити додатна мотивација за усвајање математичких садржаја. Због тога је важно да се ученицима првог циклуса омогући да развијају математичко мишљење у контексту игроликих активности и употребе едукативних апликација на интернету и других електронских материјала. Поред тога, игролике активности и употреба едукативних апликација и електронских материјала значајно доприносе развијању интересовања за математику и позитивног става према математици.

На часовима треба комбиновати различите методе и облике рада, што доприноси већој рационализацији наставног процеса, подстиче интелектуалну активност ученика и наставу чини интересантнијом и ефикаснијом. Избор метода и облика рада зависи од наставних садржаја које треба реализовати на часу и предвиђених исхода, али и од специфичности одређеног одељења и индивидуалних карактеристика ученика.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Бројеви

Већина исхода теме Бројеви се остварује спирално (у сваком разреду се градиво из ове области надовезује и проширује), исходи који се остваре у оквиру једног блока бројева, касније се проширују на остале блокове бројева. Развој појма броја и бројевног низа наставак је сазнања о бројевима, стеченог у првом разреду.

Сабирање и одузимање до 100 обухвата све облике усменог поступка сабирања и одузимања. Потребно је темељно обнављање таблица сабирања и одузимања до 20, јер су

оне основ за даље упознавање ових операција у блоку бројева до 100. Правила замене места сабирака и здруживања сабирака обнављају се кроз очигледне примере и описују реторички, без формулског записа. За илустрацију правила користе се манипулативна средства као и визуелни прикази. Ученике кроз примере наводити на логичко разумевање и функционалну примену замене места сабирака и здруживања сабирака. Овде пре свега треба водити рачуна о мисаоном процесу ученика који треба да буде у директној вези са оним што ученик записује приликом решавања проблема. Ученици ће кроз примере увидети сврсисходност замене места сабирака, као и њихово здруживање, а не постојање ових својстава ради њих самих.

При обради поступака сабирања и одузимања у блоку бројева до 100, поред већ упознатог, упознају се случајеви са преласком десетице ($25 + 7$, $25 + 37$, $45 - 8$, $45 - 38$). С обзиром да се поступци сабирања и одузимања заснивају на већ познатим поступцима, ученици могу бити охрабрени да сами откривају поступке рачунања уз употребу упознатих правила замене места сабирака и здруживања сабирака (Нпр. $25 + 7 = 25 + (5 + 2) = (25 + 5) + 2 = 30 + 2 = 32$). Потребно је одвојити довољно времена за активности рачунања без коришћења папира и оловке, уз подстицање разговора о различитим поступцима које су ученици применили. Омогућити ученицима слободу избора поступка рачунања. Писмени поступак рачунања није предвиђен у другом разреду.

Аритметичка операција *множења* упознаје се као поновљено сабирање (сабирање једнаких сабирака). Скуповно, производ је број елемената уније дисјунктних једнакобројних скупова. Посматрају се разни примери који представљају мултипликативну схему тј. описују се ситуације (речима, скуповима, визуелно $m \times n$ дијаграмима) када на m места имамо по n елемената.

По аналогiji, аритметичка операција *дељења* формира се кроз посматрање разбијања (растављања) скупова са коначним бројем елемената на дисјунктне једнакобројне подскупове (у случајевима када је то могуће). До таблице дељења се долази на основу везе множења и дељења. Нпр. $7 \cdot 3 = 21$ па је $21 : 3 = 7$. Након формирања таблице дељења, формира се појам дељивости броја, утврђује се који бројеви су дељиви датим бројем, односно који број је садржалац датих бројева. Нпр. број 12 је дељив бројевима 1, 2, 3, 4, 6 и 12, односно број 12 је садржалац бројева 1, 2, 3, 4, 6 и 12.

Један од важних циљева је памћење таблице множења и дељења до 100, због чега треба предвидети довољно времена и различитих активности за увежбавање и стицање сигурности рачунања.

Непотпуном индукцијом кроз примере и анализом сликовних представа долази се до правила замене места чинилаца, здруживања чинилаца, множења и дељења збира и разлике бројем као и множења бројевима 1 и 0, дељења нуле и дељења са 1, без симболичког записа правила. На основу наведених правила прелази се на случајеве вантабличног множења (односно дељења) једноцифреним бројем. На пример:

$$13 \cdot 2 = (10 + 3) \cdot 2 = 10 \cdot 2 + 3 \cdot 2 = 20 + 6 = 26$$

$$72 : 4 = (40 + 32) : 4 = 40 : 4 + 32 : 4 = 10 + 8 = 18.$$

У другом разреду се ради искључиво усмени поступак рачунања.

Разматрају се случајеви једначина – математичких реченица исказаних помоћу бројева, знака аритметичке операције и релације једнакости у којима је један од елемената непознат број представљен словом. На основу веза сабирања и одузимања, множења и дељења, као и добро савладаних таблица сабирања, одузимања, множења и дељења, ученици одређују непознати сабирак, умањилац, умањеник, чинилац, дељеник и делилац (нпр. $7 = x + 5$, $12 : x = 4$). Користе се примери једначина које се решавају и проверавају искључиво директном применом таблица множења и дељења. Ученицима треба указати на значај провере тачности резултата и навикавати их да самостално врше проверу решења, али треба водити рачуна да пречеста употреба провере резултата доводи до аутоматизованог преписивања добијених бројева, чиме се губи смисао самог поступка. Решавање једначина помаже у утврђивању веза аритметичких операција и уочавања могућности да се различите проблемске ситуације могу представити истом математичком реченицом, што представља развој концепта математичког моделовања. Задаци са теразијама треба да буду присутни и у другом разреду, у циљу разумевања концепта решавања једначина.

Изграђивање појма *разломка* започиње повезивањем са искуством везаним за реалистичне ситуације деобе целине (јединице) на једнаке делове, почевши од половине, а надовезује се визуелним приказима фигура подељених на подударне делове. Разломци се визуелизују на различите начине и записују симболички. На почетку је корисна манипулација очигледним средствима, нпр. прављење модела разломка пресавијањем папира. Половина датог броја јесте број чија удвостручена вредност даје дати број. Половина, трећина, четвртина... десетина, односно n -ти део броја, где је $0 < n \leq 10$, одређује се на основу табличних случајева дељења (нпр. једна трећина броја 18 је 6 јер је $18 : 3 = 6$).

У оквиру ове теме, ученици упознају и други начин записа бројева, односно записивање бројева римским цифрама (И, V, X, L, C) и принцип читања и писања бројева помоћу њих. Решавање проблема са штапићима и сабирање бројева записаних помоћу И, V, X доприноси бољем разумевању овог бројевног система. Показати ученицима на интернету програме који конвертују римске цифре у арапске и обрнуто. Такође је корисно и приказати краћи анимирани филм о историји бројева.

Решавање проблемских задатака датих у текстуалној форми веома је важан сегмент наставе, јер омогућава повезивање и примену математичких знања у реалистичним ситуацијама. Моделовање проблема у математички запис омогућава ученицима да немеханички приступају задацима и шире и примењују математичка знања. Наставник треба да подржи ученике у различитим приступима и начинима решавања задатака. Потребно је дати ученицима довољно времена за решавање оваквих задатака. Корисно је тражити да се, где је прикладно, подаци дати у задатку или добијени у процесу решавања, прикажу у табели или стубичастим дијаграмом. Задаци са новцем нису издвојени у посебну тему, већ их треба обрађивати у оквиру ове теме. Идеја пресликавања се развија прављењем табела зависности. Нпр. приказивањем како се у зависности од промене

вредности променљиве x , мења вредност израза $x + 2$. Комбинаторни задаци, задаци одређивања следећег члана низа или уочавање правила у делимично попуњеној табели и попуњавање остатка табеле посебно су подстицајни за развој математичко логичког мишљења. Нпр. одреди правило за формирање низа задатог почетним члановима или попуњавање започете табеле и обрнуто, на основу датог упутства одреди чланове низа или попуни табелу. Важно је размотрити различита решења, уколико их има.

При решавању задатака пажњу усмерити на анализу услова задатака и састављање плана његовог решења: операције које треба обавити, бројеви над којима се обављају операције и редослед којим се извршавају те операције. Ученицима треба показати најрационалнији начин решавања задатка, али не треба инсистирати на таквом решавању задатака. Коришћење дијаграма, схема и других средстава приказивања може помоћи при решавању проблемских задатака.

Ученици се подстичу да правилно користе математички језик и употребљавају термине: десетица, јединица, сабирак, збир, умањеник, умањилац, разлика, чинилац, производ, дељеник, делилац, количник, садржалац. Развој писане комуникације подстиче се увежбавањем писања поступка рачунања, представљања информација и описа поступка решавања задатка. Математички диктат, на пример, користан је за увежбавање коришћења одговарајуће терминологије. Усмена комуникација, посебно подстицање ученика да образложе поступак и решење проблема, помажу ученицима да развију способност математичке комуникације.

Геометрија

На почетку ове теме обновити градиво првог разреда које је повезано са овом темом: тачка, права, крива и изломљена линија, дуж, отворена и затворена линија. У другом разреду наставља се развој просторног сазнања. Права се уводи као права линија која нема ни почетак ни крај, а полуправа као део праве који је ограничен са једне стране. За означавање тачака, правих, полуправих и дужи користити правилну математичку нотацију (A , p , Ap и AB).

Разликују се отворене и затворене изломљене линије и уводи појам дужине изломљене линије (графички и рачунски) и њено обележавање. Упознаје се појам обима геометријске фигуре прво визуелно, као дужина линије добијене графичким надовезивањем дужи чије су дужине једнаке дужини страница посматране фигуре, а затим рачунски, без употребе формула. Мерењем дужине добијене дужи ученици треба да се увере да је дужина добијене дужи једнака збиру дужина које су добили сабирањем дужина појединачних дужи. На овај начин одређивати и обим троугла, квадрата и правоугаоника, а одговарајуће формуле су предвиђене за следећи разред.

Цртају се правоугаоник и квадрат пратећи линије квадратне мреже односно спајањем тачака на тачкастој мрежи. Цртање ових фигура на квадратној и тачкастој мрежи помоћу лењира је добра вежба за развој fine моторике и развијање прецизности и уредности код ученика. Осим тога, корисни су и задаци у којима дати правоугаоник, квадрат или троугао

треба померити у квадратној мрежи за задати број страница квадратића нагоре, надоле, надесно или налево, како би се овај део градива повезао са градивом претходног разреда.

На опажајном нивоу наставља се развијање појма фигуре симетричне у односу на дату линију на квадратној мрежи. Активностима препознавања симетричних фигура или доцртавања започетог цртежа, показује се разумевање идеје „пресликавања у огледалу” тј. симетричности.

Уводи се идеја подударности фигура на интуитивном нивоу манипулацијом и разматрањем да ли би се две посматране дводимензионе фигуре могле довести до преклапања.

Мерење и мере

У оквиру области мерења уводе се стандардне мерне јединице за дужину метар, дециметар и центиметар (м, дм, цм), насупрот нестандардним јединицама мере које су ученици упознали у првом разреду. Стандардне јединице мере треба користити у практичним активностима које обухватају цртање дужи задате дужине, мерење и процењивање дужине објеката и растојања у непосредној околини.

Решавањем задатка израчунавања дужине развијају се способности изражавања дужине у различитим мерним јединицама као и претварања већих мерних јединица у мање и обрнуто. При рачунању треба водити рачуна о правилном математичком запису.

Исто тако, неопходно је и да ученици вежбају да процењују дужине/растојања, провере тачност процене мерењем, а потом и анализирају значајност направљене грешке. Овде треба ученике упознати са тим да се процењивање често користи у свакодневним ситуацијама.

У оквиру мерења времена уводе се мерне јединице за време (дан, месец, година, час, минут). У једноставним свакодневним ситуацијама користе се јединице за мерење времена, чита и записује време са часовника. Ученицима задавати задатке у којима треба да допуне реченице одговарајућим јединицама за време, као и једноставније проблемске задатке са рачунањем времена (без претварања јединица мере), укључујући и задатке „планирања времена”. Информације се у задацима дају на различите начине: текстуално, графички или табеларно.

Математичке садржаје треба повезивати са садржајима и активностима других предмета (нпр. бројевну полуправу са временском лентом или мерење времена са оријентацијом у времену из Света око нас). Одређени број часова на крају школске године треба одвојити за систематизацију и повезивање градива. На овим часовима треба задавати текстуалне, проблемске задатке, задатке са геометријским приказом аритметичких задатака, текстуалне задатке у којима су дати и подаци који нису битни за решавање задатка, логички задаци са одричним реченицама. Циљ оваквих часова је да се утврди и повеже градиво, да се код ученика развија способност решавања проблема и логичко-комбинаторно мишљење.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Саставни део процеса развоја математичких знања у свим фазама наставе је и праћење и процењивање степена остварености исхода, које треба да обезбеди што поузданије сагледавање развоја и напредовања ученика. Тај процес започети иницијалном проценом нивоа на коме се ученик налази. Прикупљање информација из различитих извора (свакодневна посматрања, активност на часу, учествовање у разговору и дискусији, самосталан рад, рад у групи, тестови) помаже наставнику да сагледа постигнућа (развој и напредовање) ученика и степен остварености исхода. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а важно је ученике оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у учењу.

Назив предмета	СВЕТ ОКО НАС	
Циљ	Циљ наставе и учења Света око нас јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему.	
Разред	други	
Годишњи фонд часова	72 часа	
ИСХОДИ		
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– идентификује групе људи којима припада и своју улогу у њима;		Групе људи: родбина, (ван)школска заједница, становници насеља.
– оствари права и изврши обавезе у односу на правила понашања у групама којима припада;	Други и ја	Права и обавезе чланова група. Однос потреба и жеља.
– се понаша тако да уважава различитости других људи;	НАСЕЉЕ СА ОКОЛИНОМ	Правила понашања појединаца и група.
– прихвати последице када прекрши правила понашања групе;		Породични, школски и празници насеља. Симболи Републике Србије: грб, застава и химна.
– сарађује са другима у групи на заједничким активностима;	Култура живљења	Типови насеља: село, град.
– разликује потребе од жеља		

на једноставним примерима из сопственог живота;

– препозна грб, заставу и химну Републике Србије и примерено се понаша према симболима;

– одреди тип насеља на основу његових карактеристика;

– повеже личну хигијену, боравак у природи, физичку активност и разноврсну исхрану са очувањем здравља;

– одржава личну хигијену – руку, зуба и чулних органа;

– примени правила културног и безбедног понашања у саобраћају и превозним средствима у насељу са околином;

– безбедно поступа пре и током временских непогода;

– истезањем, савијањем и сабијањем одреди својства материјала;

– одабере материјале који својим својствима највише одговарају употреби предмета;

– пронађе нову намену коришћеним предметима;

– наводи примере различитих облика кретања у окружењу;

– одабере начин кретања тела, узимајући у обзир облик тела, врсту подлоге и средину у

Здрав начин живота: хигијена тела, разноврсна исхрана, број obroка, боравак у природи и физичка активност.

Врсте саобраћаја (копнени, водни и ваздушни и одговарајућа превозна средства).

Безбедно понашање у саобраћају у насељу (кретање улицом и путем без тротоара, прелажење улице и пута без пешачког прелаза).

Правила понашања у превозним средствима (аутомобил и јавни превоз).

Временске непогоде (олуја, град, мећава) и безбедно понашање у затвореном и на отвореном простору.

Материјали (дрво, камен, метал, стакло, гума, пластика, папир, тканина, глина/пластелин) и производи људског рада.

Еластичност материјала.

Човек ствара

Својства материјала одређују њихову употребу.

Нова намена предмета направљених од различитих материјала.

Занимања људи у граду и селу.

Кретање и оријентација у простору и

Различити облици кретања тела (хода, скаче, трчи, пада, лети, плива, котрља

којој се тело креће;

– измери растојање које тело пређе током свог кретања;

– пронађе тражени објекат у насељу помоћу адресе/карактеристичних објеката;

– именује занимања људи у свом насељу са околином;

– одреди време помоћу часовника и календара користећи временске одреднице: сат, дан, седмицу, месец, годину;

– забележи и прочита податке из личног живота помоћу ленте времена;

– разликује облике рељефа у свом насељу и околини;

– разликује облике и делове површинских вода у свом насељу и околини;

– идентификује заједничке особине живих бића на примерима из окружења;

– повеже делове тела живих бића са њиховом улогом/улогама;

– разврста биљке из окружења на основу изгледа листа и стабла;

– разврста животиње из окружења на основу начина живота и начина исхране;

времену

**Разноврсност
природе**

се, клизи).

Утицај облика тела, подлоге и средине на кретање по равној подлози и пређено растојање тела.

Сналажење у насељу помоћу адресе (улица, кућни број) и

карактеристичних објеката.

Сналажење у времену у односу на временске одреднице: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба.

Средства за мерење времена: часовник, календар, лента времена.

Рељеф и облици рељефа: узвишења, (брдо, планина) удубљења (долине, котлине) и равнице.

Рељеф у насељу и околини.

Облици појављивања воде: површинске воде (текуће, стајаће) и њихови делови (извор, ток, корито, обала).

Површинске воде у насељу и околини.

Заједничке особине живих бића (дисање, исхрана, раст, остављање потомства).

Функције (улога) делова тела живих бића.

Разноврсност биљака у

- наведе примере који показују значај биљака и животиња за човека;
- штедљиво троши производе које користи у свакодневним ситуацијама;
- разврста отпад на предвиђена места;
- негује и својим понашањем не угрожава биљке и животиње у окружењу;
- препозна примере повезаности живих бића са условима за живот;
- повеже промене у природи и активности људи са годишњим добима;
- изведе једноставне огледе пратећи упутства;
- повеже резултате рада са уложеним трудом.

окружењу (зељасте и дрвенасте; лишћарске и четинарске).

Разноврсност животиња у околини (домаће и дивље; биљоједи, месоједи и сваштоједи).

Значај биљака и животиња за човека.

Улога човека у очувању природе (штедња производа који се користе у свакодневном животу, разврставање отпада на предвиђена места, брига о биљкама и животињама).

Сунчева светлост и топлота, вода, ваздух и земљиште – неопходни услови за живот.

Промене у природи и активности људи у зависности од годишњих доба.

Кључни појмови садржаја: природа, оријентација у простору и времену, кретање, култура живљења.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм наставе и учења Света око нас задржао је постојећи оквир од два часа недељно, односно 72 часа годишње и досадашњи завичајни принцип.

Завичајни принцип (принцип животне близине) одређује просторну и временску блискост природних и друштвених појава и процеса и као такав представља једну од суштинских одлика овог предмета. У првом разреду се креће од просторно и временски најближих феномена за ученика, док се у старијим разредима просторни и временски оквир постепено шири. Конкретно, оквир унутар ког се остварују предметни исходи у првом разреду чине садржаји из најближег и *непосредног окружења ученика* – дома, школе, насеља/дела насеља у коме ученик живи. У другом разреду просторни оквир се проширује

на *Насеље са околином*, у трећем разреду на *Завичај*² (природно и друштвено окружење, крај³ односно крајина⁴), а завршиће се у четвртном разреду државом *Србијом*.

Завичајни принцип овом предмету обезбеђује високу осетљивост на контекст у коме ученици живе, односно отвореност за садржаје из дететовог окружења и флексибилност за уважавање карактеристика и одлика најразличитијих средина у којима деца из Србије живе. У том смислу, предмет Свет око нас подразумева отвореност и за садржаје од значаја за националне мањине у складу са простором проучавања природних и друштвених појава у првом разреду – непосредно окружење. Поред тога, код свих ученика треба развијати осећај богатства у различитостима међу припадницима различитих националности указивањем на постојање људи који славе другачије празнике, имају различите обичаје, културу становања, исхрану, облачење и сл.

Уважавање окружења у којем ученици живе директно је у вези са уважавањем искустава и знања ученика. Ученици у школу долазе са идејама о свету, себи и свему другом што их окружује. Изградили су их личним ангажовањем у свакодневним активностима – играњем, слушањем, посматрањем, размишљањем, разговарањем, неки и читањем итд. Зато је веома важно да полазне тачке у развоју научних идеја о природним и друштвеним појавама и процесима у настави буду управо идеје и искуства са којима ученици долазе у школу. Кроз разноврсне активности којима се уважава средина у којој ученици живе и њихово непосредно свакодневно искуство из конкретне средине, ученицима се омогућава да доживе и разумеју сложеност, разноликост и међусобну повезаност свих чинилаца који делују у њиховом природном и друштвеном окружењу. Истовремено се подстиче њихова радозналост за откривање појава и процеса у природној и друштвеној заједници.

Основна интенција наставе Света око нас усмерена је на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности ученика, што се одражава у наведеном циљу за крај циклуса и датим предметним исходима.

Предметни исходи Света око нас показују шта су ученици оспособљени да учине, предузму, изведу и обаве захваљујући знањима, ставовима и вештинама које су развили током године учења овог наставног предмета. Исходи се остварују у спреси садржаја, метода наставе и учења и активности ученика некад унутар једне теме, а најчешће кроз више тема. Зато границе међу темама проучавања треба схватити условно и флексибилно. Неки исходи су по својој природи међупредметни и оствариваће се кроз активности у оквиру више наставних предмета, као на пример исход: *По завршетку разреда ученик ће бити у стању да повезује резултате учења и рада са уложеним трудом*. Треба, такође, имати у виду да је редослед програмских тема и груписаних садржаја унутар тема урађен искључиво ради прегледности препоручених програмских

² Завичај представља географски простор краја, односно крајине, у чијим границама се крећу програмски исходи и препоручени садржаји.

3 Крај – два или више суседних предела који се међусобно разликују, али заједно представљају одређену територијалну целину (Мачва са Поцерином, Подриње, Полимље, Гружа, Пештер...).

4 Крајина – два или више крајева сличних географских карактеристика који заједно сачињавају одређену територијалну целину (Срем, Банат, Бачка, Шумадија, Неготинска крајина...).

садржаја и не препоручује се као редослед приликом креирања годишњих и оперативних планова, већ као помоћ наставнику да их креира. Иста препорука се односи и на уџбенике. Није пожељно да структура садржаја уџбеника буде основ за планирање наставе.

Ученике треба оспособљавати да самостално истражују и анализирају природне и друштвене појаве и процесе. У зависности од исхода који се жели остварити, учитељ треба да подстакне ученике на различите врсте активности које ангажују како поједина чула, тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима ученика при упознавању света и процесу учења. Ипак, учење се не завршава на чулним утисцима, већ се наставља уопштавањем ученог кроз описивање, поређење, формулисање закључака итд. У наставном процесу се, дакле, полази од несистематизованих искуствених сазнања и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Активности ученика потребно је прилагодити предметним исходима, специфичностима изабраних садржаја и узрасту ученика. Постепено треба повећавати ниво захтева и самосталности ученика приликом упознавања природних и друштвених појава.

Стварност (природна и друштвена) која нас окружује и из које произлази садржај овог предмета, заснована је на *повезаности различитих појава и процеса*. Због тога садржаји Света око нас, а касније и Природе и друштва морају да буду одраз те целовитости и повезаности појава које се изучавају. Ради формирања елементарних појмова и постављања мреже за систем појмова, при избору и распореду програмске грађе примењен је *спирално-узлазни модел*, а у складу са узрастним карактеристикама ученика. То значи да се иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката. Изградња система у настави, последица је постојања система у стварности. Улога учитеља је управо да код ученика осветли и креира ту целовиту слику, а не да наставне садржаје тумачи само као биолошке, географске, историјске и друге садржаје.

Поред тога, приступ настави и учењу треба да буде *повезан и са логиком и методологијом научне дисциплине* одакле произлази одређени садржај. Тако изучавање биолошких садржаја нужно треба да укључи посматрање и праћење биолошких феномена; изучавање садржаја хемије и физике – закључивање на основу спроведеног огледа или експеримента, итд. Развијање система појмова подразумева континуиран рад учитеља на успостављању хоризонталне (унутар једног разреда) и вертикалне повезаности (између разреда) садржаја унутар Света око нас и, касније, Природе и друштва. Важно је да се кадгод је могуће приступи корелацији и интегрисаном приступу садржајима на међупредметном нивоу кроз наставне и ваннаставне облике рада и активности у школи и

изван ње. Због природе садржаја предмета и датих исхода пожељно је активности организовати што чешће изван учионице, односно у ближем природном и друштвеном окружењу. За потребе овог предмета посебно су погодни: организоване посете, шетње, излети, настава у природи.

Поред коришћења званично одобрених уџбеничких комплета, у остваривању програма за Свет око нас препоручује се коришћење шире литературе и осталих извора информација: штампаних, аудио-визуелних и електронских медија. Посебно се препоручује коришћење аутентичних природних и друштвених извора, као најверодостојнијих показатеља стварности, појава и процеса у конкретном непосредном окружењу, као и дидактичких материјала који одражавају посебности датог окружења/контекста у коме ученици живе.

Учитељ остварује постављени циљ и исходе кроз наставу и остале организационе форме рада у школи, без додатног оптерећења родитеља и њиховог обавезног ангажовања у остваривању програма. Родитељи могу бити добровољно ангажовани као расположиви потенцијал локалне средине, у зависности од њихових знања, могућности и хтења.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање обухвата креирање годишњег и оперативних планова, као и развијање припрема за час/дан/седмицу. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по темама распоређених по месецима, а у складу са школским календаром, планираним фондом часова по темама и годишњим фондом часова.

Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да дати програм контекстуализује према потребама конкретног одељења имајући у виду карактеристике ученика, уџбенике и друге наставне материјале које ће користити, техничке услове, наставна средства и медије којима школа располаже као и друге ресурсе школе и локалне средине.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- превасходно активним и искуственим методама наставе и учења;
- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене наученог и свакодневног живота;

– неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;

– редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању предметних исхода и постигнутом степену развоја компетенција ученика.

Полазећи од датих исхода и садржаја наставник најпре, као и до сада, креира свој годишњи (глобални) план рада из кога касније развија своје оперативне планове. Како су исходи дефинисани за крај наставне године, наставник треба да их операционализује прво у оперативним плановима, а потом и на нивоу конкретне наставне јединице.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Однос циља, исхода, препоручених програмских садржаја, метода наставе и учења и активности ученика

При остваривању циља и предметних исхода Света око нас мора се имати у виду да су садржаји, методе наставе и учења и активности ученика неодвојиви у наставном процесу. У програму су дефинисани исходи које треба развијати помоћу препоручених садржаја, адекватних метода наставе и учења и активности ученика. Концепт наставе засноване на исходима подразумева наставу чији превасходни циљ није преношење предметних садржаја, већ развој и овладавање знањима као основе на којој се развијају разноврсна умења. У том смислу, програм наставе и учења нуди садржински оквир, а учитељ има слободу да уместо њих изабере и неке друге садржаје уколико сматра да су ти садржаји примеренији средини у којој ученици живе, узрасним и развојним карактеристикама ученика и њиховим интересовањима. Суштина је у томе да садржаји буду у функцији остваривања исхода, а не сами себи циљ. Учитељ има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика како би водио ученике ка остваривању датог исхода.

Већина предметних исхода постиже се кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника. Пожељне су активности које омогућују интеракцију са физичком и социјалном средином, јер доприносе спознавању света око нас, тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса и стичу се социјалне вештине. Најефикасније методе учења јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу развијања знања. Потребно је стварање ситуација учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Значајне активности ученика у оквиру предмета Свет око нас су:

– посматрање са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика);

– описивање – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања;

– процењивање – самостално одмеравање;

- груписање – уочавање сличности и различитости ради класификовања;
- праћење – континуирано посматрање ради запажања промена;
- бележење – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања;
- практиковање – у настави, свакодневном животу и спонтаној игри и раду;
- експериментисање – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик;
- истраживање – испитивање својстава и особина, веза и узрочно-последичних односа;
- сакупљање – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења;
- стварање – креативна продукција;
- играње – дидактичке, едукативне и спонтане игре;
- активности у оквиру мини-пројекта – осмишљавање и реализација.
- Ради прегледности, препоручени садржаји су дати у темама.

Потребно је приликом тумачења исхода учења и препоручених садржаја у другом разреду стално имати у виду да се садржаји и одговарајући примери истражују и проналазе у оквиру *насеља у коме ученици живе и његовој околини*. Још једну карактеристику Света око нас у другом разреду чини истраживање феномена/појма *кретање* у различитим контекстима и кроз различите теме – кретање и оријентација у насељу и времену; кретање, односно физичка активност као један од предуслова за развијање здравих животних навика; кретање тела различитих облика по различитим подлогама и кроз различите средине; различити начини (по)кретања живих бића; кретање превозних средстава и класификација саобраћаја у складу са средином кроз коју се крећу превозна средства.

У оквиру теме *Други и ја* налазе се садржаји интердисциплинарног карактера који се односе на ученика као *друштвено биће*, његова права и обавезе у окружењу и *друштвеним групама* којима припада. У односу на први разред, када су у фукусу били права и обавезе у оквиру породице, школе и вршњачких група, сада су то: родбина, (ван)школске заједнице, односно права и обавезе становника насеља. Појам (ван)школске заједнице односи се, како на припадност, улоге и односе унутар школе, тако и на припадност, улоге и односе ученика у различитим групама у које се ученик укључује у складу са својим интересовањима и склоностима – спортски тимови, позоришне и фолклорне групе, групе за учење страних језика, математички клубови и сл.

Наставак изучавања *животних потреба* наставља се у правцу разликовања *потреба и жеља* ученика, на ученицима блиским примерима (нпр. да ли су нове патике заиста потребне или су само последица жеље ученика за новим и актуелним моделом). Кроз

разматрање таквих примера ученицима се приближава концепт рационалне и штедљиве потрошње, што је повезано и са исходом који се односи на подстицање ученика на дуготрајнију употребу предмета кроз проналажење нове намене за већ коришћене предмете. И даље је потребно подстицати размишљање и дискусију не само о својим потребама већ и уважавање потреба и осећања других, што представља једну од суштински важних васпитних компоненти, не само овог предмета, већ и свих осталих.

И у овом разреду налазе се исходи и садржаји који се односе на *здравље и безбедност*. И даље је акценат на развијању навика здравог живљења (хигијена тела, разноврсна и редовна исхрана, боравак у природи и физичка активност), али и на оспособљавању ученика да препознају и адекватно реагују у потенцијално опасним ситуацијама по њихово здравље и живот. Посебну пажњу у овом сегменту потребно је обратити на оспособљавање ученика за *безбедно учешће у саобраћају* (кретање пешака кроз насеље и правила понашања у превозним средствима) и адекватно понашање током *временских непогода*.

Захваљујући концепцији развоја садржаја по спирално-узлазном моделу, наставља се изучавање *човека* као друштвеног бића које *ради и ствара*, бира и користи различите материјале због њихових својства која су важна приликом израде различитих предмета. У том смислу, пожељно је бавити се анализом ученицима блиских предмета и тумачењем разлога због којих су направљени од одређеног/одређених материјала, као и разматрањем других могућих материјала од којих може да буде направљен одређени предмет, а да његова сврха остане иста. Осим базичних својстава материјала која су уведена у првом разреду, у другом разреду уводи се испитивање *еластичности* као сложенијег својства неких материјала. Садржаји о материјалима су такви да омогућавају висок ниво активности ученика – коришћење различитих чула, непосредно (механичко) деловање на материјале, бележење уоченог, извођење огледа, описивање, итд.

Кретање и сналажење у простору и времену је тема од великог значаја и у другом разреду. Ученици већ имају развијена искуства везана за ову тему, а задатак наставника је да та несистематизована, искуствена знања буду структурисана и освешћена и да омогуће ученику безбедно кретање и сналажење у непосредном окружењу. Приликом истраживања кретања као физичког феномена (облици кретања, утицај облика тела на кретање...) пожељно је да се кретање тела по равној подлози изучава кроз практичне активности (огледе или експерименте). Утицај облика тела и подлоге по којој се тело креће разматра се кроз удаљеност коју тела прелазе у различитим ситуацијама, при чему је пожељно укључити не само процену растојања, већ и њено прецизно мерење уз коришћење мерних јединица за дужину које се уводе у математици у другом разреду. Ученике II разреда је потребно оспособљавати да ове и друге практичне активности реализују пратећи упутства (наставника или уџбеника), бележећи уочено и да, на крају, уз мању или већу помоћ наставника формулишу једноставне закључке.

С обзиром на просторни оквир садржаја у другом разреду, истражују се *карактеристике насеља* у којем ученик живи са становишта базичне типологије насеља (село/град), односно уочавања карактеристика које одређено насеље сврставају у сеоско или градско (укључујући и занимања људи у њима). Посебан значај има оспособљавање ученика за

сналажење у насељу помоћу адресе, кућног броја и карактеристичних објеката, што је пожељно реализовати кроз практичне активности, како у учioniци тако и ван ње. Наставља се и припрема за картографско описмењавање ученика млађих разреда основне школе увођењем појмова рељеф и облици рељефа кроз посматрање насеља и околине и упоређивањем географских објеката и појава у окружењу (узвишења, удубљења и равнице, површинске воде).

Сналажење у времену конципирано је тако да се надовезује на основне појмове усвојене у првом разреду (делови дана; сада, пре, после; прекјуче, јуче, данас, сутра, прекосутра; дани у недељи), који се сада проширују временским одредницама: минут, сат, дан, седмица, месец, година, датум, годишња доба. Овакав редослед увођења временских одредница представља пример поштовања дидактичког правила *од познатог ка непознатом и од ближег ка даљем*. Нове временске јединице уводе се тако да се мањом (већ познатом) мерном јединицом објашњава већа (нова) мерна јединица. Један од кључних задатака учитеља у овом сегменту је да оспособи ученике да правилно користе средства за мерење времена: часовник, календар и ленту времена. Лента времена представља средство за разумевање хронологије догађаја и уводи се кроз приказивање различитих временских периода из личног живота ученика (редослед дневних или недељних активности, кључни догађаји из живота ученика – са колико година је научио/ла да вози бицикл, пошао/ла у први разред, научио/ла да плива и сл.). И даље је важно указивати на *цикличност* временских одредница и појава у природи (дан, седмица, година, годишња доба). Касније ће се појам цикличности јављати и у другим појавама (животни циклус живих бића, ланац исхране, кружење воде у природи итд.), што је у складу са основним принципима и законима природних наука.

Област под називом *Разноврсност природе* односи се на узајамно дејство живе и неживе природе. Појмови који се односе на *живи свет* надограђују се на први разред кроз уочавање и апстраховање заједничких карактеристика живих бића и повезивање делова тела живих бића са њиховим улогама. Нове класификације биљака и животиња односе се на делове тела биљака (стабло и лист), начин исхране животиња (што представља припрему за увођење ланца исхране у трећем разреду) и начин живота животиња (домаће/дивље). Однос човека и живог света разматра се из различитих углова – значаја које биљке и животиње имају за опстанак и лакши живот људи, уз препознавање и практиковање понашања које не угрожава биљке и животиње у окружењу. У складу са интересовањима ученика, могу се детаљније истражити улоге неких делова тела човека, тако да се ученици не оптерећују фактографским знањем, него сагледавањем улоге тих делова тела у свакодневним активностима, нези и бризи о њима. Другу димензију односа у природи представља повезаност живих бића са елементима неживе природе као основним условима за живот.

Концепт *одрживог развоја* и активно учешће ученика у заштити животне средине заједнички су и за Свет око нас и за Природу и друштво. У разреду акценат треба да буде на подстицању ученика да у свакодневним активностима (у школи и ван ње) примењују неке од основних принципа рационалне потрошње – рационално троше производе, односно материјале које користе у свакодневном животу; ако су у прилици, разврставају отпад на предвиђена места; брину се о биљкама и животињама. Допринос развоју овог

концепта представља и раније објашњена разлика између потреба и жеља. Пуно разумевање концепта одрживог развоја могуће је тек на каснијем узрасту ученика, али је потребно да се континуирано развија, и то не само на нивоу знања, већ првенствено на нивоу усвојених вредности, ставова и навика. На тај начин се интегришу вредности и утиче на развој ставова важних за опстанак и будућност.

Приликом изучавања природних и друштвених феномена нужно је и даље примењивати истраживачки приступ и оспособљавати ученике за различите начине прикупљања података о окружењу, њихову анализу, сврставање у групе и категорије по различитим карактеристикама, вођење белешки и закључивање. Посматрање се проширује праћењем појава које се понављају у одређеним временским периодима (нпр. током годишњих доба). Учествовање у једноставним огледима, које је било наглашено у првом разреду, сада се усложњава реализацијом огледа/експеримента на основу упутства – индивидуално, у пару или групи.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе. Резултате целокупног праћења и вредновања наставник узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима и развијању своје образовно-васпитне праксе.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика је формативно и сумативно и реализује се у складу са *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању*. Потребно је да наставник континуирано и на примерен начин указује ученику на квалитет његовог постигнућа тако што ће повратна информација бити прилагођена, довољно јасна и информативна како би имала улогу подстицајне повратне информације. Свака активност је добра прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика.

Назив предмета	ЛИКОВНА КУЛТУРА	
Циљ	Циљ наставе и учења Ликовне културе је да се ученик, развијајући стваралачко мишљење и естетичке критеријуме кроз практични рад, оспособљава за комуникацију и да изграђује позитиван однос према култури и уметничком наслеђу свог и других народа.	
Разред	други	
Годишњи фонд часова	72 часа	
ИСХОДИ		
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
– користи материјал и	ОБЛИЦИ	Облици (светлост као услов за опажање

прибор на безбедан и одговоран начин;

– изрази, одабраним материјалом и техникама своје емоције, машту, сећања и замисли;

– користи једноставне информације и одабрана ликовна дела као подстицај за стваралачки рад;

– изражава, светлим или тамним бојама, свој доживљај уметничког дела;

– идентификује истакнути део целине и визуелне супротности у свом окружењу;

– преобликује, самостално или у сарадњи са другима, материјале и предмете за рециклажу;

– тумачи једноставне визуелне информације које опажа у свакодневном животу;

– изражава мимиком и/или телом различита расположења, покрете и кретања;

– упоређује свој и туђ естетски доживљај простора, дизајна и уметничких дела;

– повезује уметничко занимање и одговарајуће продукте;

– пружи основне

облика; визуелне карактеристике природних и вештачких облика; дизајн предмета за свакодневну употребу).

Супротности (обојено и безбојно, једноставно и сложено, испупчено и удубљено, ближе и даље...).

Облик и целина (истакнути део целине; везивање и спајање облика).

Тумачење (невербално и визуелно изражавање; садржај визуелних информација).

Слика и реч (редослед радње у стрипу; знаци; лепо писање; честитке).

Боја (светле и тамне боје; боја и облик; боја и звук).

Замишљања (стварност и машта).

Простор (обликовање простора – школа, учионица, соба; музеј).

Кретање (кретање једног облика у простору; кретање више облика у простору).

Сцена (маске, костими, реквизити).

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

ЛИКОВНЕ ИГРЕ

ПРОСТОР

информације о одабраном музеју;

– разматра, у групи, шта и како је учио/ла и где та знања може применити.

Кључни појмови садржаја: простор, облик, линија, боја.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

У другом разреду ученици се развијају и уче кроз разноврсне активности и задатке који подстичу радозналост и задовољство у истраживању, експериментисању, размишљању, повезивању, изражавању, стварању, дружењу и сарадњи.

Кључни појмови

Кључни појмови чине конструкцију, основу за развијање програма. Централни појам је простор, јер се све што видимо и доживљавамо налази у простору. Из овог појма су изведени остали кључни појмови. У првом разреду кључних појмова има три: простор – облик, линија; у другом разреду четири: простор – облик, линија, боја; у трећем пет: простор – облик, линија, боја, текстура и од четвртог шест: простор – облик, линија, боја, текстура, светлина.

Централни појам, простор, указује на то да програм није усмерен на ускостручне садржаје, већ на свет у коме ученик живи и одраста и који треба свесно да опажа, доживљава и истражује из различитих углова. Сви садржаји везани за визуелну уметност (укључујући и уметничка остварења из ближе и даље прошлости) у блиској су вези са савременим светом и ученици треба постепено, до краја школовања, да истражују и откривају те везе.

Кључни појмови су међусобно чврсто повезани и могу се повезати са појмовима из свакодневног живота, уметности и других програма. Приликом планирања интегрисане наставе наставник одређује кључне појмове и потпојмове наставне јединице тако што их бира из програма свих предмета. На пример, полази се од централног појма „простор” за који се везује појам „природа”. За појам „природа” везује се појам „рељеф”. За појам „рељеф” везује се појам „облик”, са којим су повезани потпојмови „испупчено”, „удубљено”, „узвишења” и „удубљења”. Овако одабрани појмови и потпојмови обезбеђују да ученици граде знања постепено. На пример, појам „природа” обезбеђује да се појам „рељеф” не повезује одмах са појмовима из уметности. Ученици могу да обликују испупчене и удубљене облике у глини, као и да самостално надограђују појмове путем асоцијација, али наставник нуди само објашњења појмова који су одабрани за ту наставну јединицу. У следећим наставним јединицама појмови се постепено надограђују и појмовима из уметности.

Опште међупредметне компетенције

У другом разреду се нарочито развијају: компетенција за комуникацију, естетичка компетенција, компетенција за рад са подацима и информацијама, компетенција за учење и компетенција за сарадњу.

Компетенција за рад са подацима и информацијама развија се на јединствени начин. Ученици користе информације и податке (визуелне, аудитивне, аудиовизуелне, текстуалне, вербалне, тактилне...) као подстицај (мотивацију) за стварање.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Називи, број и редослед наставних тема нису фиксни (прописани или препоручени) да би се омогућило планирање интегрисане и пројектне наставе. Наставник планира број и редослед наставних тема, као и број часова за реализацију сваке теме. У настави треба да доминирају ликовни задаци који циљају више исхода и међупредметних компетенција.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ОБЛИЦИ

Наставник прво показује ученицима како да истражују, а затим их подстиче да то раде самостално.

Облици

Облици се истражују посматрањем предмета из свих углова и/или са свих страна. Наставник пита ученике по чему препознају облик, на пример, флаше. Затим, тражи да поставе флашу у одговарајући положај тако да се види само дно. Ученици разговарају о томе да ли би препознали предмет да су видели само дно. Истраживање се током године наставља тако што ученици окрећу предмете за свакодневну употребу или облике из природе све док не пронађу положај када предмет/облик више не може да се препозна. Исто може да се ради са текстуром. Када се увелича фотографија текстуре, да ли се препознаје облик? На пример, када се посматрају увеличане шаре на крилима лептира или годови на пању? Наставник може да организује игру трагања за познатим облицима. Ученици посматрају мрље на поду, шаре на тлу, испупчења и удубљења на зидовима... и у њима траже познате облике. Ако у најближем окружењу има облутака, могу да цртају и сликају на њима лица или шаре... Могу да истражују облик и боју бачене сенке. Наставник може да покаже ученицима фотографије неколико дизајнираних предмета исте намене. На пример, торбе уметника Теда Нотена (Тед Нотен), Мери Френсис (Mary Францес) или Катлин Дастин (Катхлеен Дустин). Ученици треба да уоче како је уметник дошао до такве идеје, где је пронашао подстицај за стварање... Ове активности подстичу ученике да размишљају о облицима, да пажљивије посматрају и да самостално проналазе мотивацију за ликовни рад.

Симетрија се учи искуствено. Ученици могу да савијају једноставне оригами фигуре. Почине се од најједноставнијих: вртешка, писмо, обележивач страница... Важно је да вежбају прецизно савијање папира на пола (по дужини, ширини и дијагонали). Треба да испробају колико пута могу да пресавију папир различитих димензија. Додатни захтеви

који могу да се поставе (уколико наставник процени да су реално изводљиви у конкретном одељењу) је истовремено цртање левом и десном руком или сликање одраза предела у води (као припрема, јер ће у старијим разредима учити о асиметричној равнотежи).

Предлог тема за разговор: *По чему препознајемо неки облик? У ком положају облик изгледа чудно? Како нам изгледају предмети када их осветљавамо из различитих углова? Да ли можемо да препознамо облик на основу његове сенке? Да ли постоје линије у облицима? Да ли облици могу да буду досадни и занимљиви? Да ли су лева и десна страна нашег лица исте? Како можемо да користимо облике из природе? Да ли неки предмети личе на жива бића?...*

Супротности

Парови очигледних визуелних супротности уче се искуствено. Уочавање, поређење и приказивање супротности су активности везане за принцип компоновања, контраст, који ће се учити у старијим разредима. У другом разреду се не нуди стручни термин. Један од задатака може да буде заједнички цртеж на натрон-папиру постављеном на зид или цртање на школској табли. Ученици се деле у две групе. Један ученик из прве групе црта неки познати облик. Друга група се договара шта би била очигледна супротност том облику, а затим један ученик из друге групе црта договорени облик поред првог. Игра се наставља све док има места на папиру/табли. Рад се бележи фотографијом. Основна сврха ове игре је самостална изградња мреже појмова путем асоцијација и сарадња. Међутим, ако је ученицима игра занимљива и желе да је понове, наставник треба да повећа захтеве (квалитет линије и цртежа, организација композиције, повезивање мотива у причу и сл.).

Предлог тема за разговор: *О чему мислимо када кажемо: супротно? Шта значи: различито, а шта супротно? Да ли је бела овца супротност црној овци? Да ли бели предмет поцрни када искључимо светло? Да ли прво примећујемо црну фигуру или белу позадину?...*

Облик и целина

Принцип компоновања, доминанта, учи се опажањем истакнутог дела (бића, предмета, боје, линије...) неке целине, без дефиниције и усвајања стручног термина. Наставник може да покаже ученицима неки непознати садржај (рекламну фотографију, фреску, илустрацију, кадар стрипа...) на кратко, да уклони садржај и провери шта су ученици упамтили, шта су прво видели. Наставник поново приказује садржај, тражи од ученика да уоче шта све нису одмах запазили, пита их шта мисле да је најважније на слици...

У ликовним задацима ученици спајају различите материјале и предмете комбинованим поступцима који укључују и везивање чвора и/или машине. Могу да уче како да пакују поклоне, како да ушију дугме, спајају суве гранчице концем у скулптуру коју ће касније осликати темперама...

Предлог тема за разговор: *Шта смо данас прво угледали када смо изашли из куће? Шта прво видимо када посматрамо нечије лице? Шта прво видимо када посматрамо*

уметничко дело? Шта значе речи везивање и повезивање? Да ли смо везани за место у коме живимо? Да ли се уметници везују за своја дела? Како можемо да повежемо предмете у нову целину?...

СПОРАЗУМЕВАЊЕ

Тумачење

Невербално изражавање се реализује на интегрисаним часовима или у корелацији са часовима Физичког и здравственог васпитања (драматизација вежбања). Наставник прича причу коју ученик прати одговарајућим покретима, мимиком и кретањем. На пример, опонаша кретање животиња (зеца, змије, кокошке...); радње (махање, руковање, дириговање, чишћење...); кретање услед струјања ваздуха (њихање крошње...) и слично. Ове активности су важне за целокупни развој, за укључивање интровертних ученика, као припрема за сценски наступ и за касније презентовање радова и пројеката.

Тумачење слике учи се постепено. Користе се стрип и анимирани филм за одређивање редоследа радње, главних јунака, особина и изгледа јунака... Уводи се и разговор о теми, односно (једноставном) садржају ликовног дела, при чему наставник не нуди тумачења, већ дозвољава да ученици слободно исказују мишљење.

Ученици треба да обраћају више пажње на знаке у окружењу, почев од важних саобраћајних знака за пешаке, до ознака на зградама поште, ресторана, апотеке... Могу да добију основне информације о томе како се знаци смишљају и ко их смишља.

Предлог тема за разговор: *Зашто је важно да се разумемо? Како саопштавамо оно што нам је важно? Да ли можемо да причамо без речи? Шта нам слике говоре? Да ли сваки знак нешто значи? Да ли свако може да разуме знак? Зашто људи праве печате и грбове?...*

Слика и реч

Предлог је везан за значај учтиве и добронамерне комуникације. Ученици треба да повезују речи и реченице које изговарају и одговарајућу мимику и гест. Такође, треба да усклађују текст и слику. На крају полугодишта могу да дизајнирају честитке. Додатни захтеви су, као и у првом разреду, украшавање слова (иницијала), које ће нацртати или насликати и на мањем и на већем формату папира.

Предлог тема за разговор: *Шта је учтива комуникација и зашто је важна? Шта је најлепше што смо икада чули? Шта је најлепше што смо данас неком рекли? Како можемо да нацртамо лепу реч? Ко смишља изглед украсних слова? Како да смислимо позитивне поруке за честитке?...*

ЛИКОВНЕ ИГРЕ

У овој целини су груписани предлози који се односе на индивидуално изражавање и истраживање изражајних могућности материјала и техника.

Боја

Ученици још увек уче о боји истраживањем, наставник не нуди дефиниције и објашњења шта су основне боје и како да направе изведене боје. Уколико то већ знају, наставник може да тражи да експериментом провере да ли мешањем различитих боја могу да добију основне боје. Тонове које добију треба да нанесу на папир, једне до других (папир касније могу да употребе за колаж). У току године се планира више задатака везаних за изражавање утиска или расположења светлим или тамним бојама, односно за повезивање светлих и тамних боја са неким појмом (радост, одмор, туга, смиреност, брзина, бука, детињство...). Боја се повезује и са звуком. Наставник бира композиције без текста и тражи од ученика да насликају светлим или тамним бојама свој доживљај музичког дела. На исти начин могу светлим или тамним бојама да изразе доживљај књижевног, ликовног или филмског дела. Било би добро да се ликовни задаци не реализују само сликањем, већ и отискивањем (импровизованим печатима, згужваном кесом, дном пластичне флаше...).

Предлог тема за разговор: *Које боје називамо светлим, а које тамним бојама? Када користимо светле, а када тамне боје? Да ли се неке боје лепо слажу? Зашто нам се нека боја више свиђа од других? Да ли постоје боје за дечаке и боје за девојчице? Да ли постоје боје за децу и боје за одрасле? Да ли постоје јестиве боје? Како природа мења боју? Која бића мењају боју? Која је разлика између бојења и сликања? Чиме можемо да бојимо, а не можемо да сликамо? Ако насликамо љубичасту банану, да ли смо погрешили? Шта све можемо да отискујемо?.....*

Замишљања

Сврха задатака који се раде на основу разноврсних и непотпуних информација (фотографија, део текста, музичка вињета...), а које ученици треба да допуне и изразе у ликовном раду је развој маште. Од другог разреда и надаље ученици смишљају називе својих радова, јер се и на тај начин развија креативност.

Предлог тема за разговор: *Шта је стварност, а шта машта? Када јесте, а када није пожељно да измишљамо? Како себе замишљамо у будућности? О чему размишљамо када посматрамо непознату фотографију? Шта замишљамо када слушамо музичко дело?...*

ПРОСТОР

У овој целини су предложени пројекти везани за обликовање простора, који могу да се реализују било када у току године.

Простор

О амбијенту се учи тако што се ученицима постављају питања: какав утисак неки простор оставља на њих, како се осећају у том простору, шта им привлачи пажњу, а шта им смета, шта би променили и сл. Не нуде се дефиниције и не наводе елементи који чине амбијент. О амбијенту (утиску о простору) разговара се у свакој прилици која се укаже.

Ученике би требало упознати са једним одређеним музејом, не само са изгледом зграде и локацијом, већ са ентеријером и врстом експоната, са сврхом чувања експоната, са активностима, односно шта могу да очекују у музеју (тематске изложбе, едукативни програм...), на шта је потребно обратити пажњу...

Пројекти везани за обликовање простора могу да буду обликовање макета и обликовање дела простора у школи. Најједноставније макете обликују се техником клуаж. Ученици обликују куће, зграде и друге делове насеља од разноврсне амбалаже (кутијице од лекова, кутије од кекса...), појединачне елементе лепе на картонску подлогу и премазују белом бојом (еколошка боја за зидове). Касније могу фломастерима да доцртају детаље (прозоре, врата...), али је важно да композиција не буде шарена. Осим насеља које им је познато, могу да обликују и насеља из прошлости, насеља других култура или насеље из маште. Основна сврха овог пројекта је организација композиције у простору и сарадња.

Предлог тема за разговор: *Шта нам се највише свиђа у нашој околини? Како се живело некад, а како сад? Како изгледају насеља у неким културама? Шта можемо да научимо у музеју? Како можемо сами да украсимо своју собу?...*

Кретање

Ученици треба да опажају кретање бића и машина. На пример, како лети једна птица, а како јато птица; како се креће један пешак, а како група пешака... Затим, које материјале може да покрене струјање ваздуха у затвореном простору (лишће, папир, картон, камен, пластика...). Обликовање дела простора у школи може да буде израда мобилне скулптуре (и да се веже за кретање услед струјања ваздуха). Идеје за планирање пројекта могу се пронаћи на интернету ако се у претраживач унесе: „мобиле арт лесон планс” или „хангинг арт ин сцхоол”.

Предлог тема за разговор: *Шта се све креће у природи? Шта могу да покрену вода и ваздух? Шта се све само креће? ...*

Сцена

Обликовање елемената сцене, маски и костима за школску представу реализује се у пројектној настави (није нужно да представа буде реализована, важно је припремање). Ученици обликују маске, костиме и реквизите према садржају одабраног текста (бајке, песме, драмског текста...).

Предлог тема за разговор: *Шта је сцена? Од чега све можемо да направимо маске? Како од старе одеће можемо да направимо костим за представу? Ко и како шминка глумце? Како можемо да уредимо сцену у школи?...*

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У настави Ликовне културе исходи су процесни. Формулисани су тако да до краја разреда сви ученици могу да их достигну (у мањој или већој мери) уколико су радили разноврсне задатке од којих сваки циља више исхода.

Могући елементи за процењивање напредовања и оцењивање постигнућа су:

- Однос према раду (ученик је припремљен за час, одговорно користи материјал, прибор и алатке, одржава прибор и радни простор...);
- Однос према себи (поставља питања, труди се, учи на грешкама, самосталан је у индивидуалном раду, истрајан је...);
- Однос према другима (поштује договорена правила понашања, спреман је да помогне и да сарађује, уважава туђе радове, начин размишљања, доживљавања, опажања...);
- Разумевање (разуме задатак, разуме појмове, разуме процес, разуме визуелне информације...);
- Повезивање (повезује и пореди познате и нове информације, људе, места, догађаје, идеје, дела...);
- Оригиналност (оригиналан је у односу на туђе радове, оригиналан је у односу на своје претходне радове...);
- Вербално изражавање (учтиво комуницира, кратко и јасно образлаже свој рад, замисао, утисак, опажање, емоције...);
- Употреба техника (примењује одговарајући процес, контролише однос воде и боје, бира подлогу у односу на технику)...

Елементи могу и другачије да се формулишу. Бирају се према типу ликовног задатка и циљевима задатка. На пример, када се уче временске одреднице ученици могу да обликују сат од картонских тањира, амбалаже за топљени сир, сламчица за сок... Неизоставни елементи за процењивање су разумевање концепта (мерања времена) и однос према раду, а наставник може да процењује и друге елементе, уколико је ученицима поставио јасне захтеве. На пример, да не копирају једни друге (у ликовном раду).

Самопроцена радова је вербална и писана, а захтеви се уводе постепено. Наставник прво тражи од ученика да усмено опише свој рад, а касније и да напише две до три реченице о свом раду.

Уколико наставник процени да су ученици спремни, може да користи прилагођену методу 3, 2, 1. У интегрисаној настави ученик на листићу пише: 3 ствари које сам научио/научила на часу, 2 примера која илуструју то што сам научио/научила и 1 ствар која ми није јасна или питање које бих поставио/поставила. Када се ученик ликовно изражава, може да напише на листићу: 3 ствари о којима сам размишљао током рада; 2 ствари које ми се свиђају на мом раду и 1 ствар коју бих променио или бих урадио другачије. На листићу се уписује име и презиме и назив рада, а листић се лепи на полеђину рада или се чува у блоку. Ученик не треба да наводи више од једне нејасноће или грешке, ни у случају када му ништа није јасно или сматра да је рад упропашћен. Издвајање само једне нејасноће или

грешке постепено оспособљава ученика да идентификује најважнији пропуст и да се фокусира на његово уклањање. Листићи за самопроцену омогућавају наставнику потпунију слику о напредовању ученика.

Назив предмета	МУЗИЧКА КУЛТУРА		
Циљ	<p>Циљ наставе и учења Музичке културе је да код ученика развије интересовање и љубав према музици кроз индивидуално и колективно музичко искуство којим се подстиче развијање креативности, естетског сензибилитета и духа заједништва, као и одговорног односа према очувању музичког наслеђа и културе свога и других народа.</p>		
Разред	други		
Годишњи фонд часова	36 часова		
ИСХОДИ			
По завршеној теми/области ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ	
– објасни својим речима утиске о слушаном делу, особине тона, доживљај прегласне музике и њеног утицаја на тело;		Уметничка музика у цртаним и анимираним филмовима. Однос звук-лик, музика-радња.	
– разликује различите инструменте по боји звука и изражајним могућностима;		Композиције које илуструју различита осећања.	
– издвоји основне музичке изражајне елементе;	СЛУШАЊЕ	Звук и тон (извори) – звуци из природе и окружења.	
– препозна музичку тему или карактеристични мотив који се понавља у слушаном делу;	МУЗИКЕ	Тон: боја (различити гласови и инструменти), трајање (кратак-дуг), јачина (гласан-тих), висина (висок-дубок).	
– повезује карактер дела са изражајним музичким елементима и инструментима;		Композиције које илуструју различите боје људског гласа и инструмената.	
– изговара бројалице у ритму, уз покрет;		Музички дијалог (хор, глас и хор, глас и инструмент, два гласа, два инструмента, један свирач, група свирача, оркестар).	
– пева по слуху песме различитог		Различити жанрови везани за ситуације значајне у животу	

садржаја и расположења;

– изводи уз покрет музичке и традиционалне игре;

– примењује правилан начин певања и договорена правила понашања у групном певању и свирању;

– свира по слуху ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма;

– повезује почетне тонове песама-модела и једноставних наменских песама са бојама;

– повезује ритам са графичким приказом;

– објашњава својим речима доживљај свог и туђег извођења;

– учествује у школским приредбама и манифестацијама;

– направи дечје ритмичке инструменте;

– осмисли покрете уз музику;

– осмисли ритмичку пратњу за бројалице, песме и музичке игре помоћу различитих извора звука;

– осмисли одговор на музичко питање;

– осмисли једноставну мелодију на краћи задати текст;

– према литерарном садржају изабере од понуђених,

ученика.

Музичка прича.

Композиције различитог карактера и елементи музичке изражајности (мелодијска линија, темпо, ритам, динамика).

Музички бонтон.

Музика и здравље.

Носиоци звука (цеде плејер, рачунар...).

Изговор бројалице у ритму уз покрет.

Звучне ономатопеје и илустрације

Правилан начин певања – држање тела и дисање.

Правилна дикција – изговарање брзалица и бројалица.

Певање песама по слуху различитог садржаја и карактера.

Певање песама уз покрет – песме уз игру и народне песме.

Певање модела и наменских песама и повезивање њихових почетних тонова уз боју (a1 бела, xа1 љубичаста боја).

Дечји и алтернативни инструменти и начини свирања на њима.

Инструментална пратња по слуху уз бројалице и песме – пулс, ритам, груписање удара.

Певање и извођење музичких игара уз свирање на дечјим

ИЗВОЂЕЊЕ

МУЗИКЕ

одговарајући музички садржај;

– поштује договорена правила понашања при слушању и извођењу музике;

– користи самостално или уз помоћ одраслих, доступне носиоце звука.

инструментима – песме уз игру, дидактичке игре, музичке драматизације.

Свирање инструменталних аранжмана на дечјим ритмичким инструментима и на алтернативним изворима звука.

Музички бонтон.

Израда дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала.

Креирање сопствених покрета уз музику.

МУЗИЧКО

Стварање једноставне ритмичке пратње коришћењем различитих извора звука.

СТВАРАЛАШТВО

Музичка питања и одговори и музичка допуњалка.

Стварање звучне приче од познатих музичких садржаја, звучних ономатопеја и илустрација на краћи литерарни текст.

Кључни појмови садржаја: звук, тон, певање, свирање, слушање, музичке игре, музички бонтон.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

УВОДНИ ДЕО

Природа саме музике, па и предмета музичка култура указује на стално прожимање и садејство свих области и програмских садржаја. Ниједна област не може да се изучава изоловано од друге и да буде сама себи циљ, а да се истовремено не разговара о свим другим аспектима музике. Музику од почетка треба повезивати са што више догађаја из живота ученика.

Паралелно одвијање различитих музичких активности подстиче фину менталну комбинаторику, драгоцену за развијање укупног менталног и психо-моторног потенцијала детета, као и одличну основу за интеграцију са другим предметима.

Настава је усмерена на остваривање исхода при чему се даје предност искуственом учењу у оквиру којег ученици развијају лични однос према музици, а постепена рационализација искуства временом постаје теоријски оквир. Искуствено учење у оквиру овог предмета подразумева активно слушање музике, лично музичко изражавање ученика кроз извођење музике и музичко стваралаштво.

Исходи представљају музичке, опажајне и сазнајне активности ученика. Музичке активности су говор у ритму, певање, свирање, покрет уз музику, слушање музике и видови стваралаштва. Препоручени **музички садржаји** (бројалице, песме, музичке игре, ритмички аранжмани, композиције за слушање музике) остављају простор за избор других садржаја у складу са могућностима ученика и инвентивношћу наставника. Да би постигао очекиване исходе васпитно-образовног процеса, наставник остварује наставу користећи глас, покрет и музичке инструменте. Корелација између предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Код ученика треба развијати дух заједништва кроз рад у групама и у одељењу, као и комуникацијске вештине у циљу преношења и размене искустава и знања. Најважнији покретач наставе треба да буде принцип мотивације и инклузивности у подстицању максималног учешћа у музичком доживљају као и развијању потенцијала за музичко изражавање.

Програм наставе и учења омогућава да се, поред наведених композиција за слушање и извођење, могу користити и композиције које нису наведене, односно, наставник има могућност да максимално до 30%, по слободном избору, одабере композиције за слушање и извођење водећи рачуна о примерености наставним садржајима, узрасту ученика, њиховим могућностима и интересовањима, естетским захтевима, исходима и локалитету на коме се налази школска установа. Однос између понуђених композиција и примера из друге литературе треба да буде најмање 70% у корист понуђених. Из поменутог разлога, у програму наставе и учења се налази већи избор наставног материјала (за слушање и извођење) у односу на годишњи фонд часова предмета Музичка култура.

Музика у функцији здравља и музички бонтон

На сваком часу, ученике треба упућивати да правилно седе, а вежбе дисања организовати кроз интересантну причу и игре (нпр. лева шака представља цвет, а скупљени прсти десне пчелу. Након што дубоко уздахну, имитирају зујање пчеле које се чује јаче када се приближи цвету, а утишава се када се од цвета удаљава; испрекидано дување у замишљену свећу, опонашање пробушеног балона, итд). Вежбе за сугласнике (Ш – шуштање лишћа, Ф – фијук ветра, Р – зујање мотора, З – зујање пчеле, П – хлађење нечег врућег, С – опонашање оглашавања змије). Лепота певања зависи од јасноће и разговетности текста. Вежбе за правилну дикцију најпримереније је остварити изговором брзалица. Извођењем брзалица, поред јасног изговора, развија се пажња и концентрација – пожељни пратиоци сваког музичког извођења. Брзалицу изабрати према гласовима који их очекују у песми коју ће потом учити.

Поред пажљивог избора што квалитетнијих музичких садржаја, ученике треба стално упућивати на неопходност неговања гласовног и слушног апарата. Упозорења да

прегласна и агресивна музика има штетан утицај и изазива физиолошки и психолошки одговор организма, треба да се спроводе у континуитету.

Од велике важности је да се ученици упознају са правилима понашања (музичким бонтоном) при слушању и извођењу музике. Важно је обезбедити тишину и пажњу у току слушања музике и упутити их када треба извођаче да поздраве аплаузом. Овај модел понашања ученици треба да задрже на концертима и различитим музичким приредбама, било да се налазе у активној (као извођачи) или пасивној (само слушају) улози.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Планирање наставе и учења обухвата израду годишњег плана наставе и учења, оперативних планова (на нивоу месеца) и планирање часова, односно припреме за час. *Годишњи план* креира се у форми гантограма и садржи број часова по областима распоређених по месецима, а у складу са годишњим фондом часова. *Оперативни план* садржи рубрику са операционализованим исходима, дефинисаним наставним јединицама, рубрику за планирану међупредметну повезаност, евалуацију квалитета испланираног и друге елементе према процени наставника. Приликом креирања годишњег и оперативних планова неопходно је водити рачуна о школском календару и активностима које прате живот школе. *Припрема за час* подразумева дефинисање циља часа, дефинисање исхода у односу на циљ часа, планирање активности ученика и наставника у односу на циљ и дефинисане исходе, планиране начине провере остварености исхода, избор наставних стратегија, метода и поступака учења и подучавања (водећи рачуна о предзнању, тј. искуству ученика, које ће ученицима омогућити развијање знања и вештина предвиђених дефинисаним исходима).

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Процес учења базира се на избору најупечатљивијих музичких примера (за слушање или извођење музике), који имају задатак да активирају свесну активност, фокусирају пажњу ученика, иницирају процес мишљења и креирају одговарајући емоционални доживљај. На часу треба да преовлађују активности којима се развијају знања, вештине и ставови садржани у дефинисаним исходима за конкретан час.

СЛУШАЊЕ МУЗИКЕ

Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај и мисаону активност. Композиције које се слушају својим трајањем и садржајем треба да одговарају опажајним могућностима ученика. Композиција се први пут *увек* слуша у целини (демонстративно слушање), са унапред постављеним задатком за слушање музике – уочавање извођачког медија: инструментално или вокално (соло, групно) или оркестарско музицирање. Свако следеће слушање (три до четири пута) је фрагментарно у оквиру кога се издвајају упечатљиве целине и анализирају носећи елементи музичког дела – у случају литерарног садржаја (текстуална анализа), понављања, мелодија, темпо, ритам (аналитичко слушање). Повезујући постепено елементе музичког дела са карактером самог дела, ученик се развија у смеру активног слушања музике, а квалитетном комуникацијом између наставника и ученика долази до постепеног утицаја на развој

естетске осетљивости, музичког укуса и интересовања и припремају се услови за развијање естетског процењивања. Ученичка знања из различитих области треба повезати и ставити у функцију разумевања слушаног дела.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА СЛУШАЊЕ

Химне

1. Светосавска химна
2. Државна химна
3. Школска химна

Народне песме

1. *Кад се Ђира оженио*
2. *Чардаш*
3. *Ој Мораво*
4. *Банатско коло*
5. *Дивна, Дивна*
6. *Моравац коло*

Песме за децу

1. П. Ступел: *Пахуљице*
2. А. Кораћ: *Молимо за фину тишину*
3. А. Кораћ: *Радост Европе*
4. М. Субота: *Другарство*
5. Н. Херцигоња: *Шапутање*
6. М. Шоуц: *Заклео се бумбар*
7. Б. Коцкица: *Ласте*
8. Хор Колибри: *Тротинет*

9. Хор Колибри: *Љубав је то*
10. D. Лаковић: *Дај ми крила један круг*
11. Хор Колибри: *Најлепша је земља моја*
12. Хор Колибри: *Какви су моји тата и мама*
13. С. Барић: *Трепти звезда плавим оком*
14. Р. Милосављевић: *Примили смо вести тазе*
15. L. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*
16. М. Бајагић: *Мали слонови*
17. D. Лаковић и хор Колибри: *Здравица*

Домаћи композитори

1. С. Христић: *Грлица*, Охридска легенда
2. С. Бинички: *Марш на Дрину*
3. П. Коњовић: *Сељачка игра*
4. М. Ђурђевић: *Анђели певају*
5. Љ. Манасијевић: *Од Бога је речено*

Страни композитори

1. Н. Римски Корсаков: *Бумбаров лет* (Тхе Кинг`с Сингерс)
2. Ј. Штраус: *Анина полка*
3. Ф. Ж. Госек: *Гавота*
4. К. Сен Санс: *Карневал животиња* (Марш лавова, Акваријум, Птице, Магарци)
5. П. И. Чајковски: *Валцер*, Успавана лепотица
6. Ј. Брамс: *Мађарска игра* бр. 5
7. Л. Андерсон: *Синкопирани сат*

8. П. И. Чајковски: *Шпанска игра*, Лабудово језеро

9. П. И. Чајковски: *Игра свирала*

10. А. Бородин: *Половецке игре*, Кнез Игор

11. А. Понкијели: *Игра сатова*, Ђоконда

12. Е. Григ: *У дворани планинског краља*

13. Х. Манцини: *Пинк Пантер*, тема

14. Р. Шуман: *Дивљи јахач*

Видео примери

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Фламингоси*,
[хттпс://www.youtube.цом/watch?v=OвПјтолајЗк](https://www.youtube.com/watch?v=OвПјтолајЗк)

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Акваријум*,
[хттпс://www.youtube.цом/watch?v=9х_J5601Q_0](https://www.youtube.com/watch?v=9х_J5601Q_0)
[хттпс://www.youtube.цом/watch?v=dMfXBY35LXo](https://www.youtube.com/watch?v=dMfXBY35LXo)

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Марш лавова*, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=8у-КБлДФЗОо](https://www.youtube.com/watch?v=8у-КБлДФЗОо)

К. Сен Санс: *Карневал животиња, Кенгури*,
[хттпс://www.youtube.цом/watch?v=Ae_Обзв0XeI](https://www.youtube.com/watch?v=Ae_Обзв0XeI)

Чајковски: *Игра шећерне виле*, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=mQqbnMSm2aQ](https://www.youtube.com/watch?v=mQqbnMSm2aQ)

И лике то мове ит мове ит, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=хдцТмпвДООИ](https://www.youtube.com/watch?v=хдцТмпвДООИ)

П. И. Чајковски: *Игра свирала*, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=тср91786ДБ0](https://www.youtube.com/watch?v=тср91786ДБ0)

Ј. Брамс: *Мађарска игра бр. 5*, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=вос4eXSM9qA](https://www.youtube.com/watch?v=вос4eXSM9qA)

Н. Римски Корсаков: *Бумбаров лет*, [хттпс://www.youtube.цом/watch?v=ТЗГ86Н8tAws](https://www.youtube.com/watch?v=ТЗГ86Н8tAws)

ИЗВОЂЕЊЕ

Сваки аспект извођења музике има непосредан и драгоцен утицај на развој ученика. Извођењем музике активира се велики број когнитивних радњи, развија дугорочно памћење и fine моторичке радње. Посебну пажњу треба усмерити на спонтане покрете као одговор на музички доживљај.

Бројалице

Бројалице су драгоцен музички садржај у настави музичке културе за развијање ритмичких способности ученика. Слогови бројалице изговарају се у ритму, прецизно и увек праћени одговарајућим покретом. Покрет који прати бројалицу представља извођење пулса, ритма или груписање удара. Учењем и извођењем бројалица, развијају се ритмичке способности и припрема свирање на дечјим инструментима, због чега је извођење бројалице добра уводна активност пре учења песме или свирања на дечјим ритмичким инструментима. Певане бројалице подразумевају мелодију малог обима од неколико тонова, па су погодне за почетак наставе и као уводна активност пре певања песама, уколико садржај бројалице корелира са садржајем текста нове песме. Правилан исход учења бројалице видљив је добијањем ритмички уједначеног покрета целе групе.

Певање

Избор песме треба да буде примерен узрасту ученика и њиховим интересовањима (тематика, ритмичка конструкција, форма, артикулација мелодијских скокова, садржај, мелодија и ритам). Вежбе правилног држања тела, дисања и говорне артикулације треба да претходе обнављању познатих песама, које су опет садржајно и/или музички сличне оној коју ће учити.

Рад на песми почиње обрадом литерарног текста (мотивациони разговор), а након тога следи звучна демонстрација. Песма се учи по деловима, а затим спаја у целину. Важно је увек обратити пажњу на правилну дикцију и инсистирати на изражајном извођењу песме.

Једноставни модели и наменске песме чији се почеци везују за боје служе за стварање звучног фонда и представа. На овом нивоу модели се уче по слуху.

Музичке игре

У настави музичке културе пожељно је што чешће повезивати покрет и певање извођењем различитих врста музичких игара. Поред музичких игара са певањем, музичких игара са певањем уз инструменталну пратњу, инструменталних музичких игара, традиционалних музичких игара са певањем и без певања (само уз инструменталну пратњу), дидактичких музичких игара, музичку игру може да представља и било која песма чији литерарни садржај може да буде исказан покретом. Музичка игра се обрађује као песма по слуху, након чега следи усвајање покрета. Циљ извођења сваке игре је постизање уједначеног покрета целе групе. Група се формира слободним избором, тако што се води рачуна о броју ученика који чине групу (ако није другачије прецизирано, група максимално треба да има до шест ученика). Сви ученици учествују у извођењу музичке игре, међусобним смењивањем група, све док игру не изведе цело одељење.

Свирање

Ова активност се реализује на дечјим и алтернативним инструментима (тело, предмети из окружења, инструменти које деца направе по узору на Орфове).

Тонску боју инструмената треба повезивати са музичким садржајем.

Примери ритмичке пратње могу бити:

- извођење пулса (основне ритмичке јединице),
- извођење ритма (који се поклапа са говорним ритмом бројалица и песама па се као такав једноставно учи по слуху),
- груписање удара – различитим покретима и различитим изворима звука се на један начин изводи наглашена прва у такту, а лакшим покретом и слабијим извором звука друга, односно остале слабије наглашене у такту,
- ономатопеја звучних илустрација – специфична места у тексту песама могу се звучно илустровати адекватним инструментом или неким другим предметом.

У извођењу инструменталних аранжмана ученике делити у две групе.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ

Химне

Државна химна

Светосавска химна

Школска химна

Народне песме и традиционалне дечје игре (уз певање)

Дуње ранке

Дечја поскакуша

Шетња

Зелени се јагодо

Коларићу Панићу

Лепа Анка

Вишњицица род родила

S' оне стране Дунава

Медвед бере јагоде

Седи Ћира на врх сламе

Ој, Јело, Јелице

Кад смо били бебе

Божихна песма

Ој, Бадњаче, Бадњаче

Помози нам Вишњи Боже

Дечје песме

М. Милојевић: *На ливади*

Л. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*

М. Бајагић: *Мали слонов*

М. Субота: *Телефонијада*

З. Христић: *Бус*

Д. Лаковић: *Ечке, течке*

Хор Колибри: *Какви су моји тата и мама*

Ст. Коруновић: *Јесен*

Ст. Коруновић: *Ала веје, веје*

Хор Колибри: *Преко брда, преко брега*

Ц. Пјерпонт: *Звончићи*

Ж. Б. Лили: *Док месец сја*

Р. Томерлин: *Рибар*

Б. Мандић: *Свиња*

Б. Мандић: *Јелен*

Б. Мајданац: *Имитатори*

Ст. Коруновић: *Пролећна песма*

V. Астрацијева: *Пролеће (Висибаба мала)*

V. А. Моцарт: *Француска песма*

Музичке игре

Перпетум цезиле: *Киша*

Н. Хиба: *Лептир*

М. Петров: *Загонетка*

V. Томерлин: *Семафор*

Свирање на дечјим инструментима

Народна песма: *С оне стране Дунава*

Народна песма из Шумадије: *Шетња (Пођи Миле у наш крај)*

Српска народна песма из Хрватске: *Ој, Јело, Јелице*

Народна песма: *Седи Ћира на врх сламе*

Ж. Б. Лили: *Док месец сја*

V. А. Моцарт: *Француска песма*

Ст. П. Коруновић: *Јесен (Нестало је лета)*

Ц. Пјерпонт: *Звончићи*

V. Астрацијева: *Пролеће (Висибаба мала)*

М. Милојевић: *На ливади*

Модели

Народна песма: *Дошла ми бака*

Народна песма: *Ресаво водо 'ладна*

Народна песма: *Ми идемо преко поља*

Народна песма: *Фалила ми се*

Народна песма: *Сол ми дај*

Народна песма: *Лазара мајка учила*

З. М. Васиљевић: *Синоћ је куца лајала*

М. Живковић: *Сиђи мацо*

СТВАРАЛАШТВО

Дечје музичко стваралаштво подстиче музичку машту, утиче на развој стваралачког мишљења, продубљује интересовања и тако доприноси квалитетнијем остваривању позитивних исхода наставе.

Стваралаштво може бити заступљено кроз:

- импровизацију игре/покрета на одређену музику
- израду дечјих ритмичких инструмената од различитих материјала
- музичке импровизације
- музичка питања и одговоре
- компоновање мелодије на задати текст
- илустрацију доживљаја музике
- одабир познатог музичког садржаја у односу на литерарни.

Сви видови музичког стваралаштва реализују се искључиво по слуху, без записивања мелодија.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

На часовима музичке културе најбитније је развијање музичких способности и изграђивање вештина. Смер наставе је такав да се увек креће од звука ка тумачењу. Из тих разлога, не инсистира се на дефиницијама већ на препознавању, извођењу и идентификовању музичких садржаја. Критеријум у оцењивању је степен ангажовања, уложен труд и лично напредовање сваког ученика у складу са његовим музичким могућностима. У оквиру свих музичких активности, потребно је обезбедити пријатну атмосферу, а код ученика потенцирати осећање сигурности и подршке.

Назив
предмета

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Циљ

Циљ наставе и учења Физичког и здравственог васпитања је да ученик

унапређује физичке способности, моторичке вештине и знања из области физичке и здравствене културе, ради очувања здравља и примене правилног и редовног физичког вежбања у савременим условима живота и рада.

Разред **други**
Годишњи
фонд часова **108 часова**

ИСХОДИ

**По завршетку разреда
ученик ће бити у стању
да:**

- примени једноставне, двоставне општеприпремне вежбе (вежбе обликовања);
- правилно изводи вежбе, разноврсна природна и изведена кретања;
- комбинује усвојене моторичке вештине у игри и свакодневном животу;
- одржава равнотежу у различитим кретањима;
- разликује правилно од неправилног држања тела;
- успостави правилно држање тела;
- правилно дише током вежбања;
- изведе кретања, вежбе и кратке саставе уз музичку пратњу;
- изведе дечји и народни плес;
- користи основну

ОБЛАСТ/ТЕМА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

Ходање и трчање

САДРЖАЈИ

Вежбе за развој снаге.

Вежбе за развој покретљивости.

Вежбе за развој издржљивости.

Вежбе за развој брзине.

Вежбе за развој координације.

Ходање:

– кратким корацима,

– дугим корацима,

– у различитом ритму,

– ходање опружањем стајне ноге,

– ходање са реквизитом,

– ходање са променом правца и смера,

– ходање комбиновано са различитим покретима,

– ходање преко ниских препрека,

терминологију вежбања;

– поштује правила понашања у и на просторима за вежбање;

– поштује мере безбедности током вежбања;

– одговорно се односи према објектима, справама и реквизитима у просторима за вежбање;

– поштује правила игре;

– навија и бодри учеснике у игри на начин којим никога не вређа;

– прихвати победу и пораз као саставни део игре и такмичења;

– уредно одлаже своје ствари пре и након вежбања;

– уочава улогу делова тела у вежбању;

– уочи промене у расту код себе и других;

– препозна сопствено болесно стање и не вежба када је болестан;

– примењује здравствено-хигијенске мере пре, у току и након вежбања;

– одржава личну хигијену;

– учествује у одржавању

– елементарне игре са ходањем.

Техника трчања:

– трчање преко препрека,

– трчање са променом ритма,

– трчање са променом правца и смера,

– брзо трчање стартом из различитих почетних положаја,

– трчање 30 м

– елементарне игре са трчањем.

Прескакање вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком.

Комбинације скокова,

Скок удаљ и увис из места и залета.

Скок са повишене површине.

Припремне вежбе за прескок:

игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

Скакања и прескакања

простора у коме живи и борави;

– наведе врсте намирница у исхрани;

– препознаје везу вежбања и уноса воде;

– повеже ходање и трчање са позитивним утицајем на здравље;

– препозна лепоту покрета у вежбању;

– се придржава правила вежбања;

– вреднује успех у вежбању;

Ходање и трчање са котрљањем лопте.

Бацање лоптице из места у даљину и у циљ.

Бацање лоптице из кретања.

Бацање лопте увис без и са окреом за 360°.

Бацања и хватања

Вођење лопте једном и другом руком у месту и кретању.

Додавање лопте једном и другом руком.

Вођење лопте у ходању и трчању.

Гађање лоптом у импровизовани кош, ниски

кош и гол.

Елементарне игре са вођењем, додавањем и гађањем лоптом у циљ.

Штафетне игре и друге елементарне игре лоптом (вођење, хватање, додавање).

Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем.

Помицање у вису предњем окретањем за 1800, са укрштеним хватом.

Њихање уз помоћ.

Проширени садржаји

Узмак корацима уз косу површину.

Бочно пењање уз лестве са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама.

Основни садржаји

Два повезана колута напред.

Колут напред и скок пруженим телом.

Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину.

Колут назад.

Састав од научених елемената.

Пузања,

вишења,
упори и
пењања

Вежбе на тлу

Игре усвојених вежби.

Проширени садржаји

Колут напред из упора стојећег опружених ногу.

Колут преко лопте.

Одељењско такмичење са задатом комбинацијом вежби.

Основни садржаји

Мала вага на тлу, клупи и ниској греди.

Ходање привлачењем на целом стопалу и успон.

Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге.

Ходање уназад на греди.

Састав из првог разреда допунити наученим вежбама.

Проширени садржаји

Наскок кораком на греду.

Чучањ и окрет у чучњу за 900 и 1800.

Састав из првог разреда допунити вежбама ходањем уназад и окретом у чучњу за 1800.

Одељенско такмичење.

Вежбе обликовања сареквизитима.

Вежбе
равнотеже

Вежбе са
реквизитима

Трчања, поскоци и скокови уз коришћење реквизита.

Прескакање вијаче на различите начине.

Дизање и ношење предмета и реквизита на различите начине.

Елементарне игре са реквизитима.

Игре са ластишом.

Полигон и елементарне игре уз коришћење реквизита

Основни садржаји

Народно коло и дечији плес по избору.

Повезивање елемената из првог разреда у композицију – састав.

Основни ритмички покрети са реквизитима.

Проширени садржаји

Прескакање вијаче уназад.

Комбиновано прескакање вијаче напред-назад.

Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча.

Вежба са вијачом
Кобиновани полигон од

усвојених вештина
(вежби).

Плес и
Ритмика

Полигони

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА	Култура вежбања и играња	Основни термини у вежбању.
		Вежбам безбедно.
		Чувам своје и туђе ствари.
		Правила елементарних игара.
		Некад изгубим, а некада победим.
	Здравствено васпитање	Навијам пристојно. Моје здравље и вежбање.
		Мишићи, зглобови и кости мога тела.
		Телесни развој..
		Лична хигијена.
		Хигијена простора за вежбање.
		„Шарени-разноврсни оброк” – правилна исхрана.
		Значај воде за организам и вежбање.

Кључни појмови садржаја: базична кретања, вежбање, игра, здравље, васпитање.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Концепција Физичког и здравственог васпитања заснива се на јединству наставних, ваннаставних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља кроз достизање исхода овог васпитно-образовног подручја које се састоји из три предметне области:

- физичке способности,
- моторичке вештине,

– физичка и здравствена култура.

Већина исхода у програму је развојног карактера и протеже се кроз цео први циклус основног образовања и васпитања, узимајући у обзир узраст ученика и сензитивне периоде развоја физичких способности.

Програм другог разреда базиран је на континуираном развијању знања, вештина, ставова и вредности.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОБЛИЦИ РАДА

А. часови физичког и здравственог васпитања;

Б. слободне активности;

В. недеља школског спорта;

Г. активности у природи (крос, спортски дан, излети, зимовање, летовање ...);

Д. школска такмичења;

Ђ. корективно-педагошки рад и допунска настава.

А. Часови физичког и здравственог васпитања

Наставне области:

I. ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

На свим часовима као и на другим организационим облицима рада, посебан акценат се ставља на:

– развијање физичких способности које се континуирано реализују у припремном делу часа. Део главне фазе користи се за развој основних физичких способности узимајући у обзир утицај који наставна тема има на њихов развој. Методе и облици рада бирају се у складу са потребама и могућностима ученика и материјално-техничким условима за рад;

– подстицање ученика на самостално вежбање;

– учвршћивање правилног држања тела.

II. МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

Усвајање моторичких вештина остварује се путем основних и проширених програмских садржаја тако што се примењују основни дидактичко-методички принципи и методе рада неопходне за достизање постављених исхода.

Усвојене моторичке вештине ученицима треба да омогуће примену у свакодневним и специфичним животним ситуацијама.

Ученицима који имају потешкоћа да усвоје неке од садржаја, задају се вежбања слична али лакша од предвиђених или предвежбе.

Ученику који има потешкоће да достигне предвиђени исход, оставља се могућност да тај исход достигне у наредном периоду.

Усавршавање неких моторичких задатака је континуирани процес без обзира на садржаје програма (техника ходања, трчања, примена научене игре итд.).

У раду са напреднијим ученицима, реализују се проширени садржаји. Кроз процес реализације програма неопходно је пратити способности ученика за различите физичке активности.

Пре рада на усвајању нових моторичких вештина из наведених наставних тема, неопходно је поновити моторичке вештине усвојене у првом разреду.

III. ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све организационе облике рада, наставне области и теме уз практичан рад.

Достизањем исхода ове наставне области, ученици стичу знања, вештине, ставове и вредности о вежбању (основним појмовима о вежби, како се неко вежбање изводи и чему конкретна вежба и вежбање служи), физичком васпитању, спорту и здрављу.

Основне информације о вежбању и здрављу преносе се непосредно пре, током и након вежбања на часу.

Ова наставна област обухвата: формирање правилног односа према физичком вежбању и здрављу; развијање и неговање другарства; препознавање негативних – неприхватљивих облика понашања у игри и др.

Поред наведеног, у овој области потребно је радити и на: неговању патриотских вредности (народне традиције) и мултикултуралности; формирању правилног односа према различитостима, чувању личне и школске имовине, неговању друштвених вредности, итд.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Дефинисани исходи су важан део и незаобилазан елемент процеса планирања наставе и учења. Дефинисани исходи представљају резултат учења на крају сваког разреда, па је при планирању рада потребно одредити временску динамику у односу на остваривање одређених исхода током школске године. Неопходно је посебну пажњу обратити на

исходе које није могуће достићи током једног или више часова, већ је у ту сврху потребно реализовати различите активности током године.

Предмет се реализује кроз 108 часова практичне наставе. Број часова датих наставних тема планира се на основу процене наставника, материјално-техничких и просторних услова. Наставне теме или поједини садржаји за које не постоје услови за реализацију могу бити замењени одговарајућим темама или садржајима програма за које постоје одговарајући услови.

Неке наставне теме остварују се реализацијом основних и проширених садржаја.

Основни садржаји су они које је неопходно спровести у раду са ученицима, узимајући у обзир способности ученика, материјално-техничке и просторне услове.

Проширени садржаји су они које наставник бира и реализује у раду са ученицима (групама или појединцима) који су савладали основне садржаје, узимајући у обзир ниво достигнутог – остварености исхода, потребе ученика и услове за рад.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

ФИЗИЧКЕ СПОСОБНОСТИ

При планирању вежбања у припремној фази часа, треба узети у обзир утицај наставне теме на физичке способности ученика и применити вежбе чији делови биомеханичке структуре одговарају основном задатку главне фазе часа и служе за обучавање и увежбавање конкретног задатка. Методе вежбања које се примењују у настави су тренажне методе (континуирани, понављајући метод), прилагођене узрасним карактеристикама ученика. У раду са ученицима примењивати диференциране облике рада, доzirати вежбања у складу са њиховим могућностима и примењивати одговарајућу терминологију вежби. Време извођења вежби и број понављања, задају се групама ученика или појединцима у складу са њиховим способностима, тако што се води рачуна о постизању што веће радне ефикасности и оптимизацији интензитета рада.

Препоручени начини рада за развој физичких способности ученика.

1. Развој снаге

- без и са реквизитима,
- на справама и уз помоћ справа.

2. Развој покретљивости

- без и са реквизитима,
- уз коришћење справа.

3. Развој издржљивости

- трчање,
- елементарне игре,
- вежбање уз музику,
- плес.

4. Развој координације

- извођење координационих вежби у различитом ритму и променљивим условима.

5. Развој брзине

- једноставне и сложене кретне структуре изводити максималним интензитетом из различитих почетних положаја, изазване различитим чулним надражајима (старт из различитих положаја, итд.),
- штафетне игре,
- извођење вежби максималном брзином.

За ученике који из здравствених разлога изводе посебно одабране вежбе, потребно је обезбедити посебно место за вежбање.

МОТОРИЧКЕ ВЕШТИНЕ

1. Ходање и трчање

Ходање кратким корацима, дугим корацима, у различитом ритму, ходање са опружањем стајне ноге, ходање са реквизитом, ходање са променом правца и смера, ходање комбиновано са различитим покретима (покрети руку, ногу, тупа), ходање преко ниских препрека, елементарне игра са ходањем.

Трчање уз правилно постављање стопала и правилан рад руку, са подизањем колена, трчање преко препрека, трчање са променом ритма, трчање са променом правца и смера, брзо трчање 30 м са стартом из различитих почетних положаја, елементарне игре са трчањем.

2. Скакања и прескакања

Поскоци у месту: суножним одскоком и суножним доскоком са опружањем тела, лево– десно, напред–назад, у доскок разножно и поново суножно; са вијачом (са међупоскоком и без међупоскока); једноножним одскоком и доскоком на једну ногу, саопружањем тела,

лево–десно, напред–назад. Скок суножним одскоком пруженим телом са окретом за 90° и суножним доскоком. Суножно наскок на повишену површину (до висине шведске клупе), на наслгане струњаче или горњу површину шведског сандука. Скок удаљ из места, уз правилан замах рукама, амортизацију и завршни положај.

Поскоци у кретању: после неколико корака, једноножни поскок једном, после неколико корака, једноножни поскок другом ногом и наизменично; после неколико корака једноножни одскок и меки суножни доскок до почучња („да се не чује”). Поновити после неколико трчећих корака. Једноножни наскок на повишену површину чеоним и бочним залетом (два оквира шведског сандука, ниска греда, коцка) и суножни доскок на меку површину.

Скакање преко вијача, палица и других реквизита поређаних на тлу једноножним и суножним одскоком.

Школица, игра „ластиша” и др.

Комбинације скокова:

- скокови са ноге на ногу,
- скок са једне ноге и досок на исту,
- скокови одразом са једне ноге и доскок на обе ноге,
- скокови преко ниже препреке.

Скокови удаљ: повезати залет од неколико трчећих корака са једноножним одскоком са обележеног простора (шира површина, или линије) и доскок на меку површину (струњача за скок увис, песак).

Скокови увис: из залета право једноножним одскоком прескочити вијачу или ластиш, ноге погрчити и меко суножно доскочити (у групи од три до четири ученика); прескочити ластиш (постављен по ширини) истовременим поласком два до три ученика.

Скок са повишене површине, комбинован са увинућем, згрченим ногама, са окретом за 900 или 1800 .

Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама: боком поред шведске клупе, упор и суножним одскоком наскок у упор чучећи, исто, прескочити клупу.

Припремне вежбе за прескок:

- суножни скокови са одскочне даске, доскок на струњачу.

Прескакање дуге вијаче која се окреће: појединачно из места, са уласком и изласком према могућностима ученика.

Игре уз коришћење различитих облика скакања и прескакања.

3. Бацања и хватања

Бацање лоптице (левом и десном руком) из места и удаљ и у циљ (оквир од шведског сандука, обележени циљ на зиду, квадрати од вијача на рукометном голу...). Вежбе поновити у ходању и лаганом трчању.

Бацање лопте увис и после њеног одбијања од тла хватање обема рукама: уз цео окрет, после плеска рукама, затварања очију, чучња, седа...; закотрљати лопту по тлу и хватањем је подићи обема рукама.

Вођење лопте у месту и ходању (левом и десном руком).

Додавање лопте у паровима, у месту, са груди и изнад главе.

Игре са вођењем и додавањем лопте и гађањем у циљ.

4. Пузења, вишења, упори и пењања

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Пузања по струњачи на различите начине (лицем према тлу, леђима на тлу...).

Пењање: уз рипстол, уз морнарске лестве, чеоно, наизменичним прехватањем, пењање.

Провлачење кроз окна шведског сандука, клупе и реквизита (обруч) и др.

Пењање и спуштање на и са различитих справа.

Вишења: у вису лежећем опруженим телом, помицање улево и удесно. Помицања у вису слободном. Вис активни на свим справама на којима се вис може извести.

Помицање на дохватном вратилу са погрченим ногама у вису предњем.

Помицање у вису предњем са окретањем за 180°, са укрштеним хватом.

Њихање уз помоћ.

Упор активни на тлу и на свим справама на којима се упор може извести.

Проширени садржаји

Узмак корацима уз косу површину.

Бочно пењање уз лестве са наизменичним прехватањем и опирањем истовремено обема ногама.

5. Вежбе на тлу

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Клек, усправ без помоћи руку; клек суножни на струњаче; клек једноножни, усправ; кретање у упору чучењем и упору склоњено, лицем и леђима ка тлу; из чучња, малим одразом доскок прво на руке, а затим на стопала у упор чучећи („жабљи поскоци”). Клек, узручење, заклон.

Поваљка на леђима. Став на лопатицама („свећа”), грчењем и обухватом колена поваљка низ косу површину.

Колут напред, из чучња у чучањ, низ косу површину (на рипстолу окачене шведске клупе и прекривене струњачама).

Колут напред, из чучња у чучањ, и из чучња до става усправно и узручења.

Поваљка на стомаку (лежање на трбуху, обухватити рукама скочне зглобове – поваљка).

Два повезана колута напред.

Колут напред и скок пруженим телом.

Колут назад из чучња у чучањ, низ косу површину.

Колут назад.

Поновити састав из првог разреда, комбинацију на тлу од следећих вежби:

најмање четири такта вежби обликовања, колут напред до става усправно, окрет у успону на обе ноге за 180°, чучањ, став на лопатицама, став усправно и два дечја поскока.

Састав од научених елемената:

Два везана колута напред до става усправно, окрет у успону на обе ноге за 180°, чучањ, став на лопатицама, став усправно, колут назад, усправ и два дечја поскока.

Примене усвојених вежби кроз игру

Проширени садржаји

Колут напред из упора стојећег опружених ногу.

Колут преко лопте.

Одељенско такмичење у комбинацији научених вежби.

6. Вежбе равнотеже

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Ходање по линији напред са правилним постављањем стопала (гимнастичким кораком), и уназад са опруженом упорном ногом, краћим корацима, корацима у успону и са различитим положајем руку (о бок, одручење, узручење).

Ходање по широком делу шведске клупе:

напред – одручење; уназад опружањем упорне ноге, узручење; у страну: из става спетног, руке о бок, ходање корацима са привлачењем до става спетног и узручења, зибом почучњем, корак у страну – одручити, став спетни, узручити.

Лагано трчање на предњем делу стопала са правилним држањем тела, рукама о бок или у одручењу (шведска клупа и ниска греди).

Комбинација вежби из првог разреда: из става спетног на почетку шведске клупе, трчање до половине клупе, одручити; став: једна нога иза друге, узручити, одручити; ходање до краја клупе, одручити, став: једна нога иза друге узручити; ходање уназад до половине клупе, једна нога иза друге, руке о бок; окрет за 90° ходање у страну корацима са привлачењем и зибом почучњем, одручити; на крају греди став спетни, узручити, саскок, предручити, став спетни, приручити, завршити леђима према клупи. Ако школа нема клупу или греду, комбинацију научити на тлу, на линији.

Мала вага на тлу, клупи и ниској греди.

Ходање са привлачењем на целом стопалу и успон.

Ходање опружањем стајне и предножењем замајне ноге.

Ходање у назад на греди.

Састав из првог разреда допунити наученим вежбама.

Проширени садржаји

Наскок кораком на греду.

Чучањ и окрет у чучњу за 900 и 1800.

Састав из првог разреда допунити вежбама: ходање у назад и окретом у чучњу за 1800.

Одељенско такмичење.

7. Вежбе са реквизитима

Вежбе реквизитима користити приликом савладавања следећих садржаја:

Вежбе обликовања са лоптом, палицом, обручем, вијачом и другим реквизитима.

Трчања, поскоци и скокови – вијаче, палице и обручи поређани на краћем и дужем одстојању: прескакање кратке и дуге вијаче; ритмичке вежбе;

Коцке, шведска клупа или шведски сандук: пењање и силажење нагазним кораком и суножним доскоком у чучањ и почучањ; суножни наскок и доскок у чучањ и почучањ; чуњеви и обручи: вијугаво трчање, трчање са реквизитом у рукама (лопта, медецинка, обруч...);

Прескакање вијаче на различите начине (суножним, једноножним скоковима, прескакања са међускоком, са ноге на ногу, прескакање вијаче у кретању).

Дизање и ношење: предмета и реквизита (коцка, медицинка..) на различите начине; постављање и скупљање предмета и реквизита.

Игре са ластишом.

Полигон и елементарне игре узкоришћење палица, вијача, обруча, коцки и чуњева.

8. Плес и ритмика

Реализују се кроз основне и проширене садржаје.

Основни садржаји

Ритмичко ходање и трчање променљивим ритмом, темпом уз плесак и одговарајућу музичку пратњу. Кретања уз мењање положаја руку, ногу и трупа. Галоп напред и странце. Дечји поскок. Сачинити састав од научених елемената уз музичку пратњу.

Основни ритмички покрети са реквизитима

Вијача: њихање и кружење вијачом или траком у бочној и чеоној равни; суножни скокови кроз вијачу обртањем напред. Повезати ова два елемента као обавезни састав.

Прескакање вијаче у кретању напред.

Лопта или обруч: кружења у чеоној и бочној равни обема и једном руком; бацање и хватање у задатом ритму у месту и у кретању са почучњем;

Плесови: „Ја посејох лубенице” и „Ми смо деца весела”.

Једно коло по избору.

Проширени садржаји

Прескакање вијаче уназад.

Комбиновано прескакање вијаче напред-назад.

Ходање и трчање са бацањем и хватањем лопте и обруча.

Вежба са вијачом:

Њихање вијаче у бочној равни напред-назад, кружење, отворити вијачу у предручењу, два суножна поскока са међупоскоком, два суножна поскока без међупоскока окретањем вијаче напред, њихање и кружење у бочној равни на супротној страни, исти скокови али са окретањем вијаче назад, зауставити вијачу у предручењу и наставити четири поскока са ноге на ногу обртањем вијаче напред, став спетни, предручење.

9. Полигони

Полигони се примењују након неколико обрађених тематских целина (наставних тема или области).

Полигони се састављају од усвојених вежби у складу са условима за извођење наставе.

Комбиновани полигон са задацима уз коришћење справа и ревизита (провлачења, ношења, котрљања, пењања, вишења, прескакања...).

Усавршавање моторичких вештина може се реализовати кроз драматизацију вежбања уз корелацију са другим наставним предметима (музичко, ликовно, математика, српски језик и књижевност...).

Пливање

Наставну тему *Пливање*, реализују школе које за то имају услове у школи или објектима ван ње.

Програм наставе пливања садржи:

– обуку непливача,

– игре на води.

Наставу пливања реализује наставник физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који спроводи разредну наставу том одељењу.

ФИЗИЧКА И ЗДРАВСТВЕНА КУЛТУРА

Ова наставна област реализује се кроз све друге наставне области и теме уз практичан рад и састоји се од две наставне теме *Култура вежбања и играња* и *Здравствено васпитање*.

Култура вежбања и играња

Основни термини у вежбању

У раду са ученицима постепено уводити терминологију вежби и упознати их са утицајем примењених вежби на организам.

Вежбам безбедно

Упознати ученика са правилима понашања која важе у просторима за физичко вежбање како у школи, тако и ван ње. Истицати неопходност поштовања правила понашања током вежбања.

Чувам своје и туђе ствари

Формирање свести о потреби чувања како својих тако и туђих ствари.

Правила елементарних игара

Усвајање основних правила елементарних игара које се на часу реализују. Развијање свести о потреби поштовања правила игара, као и последицама њиховог непоштовања.

Некад изгубим, а некада победим

Неговање такмичарског духа. Прихватање победе и пораза на социјално прихватљив начин (без ругања и ниподаштавања противника...).

Навијам пристојно

Подстицати ученике да приликом игре или такмичења поштују своју и противничку екипу и награде сваки леп потез и поступак учесника у игри.

Здравствено васпитање

Моје здравље и вежбање

На начин прихватљив за ученике објаснити значај различитих вежбања за здравље. Развој свести о потреби да се буде здрав и шта значи здравље за човека. Неопходно је да уоче разлике између здравог и болесног стања организма.

Мишићи зглобови и кости

Ученици именују делове тела, кости, зглобове и мишиће (груди, стомак, леђа, ноге, руке – рамени појас) и наводе њихову улогу. Могућности свог тела ученици показују кроз вежбање. Нагласити значај физичке активности и физичког и здравственог васпитања као предмета.

Телесни развој

Проширити ученичка знања о сопственом расту и развоју. Оспособити их да уоче одређене промене током досадашњег развоја.

Лична хигијена

Формирање свести о значају одржавања личне хигијене.

Стварање навике да се опрема за физичко вежбање уредно одржава и чува.

Хигијена простора за вежбање

Формирање навике да се хигијена простора у којем ученик вежба уредно одржава и чува (сала, свлачионице игралишта...)

„Шарени – разноврсни оброк” правилна исхрана

Упознавати ученика са значајем разноврсности исхране.

Значај воде за организам и вежбање

Упознавати ученика са значајем редовног и довољног конзумирања течности – воде и њеним значајем у вежбању.

Дидактичко-методички елементи

Основне карактеристике реализације наставе:

- јасноћа наставног процеса;
- оптимално коришћење расположивог простора, справа и реквизита;
- избор рационалних облика и метода рада;

- избор вежби усклађен са програмским садржајима и исходима;
- функционална повезаност делова часа – унутар једног и више узастопних часова одређене наставне теме.

При избору облика рада узимају се у обзир просторни услови, број ученика на часу, опремљеност справама и реквизитима и планирана динамика рада.

Избор дидактичних облика рада треба да буде у функцији ефикасне организације и интензификације часа у циљу достизања постављених исхода.

У настави треба да преовладавају игре и садржаји који захтевају прецизност извођења. Свим вежбањима претходе тачна упутства наставника и приказ вежби. Наставник прати рад ученика, указује и исправља грешке.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У циљу сагледавања и анализирања ефеката наставе Физичког и здравственог васпитања, препоручује се да наставник подједнако, континуирано прати и вреднује:

- Ниво ангажованости (активност) и однос ученика према обавезама у физичком и здравственом васпитању који обухвата:

- вежбање у адекватној спортској опреми;
- активно учествује на часовима физичког и здравственог васпитања;
- вежбање и играње у слободно време.

- Приказ једног комплекса усвојених општеприпремних вежби (вежби обликовања), без реквизита.

- Постигнућа у моторичким вештинама.

- Индивидуални напредак ученика

Индивидуални напредак сваког ученика процењује се у односу на претходно проверено стање. Приликом оцењивања неопходно је узети у обзир способности ученика, степен спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир његов индивидуални напредак у односу на претходна достигнућа и могућности као и ангажовање ученика у наставном процесу.

Код ученика ослобођених практичног дела наставе прати се и вреднује:

- познавање основних правила елементарних игара, основних здравствено-хигијенских правила вежбања и здраве исхране;

– учешће у ваннаставним активностима.

Праћење, вредновање и оцењивање ученика ослобођених од практичног дела наставе, врши се на основу посебног ангажовања у настави.

Праћење вредновање и оцењивање ученика са инвалидитетом врши се на основу њиховог индивидуалног напретка.

ВАННАСТАВНЕ И ВАНШКОЛСКЕ АКТИВНОСТИ

План и програм ових активности предлаже Одељенско веће другог разреда и саставни је део годишњег плана рада школе и школског програма.

Б. Слободне активности

Реализују се према интересовању ученика. Сачињава се посебан програм при чему се узимају у обзир материјални и просторни услови рада, узрасне карактеристике и способности ученика.

V. Недеља школског спорта

Ради развоја и практиковања здравог начина живота, схватања важности сопственог здравља и безбедности, о потреби неговања и развоја физичких способности, као и превенције насиља, наркоманије, малолетничке делинквенције, школа у оквиру Школског програма реализује недељу школског спорта.

Недеља школског спорта обухвата:

- физичке активности прилагођене узрасту и могућностима ученика;
- културне манифестације са циљем промоције физичког вежбања, спорта и здравља (ликовне и друге изложбе, фолклор, плес, музичко-спортске радионице...);
- ђачке радионице (о здрављу, физичком вежбању, спорту и др...).

План и програм Недеље школског спорта сачињава Одељенско веће другог разреда заједно са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу, као и другим Стручним већима (ликовне културе, музичке културе, историје, информатике...) и стручним сарадницима у школи, водећи рачуна да и ученици који су ослобођени од практичног дела наставе Физичког и здравственог васпитања, буду укључени у организацију ових активности.

Г. Активности у природи (излет, крос, зимовање, летовање...)

Из фонда радних дана, предвиђених заједничким планом, школа организује активности у природи:

- излет;
- крос се организује минимум једном у току школске године;
- зимовање – организује се за време зимског распуста (физичке активности на снегу);
- летовање – организује се за време летњег распуста (камповање итд.).

План и програм ових активности сачињава Одељенско веће другог разреда у сарадњи са Стручним већем предметних наставника који реализују наставу Физичког и здравственог васпитања у другом циклусу.

D. Школска такмичења

Школа за ученике другог разреда организује и спроводи такмичења из минимум једне елементарне игре или полигона у току школске године, као интегрални део процеса Физичког и здравственог васпитања. План такмичења доноси Одељенско веће другог разреда у сарадњи са Стручним већем наставника Физичког и здравственог васпитања.

Ученици могу да учествују и на такмичењима у систему школских спортских такмичења Републике Србије, која су у складу са наставним планом и програмом, као и на такмичењима од интереса за локалну заједницу.

Ђ. Корективно-педагошки рад и допунска настава

Ове активности организују се са ученицима који имају:

- потешкоће у остваривању исхода;
- смањене физичке способности;
- лоше држање тела;
- здравствене потешкоће које онемогућавају редовно похађање наставе.

За ученике који имају потешкоће у савладавању градива и ученике са смањеним физичким способностима организује се допунска настава која подразумева савладавање оних обавезних програмских садржаја које ученици нису успели да савладају на редовној настави, као и развијање њихових физичких способности;

Рад са ученицима који имају лоше држање тела подразумева:

- уочавање постуралних поремећаја код ученика;
- саветовање ученика и родитеља;

– организовање додатног превентивног вежбања у трајању од једног школског часа недељно;

– организовање корективног вежбања у сарадњи са одговарајућом здравственом установом.

Рад са ученицима са здравственим потешкоћама организује се искључиво у сарадњи са лекаром специјалистом, који одређује врсту вежби и степен оптерећења, а спроводи их наставник Физичког и здравственог васпитања у сарадњи са наставником који реализује разредну наставну у одељењу које ученик похађа.

Ослобађање ученика наставе физичког и здравственог васпитања

Ученик може бити ослобођен само практичног дела програма наставе за одређени период, полугодиште или целу школску годину на основу препоруке изабраног лекара.

Ученик ослобођен практичног дела, у обавези је да присуствује часовима. За рад са ослобођеним ученицима наставник сачињава посебан програм рада базиран на усвајању теоријских и васпитних садржаја у складу са програмом и корелацији са садржајима других предмета.

Ослобођеним ученицима треба пружити могућност да:

- прате игру и усвајају правила игара,
- направе едукативни цртеж са спортског догађаја,
- на други начин помажу у настави.

Пример исхода за ученике ослобођене од практичног дела наставе:

По завршетку теме ученик ће бити у стању да:

- наведе основна правила елементарне игре која се најчешће примењује у настави;
- примени основна здравствено-хигијенска правила;
- помогне у организацији активности предвиђених програмом.

Педагошка документација

– Планови рада Физичког и здравственог васпитања, план рада одељенског већа, годишњи план (по темама са бројем часова), месечни оперативни план, план ванчасовних и ваншколских активности и праћење њихове реализације.

– Писане припреме: форму и изглед припреме сачињава сам наставник у складу са Стручним упутством.

Педагошку документацију наставник сачињава у писаној или електронској форми.

4. ИЗБОРНИ ПРОГРАМИ

Назив програма	ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	
Циљ	Циљ наставе и учења програма Грађанско васпитање је подстицање развоја личности која је одговорна према својим правима и правима других, отворена за договор и сарадњу и спремна да активно учествује у животу школске заједнице, уважавајући принципе, процедуре и вредности демократског друштва.	
Разред	други	
Годишњи фонд часова	36 часова	
ИСХОДИ	ОБЛАСТ/ТЕМА	САДРЖАЈИ
По завршеном разреду ученик ће бити у стању да:		
– разликује понашања појединаца која доприносе или ометају функционисање и напредовање групе;		Групни идентитет Ко смо ми – сличности и разлике? Групе којима припадамо (породица, одељење, школа, спортски клуб, музичка школа...).
– успоставља, гради и чува успешне односе са члановима групе којој припада;		Од чега зависи функционисање и напредак групе: комуникација, сарадња, узајамно подржавање, блискост.
– исказе своја осећања и потребе на начин који не угрожава друге;	ЉУДСКА ПРАВА	Понашања појединаца која ојачавају или ометају односе у групи.
– препозна и уважи осећања и потребе других;	Ја и други у различитим групама	Осећања Изражавање сопствених осећања.
– наведе и својим речима објасни основна права детета садржана у Конвенцији о дечјим правима;		Осећања других, како их препознајемо и уважавамо.
– прихвата и образлаже на примерима из живота да свако дете има иста права без		Вежа осећања са мислима и понашањима.
		Потребе и права

обзира на различитости;

– препозна ситуације кршења својих и туђих права и показује спремност да тражи помоћ;

– се договара и одлучује у доношењу правила групе и да се понаша у складу са њима;

– наводи примере међусобне повезаности права и одговорности;

– разликује ненасилну од насилне комуникације међу члановима групе на примерима из свакодневног живота, из књижевних дела које чита и филмова које гледа;

– саслуша излагање саговорника без упадица и са уважавањем;

– даје и прихвата предлоге водећи рачуна о интересу свих страна у сукобу;

– представи шта садржи и чему служи Правилник о безбедности ученика његове школе;

– се понаша у складу са Правилником о безбедности ученика;

– наводи примере одговорности одраслих и ученика за безбедност у школи;

ДЕМОКРАТСКО ДРУШТВО

Школа као заједница

Моје потребе и потребе других.

Осећања, потребе, вредности и начин њиховог остваривања. Веза са правима.

Права детета

Конвенција о дечјим правима.

Различити смо, али су нам права иста.

Људска права важе свуда и за сваког.

Кршење и заштита права

Нисам посматрач, реагујем на ситуације кршења права деце у одељењу и школи.

Знам како и коме да се обратим за помоћ.

Школа као заједница

Вредности школе као заједнице – равноправност, одговорност, солидарност, брига за друге, толерантност, праведност, поштење.

Правила у школи и њихова функција.

Одговорности ученика и одраслих за функционисање школе као заједнице.

Односи у заједници

Како радим сам, а како у групи?

Шта у школи радимо заједно?

У чему смо добри? У чему бисмо могли бити бољи?

Како комуницирамо у групи? Насилна и ненасилна комуникација.

Сукоби

– препознаје предности, ризике и опасности по себе и друге и одговорно поступа при коришћењу мобилног телефона и интернета;

– сарађује и преузима различите улоге на основу договора у групи;

– износи мишљење, образлаже идеје, даје предлоге који могу унапредити безбедност ученика у школи;

– учествује у изради плана једноставне акције;

– са другим ученицима изводи и документује једноставну акцију;

– доприноси промоцији акције;

– на једноставан начин вреднује изведену акцију.

ПРОЦЕСИ У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ

Школа као безбедно место

Узроци сукоба и шта са њима. Сукоб из угла оног другог. Посредовање у сукобу. Конструктивно решавање сукоба.

Безбедност ученика у школи

Ученици имају право на заштиту и безбедност. Правилник школе о безбедности ученика.

Безбедност ученика у школи и школском дворишту, на путу између куће и школе, ван школе – на излету и на настави у природи.

Безбедност ученика је одговорност свих – запослених у школи, ученика, родитеља, институција ван школе.

Безбедно и небезбедно понашање на интернету. Одговорна употреба мобилног телефона.

Како учинити школу безбедним местом за све – планирање и извођење једноставне акције.

Кораци у планирању и извођењу акције.

Избор теме/проблема/активности којом ћемо се бавити.

ГРАЂАНСКИ

АКТИВИЗАМ

Школа као безбедно место за све

Одређивање циља и израда плана акције – подела улога, договор о роковима, начину реализације.

Извођење и документовање акције – видео-снимци фотографије, текстови и сл.

Промоција акције на нивоу школе – приказивање другим одељењима, родитељима и сл., прављење постера или паноа, објављивање прилога у школском листу.

Вредновање акције – чиме смо задовољни, шта је могло бити боље.

Кључни појмови садржаја: група, школа као заједница, безбедност у школи.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Изборни програм Грађанско васпитање за други разред организован је, као и програм за први разред, по моделу спирале што значи да су садржаји дати у исте четири области (*Људска права, Демократско друштво, Процеси у савременом свету и Грађански активизам*) али се они проширују и продубљују, а исходи се надограђују или се, ако је у питању вештина, даље развијају. Све четири области су једнако важне, а наставник их, у непосредном раду са ученицима, интегрише јер између њих постоји природна веза.

У програму су наведени садржаји које наставник може да допуњује, проширује и мења према конкретним потребама и плану сопственог рада али увек имајући у виду исходе које треба остварити. Они су тако дати да одговарају узрасту ученика и да су проверљиви, односно наставник може, пратећи активности ученика, лако да утврди да ли их они остварују и у којој мери. Најчешће су на нивоу примене што значи да се знање и разумевање подразумевају јер без тога нема примене. Такав приступ одговара концепту Грађанског васпитања од кога се очекује да код ученика развија конативну, вољну компоненту која долази до изражаја у понашању. Редослед наведених исхода не исказује њихову важност јер су сви од значаја за постизање општег циља предмета и развоја међупредметних компетенција. Између исхода постоји повезаност. Остваривање једног исхода доприноси остваривању других исхода. Многи исходи су процесни и представљају резултат кумулативног дејства образовно-васпитног рада, током дужег временског периода што се препознаје у томе да се неки исходи у истој или сличној формулацији налазе у програмима за више разреда.

I. ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

У процесу планирања наставе и учења наставник се руководи, превасходно, исходима које ученици треба да остваре. Приликом осмишљавања активности, како наставника тако и ученика, треба имати у виду да се свака од њих може вишеструко искористити. На пример, у оквиру скоро свих активности на различитим садржајима могућ је допринос остваривању исхода који се односе на комуникацију, осетљивост за различитост, емпатичност и друге опште исходе Грађанског васпитања. То значи да за такве исходе нису потребни посебни садржаји, активности и часови. Њихово остваривање одвија се постепено и спонтано са тенденцијом да ученици аутентично развијају пожељне облике понашања.

II. ОСТВАРИВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Остваривање исхода захтева примену различитих интерактивних облика рада као и одабир и коришћење одговарајућих метода и техника. Наставници су у прилици да бирају: радионице, симулације, играње улога, студије случаја, дискусије, мини истраживања, једноставне акције као и да сами осмисле неке друге активности. Радионице треба да започињу причом која је блиска искуству ученика, а садржи неку врсту заплета (моралну дилему или сукоб потреба и/или вредности) као повод за дискусију у пару или у мањој групи, а завршава разменом у целој групи. Циљ је да се пружи могућност сваком ученику

да преиспита своје мишљење и деловање због појаве конфликта између његове тачке гледишта и тачке гледишта која је различита од његове. Зато се може рећи да активности на часу треба тако да теку да обезбеде искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида или готових предлога. Добро је да постоји игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе, да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају. С обзиром на узраст ученика, добро је у току часа комбиновати различите активности и осмислити такву динамику рада којом се одржава њихова пажња и мотивација за учествовањем.

Како је планом предвиђено да се у другом разреду са фондом од једног часа недељно остварује Пројектна настава, то је добра прилика да се повеже са активностима Грађанског васпитања. Пројектна настава по свом концепту у потпуности одговара природи овог изборног програма. Заједничко им је што доприносе когнитивном, афективном и социјалном развоју ученика, као и развоју међупредметних компетенција. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе који се односе на тражење решења за неки проблем кроз тимски рад и коришћење савремених технологија. Заједничко им је и то што се предност даје процесу рада и сарадњи наспрам самих резултата. Пројектна настава од ученика захтева самостално проналажење информација, способност решавања проблема, рад у групи, критичко мишљење, доношење одлука, аргументовање, преузимање одговорности, поштовање рокова, планирање, што су све захтеви и програма Грађанског васпитања посебно у области *Грађански активизам*. Посебно треба нагласити да Пројектна настава подразумева унапређивање компетенције ученика да користе савремене технологије у образовне сврхе на одговоран и безбедан начин што се потпуно уклапа са очекиваним исходима програма за Грађанско васпитање у другом разреду где је један део о безбедности ученика посвећен опасностима у коришћењу интернета.

Грађанско васпитање, као програм, део је ширег концепта образовања за демократију и грађанско друштво и у том смислу је тесно повезано са другим предметима, ваннаставним активностима и етосом школе. Најјача корелација је са Српским језиком и предметом Свет око нас где се може користити тематско планирање.

У овом програму продукти ученичких активности имају посебан значај. Они могу бити различите врсте као што су постери, аудио-визуелни записи, презентације, прикази резултата истраживања и друго. Они се могу користити у току рада на неком садржају као вид документовања процеса учења и активности ученика, при интеграцији или рекапитулацији обрађених садржаја, процени напредовања ученика, као и самопроцени наставника колико успешно ради. Продукти се могу користити и ван одељења/групе, на пример на изложби у холу школе, у школским новинама, сајту школе.

За реализацију програма и остваривање дефинисаних исхода врло је важна улога наставника. Он је модел који својим понашањем доприноси стварању демократске атмосфере која је погодна за размену и аргументовање идеја и мишљења међу ученицима, он је тај који даје повратну информацију и подстиче ученике на разумевање односа у

групи. Он подржава ученике када им је тешко да се изразе, помаже им у избору правих речи. Подстицајним питањима може да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе што је озбиљан захтев за ученике другог разреда који су још увек у великој мери фокусирани на сопствене потребе, мисли, осећања. Конструктивна комуникација и демократске процедуре нису само циљ већ и начин да се остваре жељени исходи. Наставник треба да обезбеди да се на часу сваки ученик осећа уважено, прихваћено и добродошло у својој различитости уз обавезу поштовања и уважавања других и другачијих погледа и мишљења.

III. ПРАЋЕЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Оцењивање ученика у Грађанском васпитању се остварује у складу са *Правилником о оцењивању у основној школи*. Оно је описно и подразумева да ученици имају увид у своје напредовање које није само у овом изборном програму већ и у развоју неколико међупредметних компетенција, посебно *Одговорно учешће у демократском друштву*, где овај изборни програм има највећи допринос. Како је највећи број активности ученика у оквиру часова Грађанског васпитања, организован кроз групни рад, то значи да наставник треба да има јасне критеријуме праћења напредовања који су и ученицима познати. Могу се пратити следећи показатељи: начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како аргументује, евалуира, документује. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Наставник, такође, прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни. Када су у питању активности ученика у оквиру последње области, ученици не треба да буду оптерећени резултатима јер и из неуспелих акција може се пуно тога научити. Истовремено, наставник пружа подршку ученицима да и сами процењују сопствено напредовање и напредовање групе.

5. ПРЕПОРУКЕ ЗА ПРИПРЕМУ ИНДИВИДУАЛНОГ ОБРАЗОВНОГ ПЛАНА ЗА УЧЕНИКЕ КОЈИМА ЈЕ ПОТРЕБНА ДОДАТНА ОБРАЗОВНА ПОДРШКА

5.1. Индивидуални образовни план за социјално ускраћене ученике и ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом

Индивидуални образовни план се припрема за ученике којима је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, каснијег укључивања у школовање, недовољног познавања језика и других разлога потребна додатна образовна подршка. Циљ индивидуалног образовног плана јесте постизање оптималног укључивања таквих ученика у редован образовно-васпитни рад и њихово осамостаљивање у вршњачком колективу. За сваког ученика појединачно, према његовим специфичним потребама и могућностима, припрема се прилагођен начин образовања који обухвата индивидуални образовни план, програм и начин рада који садрже: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те

подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, у коме је прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада. Индивидуални образовни план доноси педагошки колегијум на предлог стручног тима за инклузивно образовање. Тим за инклузивно образовање чине наставник разредне наставе, стручни сарадник школе, родитељ/старатељ, а по потреби педагошки асистент и стручњак ван школе, на предлог родитеља/старатеља. Родитељ/старатељ даје сагласност за спровођење индивидуалног образовног плана. Наставник при планирању свог рада у одељењу усклађује свој план са индивидуалним образовним планом ученика. Спровођење индивидуалних образовних планова прати просветни саветник.

5.2. Индивидуални образовни план за ученике са изузетним способностима

За ученике са изузетним способностима припрема се индивидуални образовни план, програм и начин рада којим се утврђује обогаћен начин образовања и васпитања који садржи: 1) дневни распоред активности часова наставе у одељењу; 2) дневни распоред рада са лицем које пружа додатну подршку и учесталост те подршке; 3) циљеве образовно-васпитног рада; 4) посебне стандарде постигнућа и прилагођене стандарде за поједине или све предмете са образложењем за одступање; 5) програм по предметима, прецизирано који садржаји се обрађују у одељењу, а који у раду са додатном подршком; 6) индивидуализован начин рада наставника, избор адекватних метода и техника образовно-васпитног рада.

6. НАЧИН ПРИЛАГОЂАВАЊА ПРОГРАМА

6.1. Начин прилагођавања програма предмета од значаја за националну мањину

У настави предмета од значаја за националну мањину (Свет око нас, Музичка култура и Ликовна култура) изучавају се додатни садржаји који се односе на историјско и уметничко наслеђе одређене мањине. Од наставника се очекује да, у оквирима дефинисаног годишњег фонда часова, обраде и додатне садржаје, обезбеђујући остваривање циља предмета, стандарда постигнућа ученика и дефинисаних исхода. Да би се ово постигло веома је важно планирати и реализовати наставу на тај начин да се садржаји из културно-историјске баштине једне мањине не посматрају и обрађују изоловано, већ да се повезују и интегришу са осталим садржајима програма користећи сваку прилику да се деси учење које ће код ученика јачати њихов осећај припадности одређеној националној мањини.

7. УПУТСТВО ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОЈЕКТНЕ НАСТАВЕ

Планом наставе и учења у првом циклусу основног образовања и васпитања дефинисана је Пројектна настава као облик образовно-васпитног рада којим се развијају опште међупредметне компетенције уз употребу информационо комуникационих технологија. Усмерена је на достизање исхода који се првенствено односе на логичко и критичко мишљење као и припрему ученика за лако сналажење у свету технике, технологије и

рачунарства, како у свакодневном животу тако и у процесу учења. У складу је са општим исходима образовања и васпитања и у функцији је когнитивног, афективног и социјалног развоја ученика.

Пројектна настава почива на савременим схватањима детета, наставе, функције образовања и сазнавања као социјалне конструкције подржане кроз сарадничко деловање, коришћењем различитих извора информација и активности. Применом пројектне наставе долази до повезивања познатог и непознатог, учења помоћу примера, учења примењивањем, развоја процедуралних знања, коришћења информационих технологија као и комбиновања конвергентног (логичког) и дивергентног (стваралачког) мишљења. Пројектна настава има елементе проблемске и истраживачке наставе али се овом врстом наставе поред централног захтева, који се односи на тражење решења за неки проблем, потенцирају још и процедуре, планирање, евалуирање, презентовање резултата, коришћење савремених технологија на правилан начин и наравно, тимски рад, односно процес сарадње, који је изнад самог резултата у решавању проблема.

Пројектна настава је део целокупног образовно-васпитног рада и прати наставни процес уважавајући специфичности наставних предмета у другом разреду. Ослободилачки планирања и организације пројектне наставе су: уважавање узраста ученика и њихове природне радозналости; коришћење ваншколских знања, вештина и искустава ученика; укључивање свих ученика уз поштовање њихових различитости; повезивање садржаја свих наставних предмета и употреба савремених информационо-комуникационих технологија. Зато ова врста наставе омогућава да наставни предмети буду смислено међусобно повезани као и доведени у везу са свакодневним животом ученика. На тај начин се обезбеђује разумевање сврхе онога што се учи, функционално повезивање знања, вештина и искустава и мотивација ученика.

Пројектна настава је драгоцен начин рада јер од ученика захтева бројне активности, међу којима су: самостално проналажење информација; способност решавања проблема; самостално учење; рад у групи, сарадњу; критички однос према властитом и туђем раду; доношење одлука; аргументовање; усвајање другачијих, нових начина рада; планирање; поштовање рокова и преузимање одговорности.

С обзиром на узраст ученика другог разреда и чињеницу да су се са оваквим начином рада сусрели у првом разреду, примерено је да се реализују пројектни задаци где је наставник и даље главни организатор активности, а самосталност ученика се испољава у сегментима пројекта где је то могуће. Наставник пружа подршку свим ученичким активностима у току пројекта. Као и у првом разреду, и у другом разреду је важно наставити са култивисањем сарадње и начина на који се комуницира у групи што су важни циљеви пројектне наставе, јер доприносе јачању одељењске кохезије.

Пројектну наставу треба планирати и организовати на начин да садржи све потребне кораке:

– дефинисање циља и исхода који се пројектом желе постићи;

- планирање активности које одговарају теми пројекта, односно циљу пројекта, подела активности, избор материјала и метода рада, дефинисање места и динамике рада;
- реализацију планираних активности;
- приказ добијених резултата и продуката пројекта;
- вредновање пројекта (процена остварености дефинисаних циљева и исхода, указивање на успехе и тешкоће у току реализације пројекта).

При планирању наставник треба да дефинише тип пројекта, да одреди његов циљ, очекиване исходе, област којом се бави пројекат и повезаност са наставним предметима, његове садржаје, активности ученика, потребна средства, динамику рада по фазама и све што је потребно за успешно спровођење пројектне наставе. За други разред је, као и за први, најпримеренији је полуструктурирани тип пројекта где наставник даје ограничен избор тема, у великој мери дефинише методологију рада и сам одређује које ће материјале дати ученицима, а које ће они сами пронаћи. Све садржаје треба реализовати кроз различито тематско повезивање у игри или функционалној активности која задовољава интересовање и потребе детета на млађем школском узрасту.

Кроз пројектну наставу треба започети са развијањем основа дигиталне писмености. На овом узрасту, употреба ИКТ-а треба да буде сведена на употребу најједноставнијих алата и упознавање са коришћењем интернета. На крају другог разреда ученик би требало да буде у стању да:

- правилно укључи рачунар, покрене програм за цртање, користи одговарајуће алатке овог програма, сачува свој цртеж и искључи рачунар,
- користи интернет за учење и проналажење информација уз помоћ наставника,
- правилно седи при раду за рачунаром,
- зна да наведе могуће последице на здравље услед неправилног коришћења дигиталних уређаја.

Један од важних исхода реализације пројекта јесте оспособљавање ученика да добијене продукте учине видљивим и представе их другима. Бројни су начини да се то постигне (представе, изложбе, кратки филм, текст у новинама, наступ на локалној телевизији, представљање за родитеље...), а њихов квалитет није приоритет.

Пројектна настава јесте захтевнији облик рада који подразумева добру припрему наставника. Планом је предвиђено да се реализује са једним часом недељно али сам наставник ће проценити каква динамика рада највише одговара могућностима ученика и фази у којој је пројекат. То значи, да уколико је потребно пројектна настава се може организовати и на другачији начин (на пример као двочас сваке друге недеље).

Родитељи треба да буду упознати са сврхом пројектне наставе и њеним најважнијим исходима. Они треба да подрже самосталне активности своје деце, или њихов заједнички рад са другом децом, као и да разумеју зашто је важно да не преузимају њихове задатке у жељи да имају боље продукте.

8. УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ВАННАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Школа је у обавези да својим Школским програмом и Годишњим планом рада предвиди различите активности у складу са својим ресурсима и просторним могућностима. Поред организације излета, посета изложбама и сарадње са локалном самоуправом, ученицима треба понудити већи број друштвених, техничких, хуманитарних, спортских и културних активности. Те активности могу се реализовати по програму које је сама школа развила, али могу се користити и програми који су претходно донети као изборни (нпр. *чувари природе, рука у тесту, народна традиција*). Сврха ових активности је подршка прилагођавању ученика првог разреда на школску средину и заједницу, као и задовољавање/проширивање њихових интересовања, дружење са вршњацима кроз заједничко делање, исказивање способности, осамостаљивање, развој неких вештина и друго. Активности треба тако организовати да ученици имају што више могућности за активно учешће, за креативно испољавање, за интеракцију са другим ученицима, коришћење различитих извора информација и савремених технологија. Резултате рада ученика у оквиру слободних активности треба учинити видљивим јер се на тај начин обезбеђује мотивација и задовољство учесника активности. Бројни су начини на које је могуће то остварити, као на пример: организовање представа, изложби, базара, објављивање на сајту школе, кроз смотре стваралаштва, спортске сусрете и друго.

За ученике овог узраста важно је да родитељи буду упознати са активностима које школа нуди и помогну да њихова деца изаберу оне које им највише одговарају.

ХОР

Певање у хору је непроцењива вештина у којој деца уживају од најранијег узраста. Свака основна школа је у обавези да организује рад хорова. У зависности од броја ученика и њихових певачких способности, могу се формирати разредни хор и/или хор млађих, то јест старијих разреда основне школе.

Рад са хором представља сложенији вид васпитно-образовног рада наставника. Рачуна се као саставни део обавезне наставе, а вреднује се као педагошка норма наставника у оквиру обавезне двадесеточасовне норме са по три часа недељно, односно по 108 часова годишње.

Часови хора се изводе континуирано од почетка до краја школске године и као редовна настава улазе у фонд часова наставника музичке културе.

Образовни циљ обухвата развијање музичког укуса, стваралачких способности, спонтаног изражавања, музичког слуха и ритма, развијање гласовних могућности и учвршћивање интонације, способност за фино нијансирање и изражајно певање применом елемената

музичке изражајности (темпо, динамика...). Развија се дечји глас, правилно држање, дисање, интонација, изговор и артикулација.

Васпитни циљ обухвата развијање осећања припадности колективу – тимски рад, развијање толеранције, дисциплине, поштовања различитости и правила понашања, развијање одговорности, стицање самопоуздања, савладавање трење и пружање помоћи у смислу вршњачког учења и сарадње. Упознавање разноврсних дела домаћих и страних аутора доприноси развоју опште културе, међусобном разумевању, уважавању и поштовању.

Утицај музике на здравље (психолошки, социолошки, емоционални развој) је веома значајан. Певање у хору у великој мери доприноси смањењу стреса и агресивности. Деца која певају у хору показују боље резултате у учењу и социјалним вештинама. Уједно, певање у хору подстиче и доживотну љубав према музици.

Репертоар школских хорова обухвата одговарајућа дела домаћих и страних аутора разних епоха, као и народне, пригодне, песме савремених дечјих композитора и композиције са фестивала дечјег стваралаштва. У току школске године потребно је са хором извести најмање десет једногласних и двогласних композиција, а џапелла или уз инструменталну пратњу. При избору песама, наставник треба да пође од узраста ученика, процене гласовних могућности и примереног литерарног садржаја.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ХОРА

Наставник формира хор на основу провере слуха и гласовних могућности ученика, дикције и осећаја за ритам. Код сваког ученика треба да пронађе његов природни певачки регистар и опсег. На тај начин ће их поделити на певачке гласове (први и други, односно горњи и доњи) за извођење двогласних композиција.

На часовима хора, наставник треба да укаже на важност држања тела, дисања и правилног изговора гласова. Услов правилног дисања је правилно држање тела. Крајњи циљ је природно и синхронизовано певање и уједначен звук хора.

Вежбе дисања су важне за загревање гласница, отварање дисајних путева и опуштање грла. Практикују се пре вежби певања и значајне су за регулисање даха у току певања.

Вежбе распевавања доприносе квалитету певања и прецизном интонирању, чак и у почетним фазама. Како је певање техничка вештина, распевавање може помоћи развоју дечјих гласова. Наставник треба да буде креативан и користити вокализе које ће бити забавне деци, јер основни циљ је да заволе певање. Вежбе дисања и распевавања морају бити стално заступљене.

Обрада песме:

– Обратити пажњу на избор песме имајући у виду могућности ученика. Код обраде нове песме најпре се приступа анализи текста. Наставник треба да инсистира на доброј дикцији

која подразумева јасан и разговетан изговор текста, односно самогласника и сугласника, али и на правилном акцентовању речи. За вежбање дикције препоручује се и певање слогова или одговарајућег текста на истој тонској висини.

– Усвајање мелодије се одвија у фрагментима. Уколико је композиција двогласна, ова фаза припреме захтева одвојене пробе по гласовима, све док свака група не буде интонативно сигурна. Правилном интонирању могу помоћи и визуелни знакови, на које деца одлично реагују. На пример, покретима руку нагоре и надоле можемо давати знак деци да се мелодија креће навише или наниже.

– На заједничкој проби хора, након усвајања песме/композиције у целини треба обратити пажњу на динамику и агогику.

Ученици треба да усвоје правило међусобног слушања, нарочито код унисоног певања. Уколико не чују ученика поред себе, значи да певају прегласно. Уколико се уз певање изводи и кореографија, покрете треба увежбати пре текста.

Од прве пробе хора, ученике треба упутити на правила понашања: нема причања у току извођења, жвакања жвака, треба да стоје право (мада их не можемо спречити да се врпоље). Ако ученици правила усвоје на пробама, лакше ће их поштовати на концертима. Незаобилазни су и детаљи везани за одабир гардеробе за наступе, уласка на сцену, распореда стајања, поклањања, изласка са сцене...

Обрађене композиције треба изводити на редовним школским активностима (Дан школе, Свечана прослава поводом обележавања школске славе Светог Саве, Годишњи концерт...), културним манифестацијама у школи и ван ње, као и на фестивалима и такмичењима хорова.

ИЗБОР КОМПОЗИЦИЈА ЗА ПЕВАЊЕ У ХОРУ У II РАЗРЕДУ

Химне

Државна химна

Химна Светом Сави

Химна школе

Дечје песме

М. Субота: *Од школе и књиге*

Б. Милићевић: *Ласте*

М. Бајагић: *Бројалица*

Ж. Б. Лили: *Док месец сја*

А. Кораћ: *Молимо за фину тишину*

Песма из Јапана: *Шушти, шушти*

К. Бабић: *За свако чудо*

К. Бабић: *Коњски реп*

К. Бабић: *Врабац*

М. Шоуц: *Јесен*

А. Кораћ: *Ал је леп овај свет*

М. Илић-Бели: *Јануарске звезде*

П. Озгијан: *Свитац*

М. Ђурђевић: *Анђели певају*

Л. Вукомановић: *Свети Саво, мудра главо*

М. Бајагић: *Мали слонов*

Д. Лаковић: *Ечке, течке*

Ст. Коруновић: *Пролећна песма*

Перпетум Џезиле: *Киша*

Народне песме

Киша пада

Дуње ранке

Каж

Ој, Бадњаче, Бадњаче

Бож

Седи Ђира на врх сламе

ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА

У свакој основној школи има ученика чије интересовање и љубав за музику не може да се задовољи само оним што им пружа редовна настава. За такве ученике могу да се организују слободне активности у оквиру музичке и фолклорне секције.

У зависности од афинитета, креативних способности или извођачких могућности ученика, рад се може организовати кроз следеће активности:

- солистичко певање;
- групе певача (дуети, терцети...);
- „Мали композитор” (експериментисање са инструментима и звуцима, звучно осликавање и ритмичка пратња уз стихове, приче, бројалице, песме и музичке игре, компоновање мелодије...);
- „Мала школа инструмента” (металофон, блок флаута, мелодика, Веехарфе/Melody лап харп...);
- оркестар (Орфов инструментаријум, разноврсни инструменти...);
- музичко-креативне радионице (прављење музичких инструмената, илустрације везане за наставу музичке културе и школске музичке догађаје...);
- ритмичке радионице (осмишљавање малих музичких игара уз покрет, модерни и традиционални плес, ритмичке игре, игре чашама, штаповима, ’битбокс’ – вокалне перкусије...);
- посете концертима у школи и ван ње (концерти ученика музичких школа, пријатеља школе, концерти у организацији Музичке омладине или неког другог удружења, концерти еминентних уметника, мјузикли, пројекције музичких филмова...);
- музички уредник (одабир одговарајућег музичког материјала према датом садржају).

Програм рада треба прилагодити могућностима сваког ученика или групе.